

Voorzitter: Dolman

Tegenwoordig zijn 145 leden, te weten:

Aarts, Abma, Andela-Baur, Van den Anker, Van Baars, B. Bakker, M. Bakker, Beckers-de Bruijn, Ter Beek, De Beer, Beinema, Van den Bergh, Bisschoff van Heemskerck, Blaauw, H. A. de Boer, J. J. P. de Boer, Bolkestein, De Boois, Borgman, Braams, Bremen, Brinkhorst, Van den Broek, Buikema, Van der Burg, Buurmeijer, Castricum, G. M. P. Cornelissen, P. A. M. Cornelissen, Couprie, G. C. van Dam, M. P. A. van Dam, Dankert, Dees, Deetman, Van Dijk, Dijkman, Van Dis, Van der Doef, Dolman, Duinker, Engwirda, Epema-Brugman, Van Erp, Evenhuis, Evenhuis-van Essen, Eversdijk, Faber, Frinking, Gerritse, Geurtsen, Ginjaar-Maas, De Graaf, Gualthérie van Weezel, Haas-Berger, De Hamer, Hartmeijer, Van Heel-Kasteel, Van der Hek, Hennekam, Hermans, Hermsen, Van Houwelingen, Van Iersel, Jabaaij, Jacobse, Jansen, Joekes, Kappeyne van de Coppelto, Keja, Van Kemenade, Keuning, Knol, Koekoek, Kolthoff, Kombrink, Konings, Korte-van Hemel, De Korte, Kosto, Krijnen, De Kwaadsteiniet, Lambers-Hacquebard, Lange-dijk-de Jong, Lansink, Lauxtermann, Van Leijenhorst, Van der Linden, Lubbers, Mateman, Meijer, Mertens, Mommersteeg, Moor, Van Muiden, Müller-van Ast, Nijhof, Nijpels, Nypels, Van Ooijen, Patijn, Ploeg, Poppe, Pronk, Rempt-Halmmans de Jongh, Rienks, Rietkerk, Roels, Roethof, Van Rooijen, Van Rossum, Salomons, Van der Sanden, Schaapman, Schakel, Scherpenhuizen, Scholten, Van der Spek, Spieker, Stemerding, Van der Stoel, Stoffelen, Terlouw, Van Thijn, Toussaint, Tripels, Den Uyl, Vederman, Veldhoen, Verbrugh, Verkerk-Terpstra, De Voogd, Voortman, B. de Vries, K. G. de Vries, Waalkens, Waltmans, Weijers, Wessel-Tuinstra, Wiselink, Wöltgens, Worrell, Wuthrich-van der Vlist, Van Zeil en Zijlstra,

en de heren Wiegel, Vice-Minister-President, Minister van Binnenlandse Zaken, Van der Klaauw, Minister van Bui-

tenlandse Zaken, De Ruiters, Minister van Justitie, Van Aardenne, Minister van Economische Zaken, Albeda, Minister van Sociale Zaken, Ginjaar, Minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne, De Koning, Minister voor Ontwikkelingssamenwerking, mevrouw Haars, Staatssecretaris van Justitie, de heren De Jong, Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen, Van Amelsvoort, Staatssecretaris van Financiën, Brokx, Staatssecretaris van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en Simons, regeringscommissaris voor de Grondwetsherziening.

De **Voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mee, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Salomons en de Hamer, wegens bezigheden elders;

Van Thijn, Van der Doef en Van Zeil, alleen voor het eerste deel van de vergadering, wegens andere verplichtingen.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **Voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst, die op de tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik ook voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

Aan de orde is de **beantwoording van vragen**, gesteld overeenkomstig artikel 107 van het Reglement van Orde door het lid Waltmans aan de Minister-President, over de eventuele overdracht van bevoegdheden van het Surinaamse parlement aan de regering van Suriname.

[De vragen zijn opgenomen aan het eind van deze weekeditie.]¹

De heer **Waltmans** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! De situatie in Suriname is in mijn ogen zorgelijk. Er is des te

meer reden om naar de situatie in Suriname te kijken nu de Regering krampachtige pogingen doet, de Surinamers hun toelating tot Nederland zoals zij volgens verdrag is geregeld te weigeren c.q. op Schiphol te bemoeilijken. Juist vanwege het feit dat ik van mening ben, dat terugkeer op basis van vrijwilligheid dient te geschieden, moet in Suriname dan ook een zodanige situatie worden geschapen, dat van een herlevend staatsverband sprake is.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb kennis genomen van een ontwerp van wet tot overdracht aan de regering van Suriname van wetgevende bevoegdheden in verband met de heersende uitzonderingstoestanden in Suriname. De fractie van de PPR was hooglijk verbaasd over het feit, dat dit ontwerp in Suriname later bekend werd dan in Nederland. Ik heb de indruk, dat dit meer te maken had met Nederlandse activiteiten.

Aannemende dat ook de Nederlandse Regering over dit ontwerp van wet beschikt – dat vrij kort is – ga ik ervan uit dat het de Regering niet moeilijk zal vallen, mijn vragen te beantwoorden.

Minister **Wiegel**: Mijnheer de Voorzitter! De Regering beschikt niet over een ontwerp van wet in de zin als waarover de geachte afgevaardigde de heer Waltmans sprak, maar toch is het haar mogelijk, de vragen van de geachte afgevaardigde te beantwoorden.

Mijnheer de Voorzitter! De Regering beschikt wel over berichten – welke nogal tegenstrijdig zijn – volgens welke een machtigingswet in door de geachte afgevaardigde bedoelde zin in voorbereiding zou zijn. De wet – zo zou ik in antwoord op de concrete vragen 1, 2 en 3 willen zeggen – zou blijkbaar aan de Surinaamse Regering een aantal bevoegdheden overdragen die onder normale omstandigheden bij het parlement zouden berusten. Ik ken het betreffende wetsontwerp niet.

Ik acht het ook op z'n minst prematuur om hierover enig oordeel uit te spreken. Ik voeg hieraan nog toe dat

Wiegel

het erg ver zou gaan wanneer de Nederlandse Regering het zich zou aanmatigen, te oordelen over een ontwerp van wet dat in een ander land in voorbereiding is en waarvan het geenszins vaststaat dat het zal worden ingediend, dat het in de vorm zal worden ingediend waarover de heer Waltmans kennelijk informatie heeft en dat het kracht van wet zal krijgen. De beoordeling hiervan komt Suriname toe, niet Nederland.

Mijnheer de Voorzitter! In antwoord op de vragen 4 en 5 zou ik het volgende willen zeggen. .

De ontwikkelingen in Suriname staan geen definitief oordeel toe over de vraag, of de Republiek Suriname – ik kijk nu maar even naar de concrete vragen – nog een parlementair-democratische staat kan worden genoemd. Hiervoor zijn de ontwikkelingen nog veel te veel in beweging en is er nog onvoldoende duidelijkheid. De Kamer kent het standpunt van de Regering. De Regering heeft vanaf eind februari geen twijfel erover laten bestaan, dat zij hoopt dat de ontwikkelingen in Suriname zich geheel in constitutioneel vaarwater zullen voltrekken. De Kamer heeft deze opvatting van de Regering heel duidelijk onderschreven.

De Kamer heeft de motie van de geachte afgevaardigde de heer Bolkestein aanvaard. De Minister van Buitenlandse Zaken komt hierop in nadere antwoorden terug. Deze motie, die een steun betekent voor de standpuntbepaling van de Regering, is ook kenbaar gemaakt en aan de orde gesteld in het contact met de Surinaamse regering.

In dit kader acht de Regering het geboden om zoveel mogelijk te blijven bijdragen tot een Suriname, dat wordt gekenmerkt door een constitutionele en zo voorspoedig mogelijke ontwikkeling. Daarom menen wij dat de relaties met Suriname, de ontwikkelings-samenwerking en de defensiesamenwerking daaronder begrepen, thans niet aan een wijziging zouden moeten worden onderworpen. Daarbij komt dat de ontwikkelingssamenwerking en de defensiesamenwerking berusten op wederzijdse verdragsverplichtingen, die naar hun aard niet voor eenzijdige heroverweging in aanmerking komen.

□

De heer **Waltmans** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Als een machtigingswet in de maak is, in welk land ook, die tot strekking kan hebben dat de parlementaire democratie om zeep wordt gebracht, is het dan juist dat de Neder-

landse Regering daarover enige bezorgdheid heeft, te meer als die Nederlandse Regering volgens verdrag een aantal verplichtingen op zich heeft genomen ten opzichte van de regering van het andere land en tussen de staten een zekere bijzondere relatie ontstaat, welke ook is gebaseerd op de aanwezigheid van een parlementair democratisch bestel in beide landen?

Als verdragen worden gesloten, welke in een andere en veranderde omstandigheid niet meer in die mate tot gelding zouden kunnen komen of op een andere wijze tot gelding zouden kunnen komen, is de algemene stelling die de Minister-President wel eens in een Latijnse formule heeft gevat ook van toepassing op deze relatie?

Is de Regering van mening dat, welke tekortkomingen in een land wat betreft de democratische gesteldheid en de democratische structuren ook bestaan, in ieder geval het verwijderen van de parlementaire structuur het kind met het badwater weggooiden is?

Is de Regering bereid, als zij wel kennis heeft genomen van het ontwerp tot overdracht aan de Regering van wetgevende bevoegdheden in verband met de heersende uitzonderingstoestanden, aannemende dat het ontwerp van wet dat ik bij mij heb het ontwerp van wet is dat op het ogenblik circuleert in militaire en politieke kringen in Suriname en vaststellende dat die machtiging een brede machtiging is, waarbij de Regering bevoegd wordt verklaard alle wetten tijdelijk geheel of gedeeltelijk buiten werking te stellen, te wijzigen en daarvan af te wijken, zonder dat er enige termijn is genoemd, waarbij die machtiging zou vervallen, te erkennen dat iets meer zorg een bevriende regering zou passen?

□

Minister **Wiegel**: Mijnheer de Voorzitter! de geachte afgevaardigde heeft gesproken met blijkbaar een stuk in de hand, een ontwerp wellicht voor een machtigingswet. De Regering beschikt niet over dat ontwerp. Zou de Regering over het ontwerp beschikken, dan zou zij naar mijn mening terughoudend moeten zijn in het geven van een oordeel. Nog terughoudender moet zij nu zijn, omdat er nog helemaal geen officieel ontwerp is vastgesteld.

Ook als dit zo is, is het nog altijd aan het Surinaamse parlement om er een oordeel over te geven. Ik weet niet wat de geachte afgevaardigde ervan zou hebben gevonden als over bijvoorbeeld de machtigingswet, ingediend door het kabinet-Den Uyl, vóór deze

Kamer daarover een uitspraak zou hebben gedaan, de regering van een ander land daarover een mening had gegeven. Ik hecht eraan, deze vergelijking te maken en daarmee te onderstrepen dat wij ons niet moeten begeven in paternalistische bemoeienissen. Ik heb daarom weinig toe te voegen aan wat ik al heb gezegd.

De geachte afgevaardigde sprak over de *clausula rebus sic stantibus* van de Minister-President. Als er nieuwe ontwikkelingen optreden, dient de Regering zich te beraden op haar positie en op haar verhouding tot de Surinaamse regering. Die zaak is nu echter niet aan de orde. Ik doe er dus geen uitspraak over.

De heer **Knol** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Is de Regering van mening dat, wanneer in de machtigingswet de bevoegdheden en de status van de nationale militaire raad niet zijn geregeld – en deze raad niet wordt opgeheven – er dan nog gesproken kan worden van een democratische staat?

Minister **Wiegel**: Mijnheer de Voorzitter! Ik spreek niet over wetsontwerpen, die in een ander land nog niet zijn ingediend, daar nog niet door het parlement zijn besproken en nog niet zijn vastgesteld. Die algemene stelling kan een antwoord vormen op de vraag van de geachte afgevaardigde.

Mevrouw **Bischoff van Heemskerck** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Blijft de Regering, die het belangrijk vindt zich niet uit te laten over een wet vóór het parlement zich daarover heeft uitgesproken, deze mening óók toegedaan als het parlement door diezelfde wet wordt uitgeschakeld en dus niet kan goedkeuren?

Minister **Wiegel**: Mijnheer de Voorzitter! Het Surinaamse parlement beslist zelf over een eventuele uitschakeling. Die zaak komt eerst ter beslissing als het parlement zelf een wetsontwerp daaromtrent heeft bekeken. Pas als er eventueel nadere wettelijke regelen volgen – ik heb al gewezen op de tegenstrijdige berichtgeving – is het geëigende moment aangebroken voor de Nederlandse Regering om haar oordeel te geven. Wij moeten immers erg voorzichtig zijn en ons niet te snel bemoeien met de interne aangelegenheden van andere landen.

De heer **Pronk** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Betekent deze voorzichtigheid ten aanzien van het bemoeien met interne aangelegenheden in andere landen, dat de Regering tot op heden geen stappen heeft ondernomen op basis van de door de Kamer aange-

Wiegel

nomen motie-Bolkestein, waarin de Regering werd gevraagd, al het mogelijke te doen om het herstel van de democratie in Suriname te bewerkstelligen.

Minister **Wiegel**: Mijnheer de Voorzitter! Ik meen, dat deze vraag van de heer Pronk, als aanvulling op de eerste gestelde vragen getraceerd, aan de orde zal komen bij een later te beantwoorden reeks vragen, gesteld aan de Minister van Buitenlandse Zaken. Ik heb al gezegd, dat onze ambassadeur, de heer Vegelin, duidelijk de motie onder ogen van de Surinaamse regering heeft gebracht. Ik heb ook mijn oordeel over die motie naar voren gebracht. Het antwoord op deze vraag moge dan ook duidelijk zijn.

Mevrouw **De Boois** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Is de Regering van oordeel, dat het Surinaamse parlement nog in vrijheid over de in te dienen wet kan beslissen als intimiderende maatregelen door de militaire raad worden getroffen, zoals het oppakken van de voorzitter van het parlement?

Minister **Wiegel**: Mijnheer de Voorzitter! Het zou erg onverstandig zijn wanneer ik op deze vraag een antwoord zou geven. De informatie over de nieuwe wetgeving is vaag. Er zijn tegenstrijdige berichten. De vraag is zeer concreet gesteld en het is mij niet mogelijk, er nu concreet op in te gaan.

De heer **Waalkens** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Mag men ervan uitgaan dat, wanneer er wél duidelijkheid ontstaat omtrent de staatsrechtelijke situatie in Suriname, van de zijde van het kabinet direct contact zal worden opgenomen met dit parlement om na te gaan wat ons bij voorbeeld op het terrein van de ontwikkelingssamenwerking te doen staat?

Minister **Wiegel**: Mijnheer de Voorzitter! Stel dat er een nieuwe wetgeving zou komen – zelfs dat is niet zeker – dan zal de Regering die nieuwe wetgeving wegen tegen de achtergrond van het gevoerde beleid. Ik kan nu wel niet spreken namens mijn ambtgenoten van Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking, maar de Kamer kent hen. Uiteraard zullen zij bereid zijn met de Kamer van gedachten te wisselen over de situatie die dan eventueel is ingetreden.

Aan de orde is de **beantwoording van vragen**, gesteld overeenkomstig artikel 107 van het Reglement van Orde

door het lid Jansen aan de Ministers van Volksgezondheid en Milieuhygiëne en van Binnenlandse Zaken, over het ongeval in de opwerf fabriek van radioactief afval te Cap la Hague.

[De vragen zijn opgenomen aan het eind van deze weekeditie.]²

□

Minister **Ginjaar**: Mijnheer de Voorzitter! Uiteraard is het ons bekend dat als gevolg van een brand in een transformator van de opwerkingsinstallatie van nucleaire brandstofelementen in Cap la Hague de daardoor ontstane onderbreking van de elektriciteitsvoorziening de koelvoorziening van een van de bassins en van de ventilatie in gevaar heeft gebracht.

Aan de hand van de bestaande documentatie over die opwerkingsfabriek kan gesteld worden dat een onderbreking van enige uren van alle elektriciteitsvoorzieningen, benodigd voor de koeling van de bassins, niet tot ernstige gevolgen voor de omgeving leidt. Ook zou in dit geval dan niet gesproken kunnen worden van een ernstige situatie voor de bevolking. Men gaat er daarbij dan van uit dat binnen enkele uren andere voorzieningen getroffen zijn.

Aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken is verzocht via de ambassade in Parijs nadere informatie over het gebeurde en de ontwikkelingen sedertdien te verkrijgen. Het is uitermate moeilijk gebleken voldoende informatie te verkrijgen die inzicht gaf in de gebeurtenis. Zowel langs officiële weg als langs informele weg is voortdurend getracht die nadere gegevens te verkrijgen. Die pogingen hebben tot succes geleid. Terwijl ik op weg was naar deze kathedraal kreeg ik nog de allerlaatste informatie in handen. Daaruit blijkt dat het incident van beperkte omvang is geweest en dat de Franse autoriteiten zelfs niet hebben overwogen de alarmeringsregeling in werking te stellen. Verder blijkt daaruit dat de storing niet twee uur heeft geduurd, maar slechts drie kwartier. Omdat ik dit stuk pas enkele minuten geleden heb gekregen, stel ik voor dat wij de Kamer daarover verder schriftelijk informeren.

Ingevolge hoofdstuk 3 van het Euratomverdrag en dan in het bijzonder de richtlijn tot vaststelling van basisnormen, respectievelijk tot vaststelling van de herziene basisnormen voor de bescherming van de gezondheid van de bevolking en van de werknemers tegen de gevaren die verbonden zijn aan ioniserende stralen, is in artikel 39, lid 5, bepaald dat elk ongeval dat een bestraling van de bevolking ten gevol-

ge heeft, indien de omstandigheden zulks vereisen, met de meeste spoed aan de aangrenzende lid-staten en aan de commissie wordt gemeld.

Dergelijke afspraken zijn eveneens gemaakt in het kader van het agentschap voor de kernenergie van de OESO te Parijs en met het agentschap voor atoomenergie van de Verenigde Naties te Wenen, alles met het oogmerk te komen tot uitwisseling van gegevens en het eventueel verlenen van technische bijstand. Tussen Frankrijk en België bestaan officiële alarmeringsafspraken en die bestaan ook tussen België en Nederland. Ze zijn gebaseerd op de zojuist genoemde verplichting, die voortvloeit uit de genoemde richtlijnen.

Met betrekking tot dit incident kan ik zeggen dat er geen meldingen zijn ontvangen.

Op het antwoord op vraag 6 heb ik in feite al enigszins een voorschot genomen. Mochten via de Belgische autoriteiten, op hun beurt daartoe geïnformeerd vanuit Frankrijk, ontwikkelingen dreigen welke maatregelen voor het Nederlands territorium noodzakelijk maken, dan zullen zij door mij in overleg met mijn betrokken ambtgenoten maatregelen worden genomen naar analogie van de bestaande nucleaire installaties. Dat is mogelijk, omdat deskundigen, meetwagens en alle andere voorzieningen te allen tijde kunnen worden opgeroepen en te allen tijde in zeer korte tijd kunnen worden ingezet.

□

De heer **Jansen** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Nu de Minister zojuist heeft medegedeeld dat op basis van recent verkregen informatie de gevolgen nogal lijken mee te vallen, zou ik hem willen vragen zijn kanalen en de kanalen die de Minister van Buitenlandse Zaken tot zijn beschikking heeft aan te boren om te verifiëren of het waar is dat de werking van de controlekamer niet gewaarborgd is – televisieschermen schijnen het er niet te doen – dat de controle op de uitstoot van radioactieve gassen niet voldoet en dat de lozing van radioactief materiaal op zee niet onder controle is, dit alles overeenkomstig mededelingen die daarover zijn gedaan door de Franse vakbeweging CDFT.

De tweede vraag is, of de Minister zich ervan heeft vergewist dat de situatie zodanig is dat het tijdig wegsturen van bestaande brandstof van de kerncentrale te Borssele onder het regime van het oude contract volledig gewaarborgd is en blijft.

Jansen

Mijn derde aanvullende vraag is, of er een meetsysteem bestaat aan de hand waarvan men eventuele radioactieve uitstoot kan vaststellen. Het is immers bekend dat een groot ongeval met een opwerkcentrale de gevolgen van een ongeval met een kerncentrale verre kan overtreffen.

In de vierde plaats wil ik vragen of er een risicoanalyse is gemaakt en daarop aansluitend een overzicht van te treffen maatregelen voor het geval zo'n groot ongeval zich in Cap La Hague zou voordoen.

Tot slot zou ik willen vragen of nu de Minister heeft gesproken over overeenkomsten in Euratomzaken, op grond waarvan aangrenzende landen worden gewaarschuwd, hij het niet zinvol acht met Frankrijk contact op te nemen om ook met Nederland een waarschuwingssysteem tot stand te brengen omdat de gevolgen van een ongeval met een opwerkfabriek de grenzen van de aangrenzende landen nog verre zullen overschrijden.

Minister **Ginjaar**: Mijnheer de Voorzitter! Ik neem de vraag van de heer Jansen inzake de veiligheidsaspecten graag mee.

Hij vroeg verder hoe het staat met de verwerking van de splijtstofstaven. Voor zover mijn inlichtingen strekken is dit gewaarborgd.

Voorts vroeg de heer Jansen iets over het meetsysteem. Ik neem aan, dat hij bedoelt: rond La Hague.

De heer **Jansen** (PPR): Neen, voor een zodanig groot gebied, waar de uitstoot van radioactieve uitstoot valt waar te nemen.

Minister **Ginjaar**: Nu begrijp ik wat de heer Jansen bedoelt. Een dergelijk systeem is er niet.

Wat de risico-analyse betreft, merk ik op dat wanneer België, daartoe geïnformeerd door Frankrijk, ons inlicht, wij de geëigende maatregelen kunnen nemen. Ik geef de heer Jansen graag toe, dat wij hebben geconstateerd, dat dit op zich zelf onvoldoende is. Besloten is te trachten zodanige contacten met Frankrijk te leggen, dat die informatie rechtstreeks aan ons kan worden gegeven. Wij zijn dan volledig op de hoogte van hetgeen bij een incident gaat gebeuren.

De heer **Verbrugh** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Wil de Minister ter wille van de begrijpelijkheid voor de leden, die wel eens gehoord hebben van het

kritisch worden van een reactor, en van de kritische massa van explosief splijtbaar materiaal, verklaren, wat moet worden verstaan onder het kritisch worden van radio-actief materiaal, zoals vermeld in de tweede vraag?

De **Voorzitter**: Het lijkt mij een vraag aan de vragensteller. Die vraag is derhalve buiten de orde.

De heer **Verbrugh** (GPV): Neen, er is sprake van een tekortkoming van de Minister. Wij mogen toch opheldering vragen over onduidelijkheden, die in vragen staan?

De **Voorzitter**: Nou, vooruit.

Minister **Ginjaar**: Ik begrijp de vraag niet. Ik wil wel spreken over het 'kritisch worden', maar...

De **Voorzitter**: Het spijt mij, maar dan gaat het toch te ver.

De heer **Zijlstra** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Hoe is het mogelijk, dat de storing maar drie kwartier heeft geduurd, terwijl niet alleen de stroomvoorziening in Cap La Hague zelf is uitgevallen, maar ook de noodstroomvoorziening? Noodtransformatoren moesten uit Cherbourg worden gehaald.

Minister **Ginjaar**: Mijnheer de Voorzitter! In de brief, die ik heb toegezegd, zal ik op deze vraag nader terugkomen.

De heer **Braams** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Is het ook bij andere gevaarlijke stoffen, zoals bacterische vergiften en dergelijke, gebruikelijk om voortdurend de aandacht te vestigen op het grootst mogelijke theoretisch denkbaar te construeren ongeval?

Minister **Ginjaar**: Mijnheer de Voorzitter! Bij risico-analyses wordt van een maximale ongevalsbescherming uitgegaan.

Aan de orde is de **beantwoording van vragen**, gesteld overeenkomstig artikel 107 van het Reglement van Orde door de leden Aarts en Scholten aan de Ministers van Buitenlandse Zaken en voor Ontwikkelingssamenwerking, over de resultaten van een op 1 april jl. gehouden conferentie van de leiders van negen zwarte Zuidafrikaanse Staten.

[De vragen zijn opgenomen aan het eind van deze weekeditie.]³

De heer **Aarts** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! De achtergrond van de

door ons gestelde vragen is gelegen in onze voortdurende zorg over de politieke ontwikkelingen in het zuidelijk deel van Afrika. Wij vinden dat politiek en economie juist in dit gebied niet los van elkaar kunnen worden gezien. Het is een realiteit, dat de economische afhankelijkheid van een aantal gedekoloniseerde Afrikaanse staten, van Zuid-Afrika bijzonder groot is, en derhalve ook een onafhankelijke politieke opstelling blokkeert.

Wij waren dan ook zeer verheugd toen wij vernamen dat op 1 april jongstleden in Lusaka een conferentie heeft plaatsgevonden, gericht op een regionale economische samenwerking tussen een 9-tal landen. Wij vinden dat deze door ons positief gewaardeerde ontwikkeling nauwlettend door de Regering moet worden gevolgd en waar mogelijk moet worden ondersteund.

Minister **De Koning**: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb kennis genomen van de resultaten van de conferentie, die in Lusaka is gehouden over een economische samenwerking tussen 9 staten in zuidelijk Afrika. Deze conferentie was een follow-up van de vorig jaar juli in Arusha gehouden conferentie waar ook Nederland vertegenwoordigd was.

In antwoord op de tweede vraag kan ik medelen dat ik uiteraard bereid ben de resultaten van de Lusaka-conferentie ter kennis van de Kamer te brengen. Ik kan daarover echter op dit moment nog weinig concreets medelen. Ik kom daarom liever in een later stadium op deze zaak terug.

De betrokken landen hebben in Lusaka afgesproken om in de komende maanden een aantal mogelijkheden voor samenwerking verder te onderzoeken. Mozambique zal zich bezighouden met de transportproblematiek, Swaziland met de problemen op het gebied van man-power en training; Tanzania zal voorstellen doen over de industriële problematiek en Angola zal voorstellen doen inzake de energie. Zimbabwe zal zich richten op de voedselsituatie in zuidelijk Afrika en andere landen bestuderen weer andere onderwerpen.

Op dit moment zijn er dus nog geen concrete zaken waarbij donorlanden zich zouden kunnen aansluiten. De betrokken landen in zuidelijk Afrika moeten nog beginnen met het identificeren van de samenwerkingsmogelijkheden tussen hen. Daarom lijkt het mij beter, later in het jaar – zodra concrete voorstellen ter tafel zijn gebracht – op die zaak terug te komen.

De Koning

In antwoord op de derde vraag kan ik zeggen dat al ten tijde van de conferentie in Arusha het idee is gelanceerd om een zuidelijk Afrika-ontwikkelingsfonds in het leven te roepen. In Lusaka is aan Zambia verzocht, dat idee verder uit te werken. Het is mij bekend dat een aantal donor-landen gereserveerd staat tegenover de instelling van zo'n ontwikkelingsfonds. In het algemeen geven deze landen er de voorkeur aan op projectbasis bij te dragen aan voorgestelde samenwerkingsactiviteiten. Het is ook nog niet duidelijk of de 9 landen zelf het voornemen hebben om bij te dragen aan dat fonds. Ook in dat opzicht is de situatie dus nog weinig concreet. Daarom kan in dit stadium over een eventuele Nederlandse bijdrage aan dat fonds nog weinig worden gezegd. Ik wil wel zeggen dat Nederland zich al in Arusha positief heeft uitgelaten over de beoogde samenwerking in de periferie van Zuid-Afrika en dat wij met belangstelling uitzien naar concrete financieringsmogelijkheden. Ik ben het namelijk geheel eens met de heer Aarts, dat de samenwerking tussen de frontlijnstaten van groot politiek belang is, ook ter vermindering van de afhankelijkheid van deze staten van Zuid-Afrika. Alle daarop gerichte initiatieven verdienen in beginsel onze steun.

De heer **Aarts** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Minister voor zijn antwoord. Is er enig zicht op wanneer het fonds wordt ingesteld? Welke donor-landen hebben zich nogal afzijdig getoond? Behoren deze landen tot de Europese Gemeenschap? Is dit onderwerp binnen de EPS aan de orde geweest? Zo nee, is de Regering bereid in die richting stappen te ondernemen als er nadere concrete voorstellen komen? Zijn er op deze conferentie afspraken gemaakt over een follow-up?

Minister **De Koning**: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan niet zeggen, wanneer het fonds opgericht zal kunnen worden. Ik denk dat dat in hoge mate afhankelijk is van de uitwerking die de verschillende deelnemers aan de conferentie geven aan de activiteiten op de terreinen die ik zojuist heb genoemd. Het fonds zal pas steun kunnen verwerven – als het al steun krijgt, hetgeen ik hoop – wanneer men een concrete reeks voorgenomen activiteiten kan presenteren. Dat kan nog wel even duren.

Ik kan niet zeggen, welke landen zich afzijdig hebben opgesteld. Ik heb ge-

zegd dat donorlanden in het algemeen de voorkeur geven aan het steunen van bepaalde projecten boven het verlenen van bijdragen aan een fonds zonder dat concrete projecten bekend zijn. Geen van de donorlanden heeft zich echter nog definitief uitgesproken. Ik kan mij zeer wel voorstellen dat er straks op basis van een lijst van voorgenomen activiteiten toch bereidheid zal blijken om bijdragen aan het fonds te verlenen. De Nederlandse Regering zal zeker alle mogelijke stappen ondernemen om die bereidheid te stimuleren.

De zaak is door de 9 lidstaten nog niet in de EEG aan de orde gesteld. Destijds was in Arusha afgesproken dat men althans ten aanzien van de transportproblemen voorstellen aan de EEG zou voorleggen. Die voorstellen zijn echter, zoals ik al zei, nog niet voldoende ontwikkeld. De Regering is graag bereid, ervoor te zorgen dat die zaken, zodra er concrete voorstellen op tafel liggen, in de daarvoor aangevozen EEG-organen aan de orde worden gesteld.

De follow-up van de conferentie in Lusaka is op dit moment beperkt tot het uitdelen van een aantal studie- en uitwerkingsopdrachten. Ik denk dat er geen verdere stappen te verwachten zijn voordat die studieopdrachten zullen zijn afgewerkt.

De heer **Knol** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Vormt deze ontwikkeling in zuidelijk Afrika geen aanleiding om alsnog de notitie over dit gebied te stellen, waarnaar wij bij de begrotingsbehandeling hebben gevraagd?

Minister **De Koning**: Mijnheer de Voorzitter! Die notitie is nog in voorbereiding. Ik verwacht dat de uitwerking daarvan voldoende zal zijn afgerond tegen de tijd dat de memorie van toelichting op de volgende begroting moet worden geschreven. De notitie zal haar weerslag in die memorie vinden.

De heer **Pronk** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Mag niet verwacht worden dat de economische ontwikkeling van zuidelijk Afrika – grondstoffenrijk –, op regionale basis, om economische en politieke redenen een aantrekkelijke vorm van financiering vormt voor OPEC-landen met een overschot op de betalingsbalans, welke aantrekkelijkheid kan worden vergroot door een ruimhartige en vroegtijdige toezegging van de kant van de Westelijke landen, welke in positieve richting kan worden gekatalyseerd door activiteiten van de kant van Nederland?

Minister **De Koning**: Mijnheer de Voorzitter! Ik denk dat een aantal activiteiten die door de staten van zuidelijk Afrika zullen worden ontwikkeld, zich lenen voor commerciële financiering. Een ander deel zal zich daartoe minder of geheel niet lenen. Ik hoop zeer, dat ook de OPEC-staten bereid zullen zijn, bij te dragen aan verwezenlijking van die activiteiten. Ik denk met name aan investeringen in transportsystemen, die pas op lange termijn rendement geven en die vaak minder geschikt zijn om op andere wijze gefinancierd te worden.

Zoals ik al in antwoord op eerdere vragen heb gezegd, ziet de Nederlandse Regering met grote belangstelling uit naar concrete voorstellen en zal zij snel op die voorstellen reageren. Met de heer Pronk hoop ik zeer dat dit een stimulans zal zijn voor andere donorlanden, waaronder de OPEC-landen, om dat voorbeeld te volgen.

De heer **Waalkens** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Is de Minister bereid, toe te zeggen dat hij, alvorens hij eventueel de beslissing neemt, bij te dragen aan dit fonds, dit zal voorleggen aan de vaste Commissie voor Ontwikkelings-samenwerking om met haar met name ook de overwegingen die tot oprichting van het fonds leiden, te bespreken en opdat voorkomen wordt, dat de commissie niet uit een persbericht verneeemt, dat een en ander al gebeurd is.

Minister **De Koning**: Daartoe ben ik graag bereid, mijnheer de Voorzitter.

Aan de orde is de **beantwoording van vragen**, gesteld overeenkomstig artikel 107 van het Reglement van Orde door de leden Pronk, Roethof en Bischoff van Heemskerck aan de Minister van Buitenlandse Zaken en de Staatssecretaris van Justitie, over de bejegening van Surinaamse bezoekers op Schiphol.

[De vragen zijn opgenomen aan het eind van deze weekeditie.]⁴

Staatssecretaris **Haars**: Mijnheer de Voorzitter! De eerste twee vragen liggen meer op het terrein van de Minister van Buitenlandse Zaken, die mij heeft gevraagd deze antwoorden ook uit te spreken.

Het antwoord op de eerste vraag luidt bevestigend.

Wat de tweede vraag betreft heeft de ambassadeur geantwoord dat hem geen nieuwe maatregelen bekend waren. Hij zou zijn regering om ophelde-

Haars

ring vragen en na de ontvangst van de nodige inlichtingen nader op deze kwestie terugkomen. De ambassadeur zal op korte termijn de nodige informatie worden verstrekt om aan de Surinaamse Minister-President te antwoorden.

Noch het toelatingsbeleid noch de wijze van uitvoering van de maatregelen en de daarmee verband houdende punten zijn op enigerlei wijze gewijzigd.

Over de vragen 4 en 5 kan ik het volgende zeggen. Zowel voor Surinamers als voor andere vreemdelingen geldt dat zij, om Nederland te kunnen binnenkomen, in het bezit dienen te zijn van voldoende middelen van bestaan ter dekking van de kosten van het voorgenomen verblijf en de terugreis. Bij het vaststellen of een vreemdeling aan deze voorwaarden voldoet, wordt rekening gehouden met het reisdoel en de in zijn bezit zijnde reisbiljetten. Dit geldt voor alle vreemdelingen. Indien een vreemdeling voor familiebezoek of toerisme naar ons land komt en als blijkt dat de betaling van zijn terugreis niet voldoende is gewaarborgd, dient hij deze waarborg te verschaffen. Dit is bij voorbeeld het geval wanneer de vreemdeling in het bezit is van een retourbiljet dat zijn geldigheid na enkele weken verliest, terwijl bij aankomst blijkt dat een langer verblijf wordt beoogd en de vreemdeling derhalve op dat biljet niet meer kan terugreizen. De kosten voor de terugreis naar Suriname bedroegen het vorige jaar 1700 gulden. Dit bedrag is thans verhoogd tot 2800 gulden.

Het antwoord op vraag 6 luidt dat in de eerste vier maanden van 1979 in 52 gevallen van Surinaamse reizigers het deponeren van een waarborgsom is verlangd. In de eerste vier maanden van 1980, tot en met 22 april, is dat in 43 gevallen gebeurd. In de maanden maart en april van 1980 is het aantal gevallen gestegen ten opzichte van de maanden januari en februari. In de laatste maanden vond gemiddeld zes maal per maand repatriëring plaats met gebruikmaking van die gestorte waarborgsom.

Van discriminatie is geen enkele sprake. Controle vindt plaats ten aanzien van alle reizigers, waarbij dezelfde regels worden toegepast.

□

De heer **Pronk** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Staatssecretaris voor haar antwoorden. Ik heb nog drie aanvullende vragen.

Is het waar dat gisteren, in het licht van de cijfers die de Staatssecretaris nu over de eerste vier maanden van dit jaar heeft verstrekt, 50 Surinaamse toeristen zijn vastgehouden en hoeveel daarvan zijn teruggestuurd?

Heeft de nieuwe Surinaamse Minister-President, toen hij de Nederlandse ambassadeur bij zich ontbood, ook geklaagd over discriminerende bejegening van de zijde van de marechassee op Schiphol jegens Surinaamse toeristen in Nederland en wat zal de Nederlandse Regering daarop antwoorden?

Mijn derde aanvullende vraag is de volgende. Is de toepassing van deze beleidsmaatregelen in overeenstemming met het vestigingsverdrag dat bij de totstandkoming van een onafhankelijk Suriname tussen Suriname en Nederland is gesloten, waarbij immers is afgesproken dat de betrokkenen die naar Nederland komen, alleen getoetst worden aan eisen van kort verblijf, dat de vastgelegde maatregelen soepel zullen worden toegepast?

□

Staatssecretaris **Haars**: Mijnheer de Voorzitter! In antwoord op de eerste aanvullende vraag kan ik zeggen dat mij niet bekend is of vijftig mensen zijn vastgehouden en teruggestuurd. Ik kan echter niet alles weten wat gisteren is gebeurd, want ik heb gisteren een belangrijk deel van de tijd in deze Kamer gezeten. Uit de aard der zaak is alles mogelijk, maar ik weet het beslist niet.

Door de wijsheid die van boven komt, kan ik mededelen dat tien mensen zijn vastgehouden en dat er daarvan twee zijn teruggestuurd. Wijsheid komt altijd van boven, zoals men weet!

De tweede vraag was, of is geklaagd over discriminerende behandeling van toeristen. Ik kan daarop niet direct 'ja' of 'nee' zeggen. De toeristen die geen toeristen blijken te zijn, worden evenals alle andere vreemdelingen – het geldt dus niet alleen voor Surinamers – in Badhoevedorp voor een nader onderzoek gehoord en even vastgehouden.

Ten slotte vroeg de heer **Pronk** of de toepassing van de overeenkomst in overeenstemming is met het vestigingsverdrag. Ik ben van mening dat dit het geval is. De geachte afgevaardigde de heer **Pronk** stelt dat getoetst moet worden of men voor een kort verblijf komt. Die toetsing wordt inderdaad gedaan. Het aantal mensen van Surinaamse herkomst dat ons land binnenkomt is zo groot dat men niet kan zeggen dat de toetsing niet soepel wordt gedaan. Toetsing betekent nog

altijd dat het ook wel eens een keer kan voorkomen dat men moet zeggen dat er in een bepaald geval geen sprake is van een wil om een kort verblijf te houden.

Mevrouw **Bischoff van Heemskerck** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Kan de Staatssecretaris bij benadering zeggen hoeveel andere vreemdelingen – dus niet-Surinamers – er tot en met 22 april 1980 zijn teruggestuurd?

Staatssecretaris **Haars**: Neen, mijnheer de Voorzitter, dat kan ik uiteraard niet zeggen, want ik heb niet mijn hele computerbestand bij de hand.

De heer **Waltmans** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Heeft de Minister-President van Suriname bij de Nederlandse Regering geprotesteerd tegen discriminatie of geklaagd over discriminatie?

Staatssecretaris **Haars**: Mijnheer de Voorzitter! Daarvan is mij niets bekend.

Aan de orde is de **beantwoording van vragen**, gesteld overeenkomstig artikel 107 van het Reglement van Orde door de leden **Bischoff van Heemskerck**, **Pronk** en **Waltmans** aan de Minister van Buitenlandse Zaken, over officiële contacten met Surinaamse autoriteiten.

[De vragen zijn opgenomen aan het eind van deze weekeditie.]⁵

□

Mevrouw **Bischoff van Heemskerck** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Mijn vragen zijn ingegeven door de onzekerheid die er niet alleen bij ons, maar ook bij bepaalde contactpersonen – individuele burgers – in Suriname heerst over hetgeen nu eigenlijk is gebeurd met de motie-Bolkestein. Het is bekend dat president Ferrier regelmatig met de militaire raad blijft touwtrekken over de 'reikwijdte' van de grondwet. Wij stellen deze vragen dan ook om te weten te komen in hoeverre actieve steun van Nederland aan de heer Ferrier en diens pogingen wordt gegeven.

Wij begrijpen dat dit niet elke keer 'ingewreven' kan worden en dat de nieuwe regering zich relatief gezien minder gelegen laat liggen aan hetgeen wij zeggen dan de oude regering. Het gaat echter om de vraag of de motie-Bolkestein of het daarin vermelde in meer officiële contacten naar voren wordt gebracht. Ik denk hierbij aan een eerste contact van de ambassadeur met de militaire raad of de nieuwe regering en aan een briefwisseling met de regering.

Minister Van der Klaauw: Mijnheer de Voorzitter! Zowel met de leden – ik mag wel zeggen: alle leden – van de huidige Surinaamse regering als met andere vooraanstaande Surinamers hebben, na de beëdiging van het kabinet van Suriname, vele contacten plaatsgehad. Deze contacten vinden plaats via ambassadeur Vegelin, die op instructie op een uitermate actieve wijze optreedt en in wiens gesprekken de inhoud van de motie-Bolkestein bij voortdurend naar voren wordt gebracht. Deze contacten zijn voor het overgrote deel mondelinge contacten tussen de ambassadeur en leden van het Surinaamse kabinet, alsmede andere vooraanstaande Surinamers, waarbij men aan parlementsleden kan denken.

Mijnheer de Voorzitter! Wat vraag 3 betreft, heb ik in wezen al geantwoord. Het gaat om deze contacten. Hierbij wijs ik er nog op, dat de motie-Bolkestein in Suriname op zich zelf een eigen leven leidt, want zij is daar algemeen bekend, hetgeen zijn eigen invloed heeft, ook op het denken daar.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben mij natuurlijk ervan bewust, dat de doelstellingen zoals zij in de motie zijn vervat nog niet zijn bereikt. Ik maak mij met name zorgen over de geconstateerde onregelmatigheden in de rechtspleging.

Ik acht het verheugend, dat de orde van Surinaamse advocaten hierover in contact is getreden met de Surinaamse regering. Volgens de eerste berichten zou de regering van Suriname maatregelen aankondigen om tot normalisering van de strafrechtspleging te geraken.

Ik kan verder mededelen – in het overleg met de kamercommissie is dit aan de orde geweest – dat thans geen voormalige officieren meer gevangen zitten.

Wat de vierde vraag betreft kan ik zeggen, dat inderdaad ook schriftelijk contact heeft plaatsgevonden tussen de regeringen van Nederland en Suriname. Dit schriftelijke contact is bedoeld als een eerste aanzet tot een gemeenschappelijke beschouwing – gegeven de thans ontstane situatie – van de Nederlands-Surinaamse relaties en hun toekomst. Ik acht het echter ongewenst, deze briefwisseling in de openbaarheid te betrekken. Het betreft een preliminaire zaak.

Mevrouw Bischoff van Heemskerck (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Minister voor zijn antwoorden. Ik wil enkele aanvullende vragen stellen.

Heeft de Regering de motie-Bolkestein zelf expliciet overgenomen? Heeft zij in haar officiële contacten met de nieuwe regering in Suriname en met de militaire raad de inhoud van de motie-Bolkestein als regeringsstandpunt overgebracht? Zo ja, hoe was dan de reactie van de leden van de nieuwe Surinaamse regering en van de militaire raad?

Mijn laatste vraag: Op welke wetsartikelen baseert de Minister zijn terughoudendheid ten aanzien van de briefwisseling, te meer daar op 1 mei aanstaande een zeer belangrijke wet in werking treedt?

Minister Van der Klaauw: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb indertijd gezegd dat de Regering de motie-Bolkestein zou uitvoeren. Dat gebeurt derhalve ook. Tot op dit moment zijn wij natuurlijk niet tevreden. Het is algemeen bekend dat die motie ook niet volledig is uitgevoerd. De elementen van de motie-Bolkestein worden in de contacten die de ambassadeur heeft bij voortdurend naar voren gebracht. De reactie daarop is over het algemeen een verwijzing naar de bijzondere omstandigheden die thans heersen in Suriname, maar niet een afwijzing van de beginselen die in de motie-Bolkestein zijn vastgelegd.

Er vinden meer contacten op vertrouwelijke basis plaats tussen regeringen. Daarop baseer ik mijn oordeel dat ik het in dit stadium niet gewenst acht die briefwisseling naar buiten te brengen.

De heer **Pronk (PvdA):** Mijnheer de Voorzitter! Heeft van die briefwisseling, waarvan mag worden aangenomen dat die heeft plaatsgevonden van minister-president naar minister-president, ook uitgemaakt de bezorgdheid van de Nederlandse Regering omtrent schendingen van mensenrechten en van het democratisch systeem in Suriname?

Minister Van der Klaauw: Mijnheer de Voorzitter! Ik wens niets toe te voegen aan wat ik heb gezegd over de inhoud van deze briefwisseling, namelijk dat zij een eerste aanzet is om tot een gemeenschappelijke beschouwing te komen van de relatie Suriname-Nederland in de toekomst. Dat omvat alle aspecten.

De heer **Waltmans (PPR):** Mijnheer de Voorzitter! Wordt in de beschouwingen bij de voortgezette correspondentie tussen beide regeringen ook betrokken de mogelijke overdracht van bevoegdheden van het Surinaamse parlement bij uitsluiting aan de Surinaamse regering?

Minister Van der Klaauw: Mijnheer de Voorzitter! Daar kan ik echt niet op vooruitlopen. Ik weet trouwens ook niet of na deze briefwisseling weer een volgende briefwisseling zal plaatsvinden. Het contact kan ook mondeling gebeuren.

De heer **J. P. de Boer (CDA):** Mijnheer de Voorzitter! Betreffen de door de Minister genoemde officieren en ex-officieren, die niet gevangen zitten, leger en politie, en is dat met inbegrip van niet in huisarrest zitten?

Minister Van der Klaauw: Mijnheer de Voorzitter! Met name wat het huisarrest betreft zou ik het precies moeten nagaan. Ik heb echter niet de indruk dat het zo is. Naar mijn indruk zijn op het ogenblik alleen nog een aantal Surinamers gevangen tegen wie een onderzoek in verband met mogelijke corruptie plaatsvindt.

Mevrouw **De Boois (PvdA):** Mijnheer de Voorzitter! Op welke wijze heeft de Regering uiting gegeven aan haar bezorgdheid over mishandelingen en derde-graadsverhoren in de Membre Boekoekazerne?

Minister Van der Klaauw: Mijnheer de Voorzitter! Die zaken zijn onder andere ter sprake gekomen in de contacten met de Militaire Raad.

De heer **Waalkens (VVD):** Mijnheer de Voorzitter! Kan de Minister bevestigen dat briefwisselingen, die nu niet openbaar worden gemaakt, ook na 1 mei, als de Wet openbaarheid bestuur in werking treedt, niet openbaar zullen worden gemaakt?

Minister Van der Klaauw: Mijnheer de Voorzitter! Ik baseer mij op het feit dat tussen regeringen confidentiële contacten mogelijk moeten zijn.

Aan de orde is de **beantwoording van vragen**, gesteld overeenkomstig artikel 107 van het Reglement van Orde door de leden Van Ooijen en Ginjaar-Maas en door de leden Ginjaar-Maas en Van Ooijen aan Staatssecretaris De Jong van Onderwijs en Wetenschappen, over een raadsbesluit tot geleidelijke sluiting van de dependance van de stedelijke scholengemeenschap in de nieuwbouwwijk 'De Aldenhof' te Nijmegen.

[De vragen zijn opgenomen aan het eind van deze weekeditie.]⁶

Staatssecretaris De Jong: Mijnheer de Voorzitter! Ik neem aan dat ik de twee stellen vragen tegelijk kan beantwoorden.

Het antwoord op de eerste vraag luidt bevestigend.

De tweede en derde vraag beantwoord ik samen. De nieuwbouw van de stedelijke scholengemeenschap is onder andere met het oog op de leerlingen in Dukenburg in 1970 in de wijk Hazekamp gepland. Omdat realisering van deze nieuwbouw toen nog een flink aantal jaren zou duren en omdat de afstand van Dukenburg tot de bestaande vestigingen van de stedelijke scholengemeenschap in Nijmegen-oost nogal aanzienlijk is, is ten gerieve van de leerlingen in Nijmegen-west in het stadsdeel Dukenburg een dislocatie toegestaan.

Met betrekking tot deze dislocatie is vanaf het begin gezegd en ook tot drie maal toe heel duidelijk schriftelijk afgesproken en vastgelegd, dat zij niet meer nodig zal zijn wanneer de Stedelijke Scholen Gemeenschap via haar nieuwbouw in de wijk Hazekamp zal zijn gesitueerd.

Op vraag 4 kan ik antwoorden dat in juni 1970 door het Ministerie een nieuwbouwprognose voor 900 leerlingen is afgegeven. Naar die prognose werd gebouwd. Intussen is de leraarlessenformule gewijzigd. In dezelfde nieuwbouw zouden volgens de huidige regels duizend leerlingen kunnen worden gehuisvest. De prognoses van burgemeester en wethouders van Nijmegen komen voor de eerstkomende jaren uit op maximaal 1100 leerlingen. In dat geval zal naast de nieuwbouw tijdelijk nog behoefte zijn aan een beperkt aantal noodlokalen, naar ik schat drie tot vier, maar dat weet ik nu niet precies. Daarvoor kan dezerzijds altijd financiële steun worden gegeven, om dat te bewerkstelligen.

Het antwoord op vraag 5 luidt ontkennend.

Op vraag 6 wil ik antwoorden, dat op 15 februari op het ministerie een brief is binnengekomen van het Lager-Montessorionderwijs. Zij hebben gevraagd, of zij een gedeelte van de noodlokalen mochten gebruiken. Daarbij is ons ook gemeld, dat zij menen te weten, dat de gemeente daarvoor wel wil meewerken.

Het antwoord op vraag 7 is bevestigend. In het gewest Nijmegen is potentieel voor slechts één openbare VWO/HAVO/MAVO-voorziening als die van de Stedelijke Scholen Gemeenschap.

Met het gereedkomen van de nieuwbouw is de Stedelijke Scholen Gemeenschap centraal, dat wil zeggen optimaal in haar voedingsgebied komen te liggen. Dislocaties zijn per defi-

nitie tijdelijke voorzieningen en kunnen niet worden aangemerkt als voorzieningen om te voldoen aan het recht op het verlangde onderwijs, in dit geval openbaar onderwijs, ingevolge artikel 69 van de WVO.

Op vraag 8 wil ik antwoorden, dat het al jarenlang een vaste regel is dat dislocaties met name worden toegestaan als er ruimte nood is. Omdat het leerlingenaantal overal in het land terugloopt, bouwen we de scholen aan de krappe kant, wat tot gevolg heeft dat men vaak nog enige tijd noodlokalen nodig heeft. Deze zaak staat volmaakt los van de behoefte aan spreiding van een bepaald soort onderwijs en van een bepaald soort denominatie. Dit is een zaak van de planprocedure. Hier gaat het gewoon om toepassing van bouw- en ruimteregels. Er zijn vele voorbeelden te geven à la Nijmegen. We passen die regels in allerlei plaatsen al jarenlang toe. Mocht men ruimte nood hebben dan kan men van mij noodlokalen krijgen. Die kunnen gemakkelijk op eigen terrein worden gerealiseerd. Daartoe wil ik graag medewerking verlenen. In dit geval is het een gemeentelijke scholengemeenschap. Die kan er zelf in voorzien en krijgt van ons financiering. Wil het bevoegd gezag die noodlokalen op een andere plaats vestigen dan is dat de bevoegdheid van dat bevoegd gezag zelf om dat te doen, mits het maar ruimschoots binnen het voedingsgebied blijft. In elk geval is het een tijdelijke zaak. Die moet per jaar worden bekeken en dat doen wij met dit soort van gevallen op het ministerie ook altijd.

Ik kom tot het tweede stel vragen. De onder 1 gestelde vragen kan ik voor zover in mijn vermogen ligt met ja beantwoorden.

In antwoord op vraag 2 wijs ik erop dat Nijmegen behalve door het Maas-Waalkanaal ook wordt doorsneden door twee spoorlijnen met een beperkt aantal overgangsmogelijkheden. De Stedelijke Scholen Gemeenschap Nijmegen zal dan ook alleen in de wijk Hazekamp in het stadsdeel Nijmegen-zuid voor al haar leerlingen goed bereikbaar zijn, niet alleen voor de leerlingen uit groot-Dukenburg, waarin de wijk De Aldenhof ligt, maar ook voor de leerlingen uit de stadsdelen oost en west en voor de leerlingen uit de buitengemeenten. De Stedelijke Scholen Gemeenschap komt op haar nieuwe vestigingsplaats centraal in haar voedingsgebied te liggen, wat betekent dat op die plaats het aantal reiskilometers per leerlingen en het aantal te nemen barrières per leerling gemiddeld het kleinst is.

Vraag 3. Uit de ontwikkeling vanaf 1972 bij het gewoon lager onderwijs in Nijmegen blijkt, dat van een werkelijke groei van het openbaar onderwijs in die stad geen sprake is. Ik beschik over cijfers tot 1978. Bij het openbaar lager onderwijs schommelen de cijfers tussen 1972 en 1978 tussen 5,0 en 5,5%. Wil men werkelijk op grond van de planprocedure voor een tweede school in aanmerking komen, dan moet sprake zijn van een veel grotere stijging.

Vraag 4. Het principe is, dat dag-/avondonderwijs geen eigen gebouwen toegewezen krijgt, maar via medegebruik in zijn huisvestingsbehoefte moet voorzien. Als er lokalen over zijn in het hoofdgebouw van de stedelijke scholengemeenschap, dan zou de moeder-m.a.v.o. daarvan in beginsel gebruik kunnen maken. Prioriteit heeft daarbij echter het gesubsidieerde dagonderwijs. Of er in die sector een of meer scholen zijn, die behoefte aan extra lokalen hebben, kan niet op korte termijn worden overzien. Overigens draait men de zaak in deze vraag om, want een ander principiële punt is, dat geen dislocaties worden toegestaan, indien de hoofdvestiging niet volbezet is. Bovendien, een van de door de stedelijke scholengemeenschap te verlaten gebouwen in Nijmegen-Oost heeft de gemeente reeds bestemd voor dag/avondonderwijs voor volwassenen.

Vraag 5. Om wille van de tijd kan deze vraag alleen beantwoord worden voor het VWO-AVO. Een officiële dépendance – wij noemen dat tegenwoordig een dislocatie – kregen zeven gemeentelijke scholen twee algemeen bijzondere scholen, zes prot. chr. scholen en drie r.k. scholen. Het gaat daarbij steeds om dislocaties, die a. de school uit huisvestingsnood moeten lossen, b. als tijdelijk zijn bedoeld en c. waarmee de school niet buiten het eigen voedingsgebied treedt. Dit is ten aanzien van dislocaties al sedert lange tijd het beleid bij de VWO-AVO-scholen.

De vragen 6 en 7. Dislocatie kent een aantal belangrijke beperkingen. Ik noem onder meer de tijdelijkheid van de dislocatie. De dislocatie moet steeds verder worden afgebouwd, naarmate op de hoofdvestiging meer ruimte beschikbaar komt voor het teruglopend aantal leerlingen. Verder: de school moet werken met een aantal docentenlessen, die het volgens de regels krijgt. Of er bij de meervoudige vestigingen beperkingen zullen moeten worden gesteld en zo ja, in welke situatie, is in studie. Ik begrijp, dat de leden belangstelling hebben voor een

De Jong

meervoudige vestiging Zij weten met mij, dat wij daarover over enkele weken uitvoerig zullen spreken.

Vraag 8. Het antwoord op de laatste vraag luidt ontkennend. Dat is een onmogelijkheid.

Mijnheer de Voorzitter! Het gaat niet om het voorzien in het verlangde onderwijs, in een vestiging van een nieuwe school. Het gaat hier om een bouwkundige zaak en het toepassen van normale regels. Als een school één gebouw heeft, moeten in principe alle leerlingen daarin worden gehuisvest' tenzij echt sprake is van ruimtenood.

□

De heer **Van Ooijen** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Welke feiten hebben de Staatssecretaris ertoe gebracht tussen 17 april, toen hij per brief aan het gemeentebestuur van Nijmegen liet weten, dat handhaving van de bestaande dislocatie in de wijk Aldenhof ongewenst werd geacht en heden te concluderen dat het geheel aan het gemeentebestuur is om te bepalen waar extra noodlokalen zullen worden geplaatst?

Is het logisch, dat men noodlokalen elders gaat bouwen, terwijl men reeds beschikt – in eigen beheer – over reeds ingerichte lokalen buiten het terrein van het hoofdgebouw?

Zou de Staatssecretaris in het licht van de ontwikkelingen, die zich onder meer in Nijmegen blijken voor te doen, waarbij kennelijk sprake is van een discrepantie tussen het bestaande percentage leerlingen per denominatie bij het lager onderwijs en het percentage leerlingen per denominatie dat voortgezet onderwijs volgt, niet het systeem van toewijzing van scholen voor voortgezet onderwijs op basis van de zogenaamde voedingsgebieden moeten herzien en wel zodanig, dat aan de voorkeur van de ouders respectievelijk oudere leerlingen voor onderwijs naar richting wordt tegemoet gekomen op het moment waarop zij daarvoor kiezen, zo dat zij niet worden vastgenageld aan een eens ten behoeve van het lager onderwijs door de ouders gedane keuze?

Ten slotte wil ik ter toelichting een citaat geven, dat ik heb ontleend aan een uitspraak van de deken van Nijmegen, die in 1977 heeft gezegd – ik citeer uit het dagblad Trouw van 8 maart:

'Wij hebben als kerk een net van katholieke scholen aangelegd in een tijd dat wij duidelijk de meerderheid hadden. Momenteel is de situatie veranderd. Door migratie zijn er veel andersdenkenden komen wonen. Misschien is het wel de plicht van de katholieke

kerk, het andere ouders mogelijk te maken te kiezen voor een eigen vorm van school.'

□

Staatssecretaris **De Jong**: Mijnheer de Voorzitter! De brief van 17 april jongstleden, waarop de heer Van Ooijen duidde, zou ik een brief volgens het boekje willen noemen. In situaties als deze gaan steeds deze brieven namens mij uit. Daarin staat dat wij er bij nieuwbouw van uitgaan, dat men in principe al zijn leerlingen in het hoofdgebouw huisvest. Mij is duidelijk geworden dat het in dit geval niet geheel mogelijk is. Men moet bekijken, hoe de leerlingen dan moeten worden gehuisvest en waar het moet gebeuren. Ik meen dat ik nog eens duidelijk moet stellen, dat dit een zaak is van goed overleg tussen het bevoegd gezag en mij. Wij moeten uitrekenen, hoeveel leerlingen er het volgend jaar komen, hoeveel ruimte er nodig is en hoeveel noodlokalen wij moeten hebben. Het lijkt mij goed, verder aan het gemeentebestuur over te laten, waar het die noodlokalen wil gaan vestigen. De gemeente bouwt dus zelf noodlokalen, waarvoor zij later vergoeding van het Rijk krijgt. De gemeente kan dus zelf bepalen waar de noodlokalen worden neergezet, met dien verstande dat zij binnen het voedingsgebied moeten worden gevestigd. Zij mogen het voedingsgebied niet overlappen.

Als er elders goed ingerichte lokalen zijn, dan is daarover met de gemeente te praten, ten einde een gedeelte daarvan hiervoor te gaan gebruiken. Het is een kwestie van uitrekenen en van financiering. Als men in zijn school een aantal lokalen leeg heeft staan, dan krijgt men geen financiering voor een aantal noodlokalen buiten zijn school.

Ik vind dat de keuze van de ouders in dezen een heel belangrijke zaak is. Het zal bekend zijn dat wij met betrekking tot de scholenplanning voor het voortgezet onderwijs in eerste instantie werken met gegevens van de Commissie Planprocedure, die bepaalde methodieken heeft om aan deze gegevens te komen. Zij zijn gebaseerd op cijfers over de belangstelling voor het lager onderwijs. Ik heb tijdens de begrotingsbehandeling aangegeven, maar ik wil het hier nog eens expliciet zeggen, dat een aanvullende rol kunnen spelen enquêtes die worden gehouden en gegevens die spontaan van de kant van de ouders naar voren komen. Wij moeten ons echter duidelijk aan de wet houden, waarin onder andere staat, dat moet kunnen worden aangetoond over hoeveel leerlingen

men gaat beschikken. Dat is in de eerste plaats een kwestie van prognose. Dat is een goede zaak omdat een prognose ook een kwestie is van een langere termijn. Een oudergeneratie is altijd iets van een korte termijn. Een prognose kan natuurlijk worden bevestigd of verminderd door uitspraken van ouders. Die wil ik graag als aanvullende criteria laten gelden.

Wat betreft het derde punt weet ik niet of mijn instemming met de uitspraak van de deken wordt gevraagd. Ik herhaal dat ik wat is gezegd over de keuze van de ouders kan onderschrijven, zoals ik al heb aangegeven.

□

Mevrouw **Ginjaar-Maas** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Weet de Staatssecretaris dat de prognoses van burgemeester en wethouders van Nijmegen door de Vereniging Openbaar Onderwijs ter discussie worden gesteld? De uitkomsten daarvan onderschrijft men niet. Hoe kan de Staatssecretaris verklaren, dat de vorige prognoses een aantal van 900 leerlingen aangaven, terwijl men nu boven de 1000 uitkomt? Heb ik goed begrepen dat, terwijl er al noodlokalen zijn, er wellicht nieuwe lokalen moeten worden gebouwd en dat de overheid dit wel weer zal financieren? Is er geen sprake van een verspilling van geld, die in feite onaanvaardbaar is?

Weet de Staatssecretaris dat er dislokaties zijn, buiten de planprocedure om ontstaan, die uitgroeien tot volledige scholengemeenschappen, waaraan verder niets wordt gedaan? Weet hij dat het in Nijmegen echter niet eens gaat om een zelfstandige vestiging, maar slechts om een onderbouw? Het beleid met betrekking tot de dislokaties dient duidelijker uit de verf te komen. Ik vraag de Staatssecretaris dan ook, ons hierover een aanvullende notitie te zenden.

Ten slotte vraag ik hem, in zijn beleid de polarisatie tussen openbaar en bijzonder onderwijs, die zich in Nijmegen afspeelt, niet te verergeren.

□

Staatssecretaris **De Jong**: Mijnheer de Voorzitter! Het antwoord op de eerste vraag luidt ontkennend.

Dat de prognose hoger is uitgekomen dan in 1970 werd voorzien, is begrijpelijk. Het komt meer voor; een prognose voor een periode van 10 jaar is in deze tijd niet eenvoudig op te stellen. Ik heb hiervan kennisgenomen. Het is een juist cijfer.

Ik heb al gezegd, dat ik de mening van mevrouw Ginjaar deel dat wij deze

De Jong

verspilling niet moeten hebben. Ik ben bereid, daarover met het bevoegd gezag te spreken. Dat is een redelijke oplossing.

Wat betreft het algemene beleid, dat zij ter sprake bracht, merk ik op dat wij een tijd hebben gekend, waarin dependances werden gevestigd. Er was toen sprake van een snelle groei en men begon alvast ergens omdat volgens de verwachtingen er toch zelfstandige scholen zouden komen. Welnu, die tijd hebben wij gehad. Nu spreken wij nog slechts van dislokaties, die de rol spelen van tijdelijke voorzieningen. Deze voorzieningen moeten worden opgeheven als er ruimte vrijkomt in het hoofdgebouw. Daaraan moeten wij vasthouden. Het zou een slechte zaak zijn als elke dislokaties inzet zou worden gemaakt van polarisatie, zoals terecht gevreesd door mevrouw Ginjaar. Ik kan haar zeggen, dat de Regering haar uiterste best zal doen om die polarisatie te voorkomen, met name door het voeren van een rustig gesprek over het uitvoeren van regels met burgemeester en wethouders van Nijmegen.

De heer **Mertens** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Is de Staatssecretaris bereid om, gegeven de sinds 1971 gebleken boven verwachting gestegen belangstelling voor het openbaar voortgezet onderwijs, die doet vermoeden dat de tot nu toe gehanteerde prognosemethode faalt, nu eindelijk eens een wél wetenschappelijk gefundeerde prognose te doen verrichten wat betreft het verlangen naar voortgezet onderwijs in Nijmegen, naar richting en inrichting?

Staatssecretaris **De Jong**: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben bereid na te gaan, zo de considerans van de vraag van de heer Mertens juist is, of wij in Nijmegen met andere prognoses moeten gaan werken.

Aan de orde is de **beantwoording van vragen**, gesteld overeenkomstig artikel 107 van de Reglement van Orde door het lid Kombrink aan de Staatssecretaris van Financiën, over de aftrekbaarheid van hypotheekrente.

[De vragen zijn opgenomen aan het eind van deze weekeditie.]

□

Staatssecretaris **Van Amelsvoort**: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben de geachte vragensteller erkentelijk dat hij mij in staat stelt al zo spoedig na mijn ambtsaanvaarding het woord tot de Kamer te richten.

Ik wil graag een inleidend woord spreken om de antwoorden op de door de heer Kombrink gestelde vragen in een kader te plaatsen. Het kabinet heeft als onderdeel van zijn beleid de stimulering van het eigen woningbezit. Ik kan mij daarin geheel vinden en zal er van harte aan meewerken. Ik zeg erbij dat naar mijn mening de bevordering van het eigen woningbezit ook nagestreefd moet worden met fiscale maatregelen.

Wat de renteaftrek in het bijzonder betreft, ben ik van mening dat betaalde rente aftrekbaar behoort te blijven zolang de huurwaarde belast wordt, zoals ik in het algemeen van mening ben dat kosten aftrekbaar moeten zijn als ze gemaakt zijn om belastbare opbrengsten te verkrijgen. Rente is immers een kostenpost. Dit is altijd mijn mening geweest. Dat kan men nalezen op verschillende plaatsen in de Handelingen van de Kamer. Dat heb ik ondermeer gezegd tijdens het debat waarin ik de motie heb ingediend, waarnaar de heer Kombrink verwijst.

Ik mag wellicht een enkel woord zeggen over de interpretatie van die motie. In de motie staat niét dat de rente niet meer aftrekbaar zou moeten zijn. In de motie staat ook niét dat boven een bepaald leningsbedrag de rente niet meer aftrekbaar behoort te zijn. Er staat alleen dat boven een nader te bepalen leningsbedrag het systeem-Hofstra toegepast moet worden, dat wil zeggen het inflatiedeel uit de rente elimineren en dat nog heel voorzichtig. De motie gaat dus over het systeem-Hofstra.

Het antwoord op de eerste vraag luidt, dat ik niet met het kabinet gesproken heb over de aftrek van hypotheekrente en dat ik de voorwaarde, waarvan in de vraag gesproken wordt, niet gesteld heb. Dat heb ik niet gedaan omdat naar mijn mening een dergelijk onderwerp zich niet leent om als voorwaarde gesteld te worden.

Ik kom op vraag 3. Ik heb indertijd verklaard dat ik het aanmatigend zou vinden te denken dat ik in mijn eentje in staat zou zijn een kabinetsbesluit zonder meer ongedaan te maken. De heer Kombrink vraagt dan of het kabinet een vroeger besluit heeft herbevestigd. Het kabinet heeft in zijn vergadering van vrijdag 18 april het eerder ingenomen standpunt, dat het geen maatregelen overweegt met betrekking tot de rente terzake van de financiering van de tot hoofdverblijf dienende eigen woning, bevestigd.

Wat betreft vraag 4 heb ik verklaard dat naar mijn mening de plaats van de eigen woning in de fiscale wetgeving nader onderzoek verdient. Die plaats zie

ik in hoofdzaak bepaald door drie elementen:

1. de regeling van het huurwaardeforfait;
2. de aftrekbaarheid van rente, betaald voor de financiering van die woning;
3. de afwezigheid van belasting op de gerealiseerde winsten bij verkoop van de woning plaatsvinden.

Dit is niet meer dan een feitelijke constatering. Mijn oordeel over dit geheel heb ik willen uitdrukken in het woord 'onevenwichtig'. Ik heb trouwens nog andere elementen genoemd. Daarin ligt naar mijn mening ook de zin van zo'n onderzoek.

In antwoord op vraag 5 moet ik zeggen dat er inderdaad al een onderzoek naar het huurwaardeforfait en naar de aftrekbaarheid van onderhoudskosten gaande was. Ik vervul mijn nieuwe functie pas sinds kort en ik heb dan ook nog niet de gelegenheid gehad, mij te oriënteren op het resultaat dat dit onderzoek heeft opgeleverd. Daarom kan ik nu ook nog niet precies de datum aangeven, waarop publikatie van die resultaten tegemoet kan worden gezien. Ik streef er wel naar, dit zo spoedig mogelijk te doen geschieden.

Het in vraag 6 bedoelde voornemen betekent geen wijziging in het regeringsstandpunt, omdat dat standpunt betrekking had op de in het regeerakkoord bedoelde vermogenswinstbelasting op onroerend goed en effecten.

Vraag 7. Ik verwacht dat de beantwoording van de ongeveer 300 vragen over de Hofstra-problematiek in de loop van de maand mei tegemoet kan worden gezien.

Het wetsontwerp waarop vraag 8 betrekking heeft, kan niet eerder worden verwacht dan nadat de gedachtenwisseling met de Kamer over de voorstellen van prof. Hofstra is afgesloten. Bij de wetgevende arbeid op het departement moet een prioriteitenafweging plaatsvinden.

Daarin heb ik het niet verantwoord geacht, de definitieve vormgeving van deze ingewikkelde materie af te ronden voordat klaarheid zou bestaan omtrent de uitgangspunten die daarbij worden ingenomen.

Ten slotte wil ik opmerken dat men bij de discussie over deze zaak de proporties van dit beleidsonderdeel niet moet overdrijven. De aftrekbaarheid van rente voor de eigen woning is belangrijk, zeker in deze tijd van hoge rente. Zij is echter niet het enige instrument. Aftrekbaarheid is zelfs niet in de eerste plaats een instrument. De overheid stimuleert het eigen woningbezit en in het algemeen de volkshuisvesting met een heel scala van instrumen-

Van Amelsvoort

ten, met name subsidies. Dat behoort men steeds bij beschouwingen over deze zaak te betrekken.

□

De heer **Kombrink** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou graag nader verneemen, of er in het algemeen over de Hofstra-problematiek met de Staatssecretaris is gesproken, voordat hij zijn benoeming als zodanig aanvaardde en zo neen, of hij die materie te onbelangrijk vond om zich ervan te vergewissen, welke koers hij in zijn nieuwe functie zou kunnen volgen tegenover de Kamer.

In de tweede plaats zou ik toch uitdrukkelijk willen weten – de Staatssecretaris heeft deze vraag niet zo erg duidelijk beantwoord – of hij nu de door hem zelf bij de algemene beschouwingen ingediende motie gaat bestrijden of dat hij van oordeel blijft, dat het bestaande stelsel een laag huurwaardeforfait en een onbeperkte renteaftrek kent, dat ertoe leidt, dat het fiscale voordeel ook terecht komt bij mensen die een woning gemakkelijk zelf kunnen financieren en dat wijziging daarin dus geboden is. Zou de Staatssecretaris nog eens kunnen uiteenzetten of zijn motie, gelet op de tekst ervan en gegeven zijn zojuist geciteerde opmerking, wel specifiek over de inflatieneutrale belastingheffing gaat? Het wordt in de tekst van de motie niet tot uitdrukking gebracht. Bij de algemene beschouwingen heeft hij bovendien nog gezegd dat, wanneer de zaak niet in het kader van de methodiek-Hofstra wordt aangepakt, men zich zou moeten bezinnen op andere middelen, bij voorbeeld een maximering van de renteaftrek, waarbij de grens van f 400.000,- is genoemd.

Zou de Staatssecretaris, als hij zegt dat het voornemen een onderzoek in te stellen naar de belasting van vermogenswinsten geen verandering in het regeringsstandpunt betekent, nader willen uiteenzetten, wat het dan wel betekent? De Regering heeft immers in de toelichting op de ontwerp-wet op de vermogensbelasting heel uitdrukkelijk aangegeven dat het niet alleen ten aanzien van de effecten onwenselijk wordt geacht zo'n belasting in te voeren, maar ook ten aanzien van de eigen woning. Betekent het onderzoek van de Staatssecretaris, dat dáárop in elk geval wordt teruggekomen?

□

Staatssecretaris **Van Amelsvoort**: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb voor mijn benoeming niet met het kabinet

gesproken over de voors en tegens van de door prof. Hofstra aanbevolen methodiek, niet omdat ik de materie niet belangrijk zou vinden (ik vind de materie nog steeds zeer belangrijk) maar omdat de zaken duidelijk genoeg liggen.

De vraag of ik mijn eigen motie ga bestrijden is in deze formulering een erg leuk vraagje. Ik zal mijn houding daarover nader bepalen. De Kamer zal merken hoe die houding is op het moment waarop dit onderwerp aan de orde komt.

Ik meen dat de heer Kombrink mijn motie verkeerd leest; zij gaat wel degelijk over het systeem van prof. Hofstra. Ik weet wel dat ik mij toen ook, al tastenderwijs, heb uitgesproken over de vraag wat er zou moeten gebeuren als die motie niet uitgevoerd zou worden, liever gezegd: als de methode van prof. Hofstra niet zou worden overgenomen door het kabinet. Ik kan niet anders zeggen dan dat ik een antwoord op deze hypothetische vraag op dit moment voorbarig vind, zoals ik dat ook vind van het antwoord op de laatste vraag van de heer Kombrink

De heer **Engwirda** (D'66): Is de Staatssecretaris van mening dat, gezien de systematiek van de Hofstra-voorstellen, gezien ook de budgettaire consequenties, invoering van inflatieneutrale belastingheffing logischerwijze mogelijk zou zijn, wanneer de renteaftrek voor eigen woningen totaal ongemoeid zou worden gelaten?

Staatssecretaris **Van Amelsvoort**: Mijnheer de Voorzitter! Ik denk dat dit moeilijk zou zijn. De heer Engwirda spreekt uitdrukkelijk over 'logischerwijze'; ik zie daar niet dadelijk de logica, maar ik denk wel dat het problemen zou mee brengen om deze zaken los te koppelen, ook budgettaire problemen.

De heer **Wöltgens** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Betekent het antwoord van de Staatssecretaris (die ik gaarne feliciteer met zijn hoge uitverkiezing en die ik al bij voorbaat zou willen feliciteren met het aannemen van een door hem en mij ingediend amendement op de Grondwet, hetgeen zich vermoedelijk vanmiddag zal voltrekken) op de vraag of hij zijn eigen motie gaat bestrijden dat hij dit metertijd alsnog zal bekijken, betekent dit antwoord dat het herbevestigde kabinetsbesluit niet tot gevolg zal hebben dat hij en het kabinet zullen aftreden als zijn eigen motie wordt aanvaard?

Staatssecretaris **Van Amelsvoort**: Mijnheer de Voorzitter! U begrijpt dat ik op deze vraag zelfs niet kan antwoorden.

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Is de Staatssecretaris het met mij eens, dat het in de politiek voortdurend aan de orde stellen van de kwestie van de onbeperkte aftrekbaarheid van de hypotheekrente, naast de onzekerheid met betrekking tot de hoogte van de rente, de bevordering van het eigen woningbezit, doelstelling van het kabinet, alleen maar belemmert?

Staatssecretaris **Van Amelsvoort**: Mijnheer de Voorzitter! Belemmeren vind ik een sterk woord. Ik onderken de nadelen die aan dit verschijnsel zijn verbonden. Ik hoop dat de heer De Korte ook heeft gehoord wat ik in mijn inleidend woord heb gezegd.

De heer **Duinker** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Betekent het feit dat de behandeling van het wetsontwerp ter beperking van de aftrekbaarheid van rente buiten de sfeer van de woningen wordt uitgesteld tot na de beslissing over de Hofstra-voorstellen, dat toch nog de terugwerkende kracht tot 15 september 1979 zal gelden?

Staatssecretaris **Van Amelsvoort**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil niet vooruitlopen op een wetgeving die nog behandeld moet worden.

De heer **Kolthoff** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Wil de Staatssecretaris nader verklaren waarom hij een antwoord op de vraag van collega Kombrink, over de vermogenswinstbelasting, voorbarig acht, terwijl hij dit zelf aan de orde meende te moeten stellen in een interview?

Staatssecretaris **Van Amelsvoort**: Mijnheer de Voorzitter! Dat is een misverstand. Ik heb niets aan de orde gesteld. Ik heb mijn persoonlijke mening, nog kamerlid zijnde, gegeven over bepaalde onderdelen van de fiscale wetgeving. Dat is iets anders dan een zaak aan de orde stellen.

De heer **Van Dam** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Waarom kan de Staatssecretaris niet zeggen of hij zijn eigen motie wel of niet zal bestrijden en zegt hij toch dat het kabinet zijn beslissing heeft herbevestigd?

Staatssecretaris **Van Amelsvoort**: Mijnheer de Voorzitter! Het gaat er niet om of ik het kan. Het gaat erom of ik het wil. Ik wil dat niet.

De heer **Van Kemenade** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Waarom niet?

Staatssecretaris **Van Amelsvoort**: Mijnheer de Voorzitter! Ook die vraag is al beantwoord. Ik vind het voorbarig

Aan de orde is de behandeling van de wetsontwerpen:

Wijziging van het Wetboek van Koophandel, het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering, de Zeebrievewet en de Wet van 3 juli 1974 (Stb. 388) (15 943);

Aanpassing van enkele sociale verzekeringswetten en van een aantal andere wetten in verband met de samenvoeging van de bestaande kinderbijslagregelingen tot een algemene, de gehele bevolking omvattende, verplichte kinderbijslagverzekering van het eerste kind af, alsmede nadere wijziging van de Algemene Ouderdomswet en de Algemene Weduwen- en Wezenwet (16 029);

Wijziging van hoofdstuk V (Departement van Buitenlandse Zaken) van de aanwijzing en de raming van de middelen tot dekking van de uitgaven van het Rijk voor het jaar 1979 (16 098);

Naturalisatie van Aksoy, Ercan en 23 anderen (16 091);

Naturalisatie van Almorabet, Ahmed en 29 anderen (16 095);

Naturalisatie van Ahlfeldt, Kurt en 24 anderen (16 121);

Naturalisatie van Barberio, Salvatore en 22 anderen (16 122);

Naturalisatie van Ardjoen, Iftegaar en 24 anderen (16 123);

Naturalisatie van Addotey, Gottfried Nee Akwei en 26 anderen (16 124);

Naturalisatie van Bajc, Branko en 21 anderen (16 125);

Naturalisatie van Liu, Sau Kwan en 22 anderen (16 126);

Naturalisatie van Anakotta, Jacomina en 19 anderen (16 136);

Naturalisatie van Aagaard, Ana Margarita en 24 anderen (16 137);

Naturalisatie van Dias, Christina Rachel en 22 anderen (16 139);

Naturalisatie van Franciscus, Andreas Jonkie Milkias en 24 anderen (16 140);

Naturalisatie van Adisetyawan, Andi en 19 anderen (16 141);

Naturalisatie van Aboussaïd, Amidou Ben Ahmed en 25 anderen (16 142);

Naturalisatie van Abdel Latif, Isaac en 25 anderen (16 144).

Deze wetsontwerpen worden zonder beraadslaging en, telkens na goedkeuring van de onderdelen, zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de **interpellatie-Müller van Ast**, gericht tot de Staatssecretaris

De nieuwe Staatssecretaris van Financiën, de heer Van Amelsvoort, in gesprek met voorzitter Dolman

van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, over de problematiek van de huisvesting van één- en tweepersoonshuishoudens.

Tot het houden van deze interpellatie is verlof verleend in de vergadering van 17 april 1980.

[De vragen zijn opgenomen aan het eind van deze weekeditie.]⁸

□

Mevrouw **Müller-van Ast** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Als wij het Nieuwsblad van het Noorden mogen geloven en dus de uitspraken van Staatssecretaris Brox, dan zou wellicht dit debat overbodig worden, want de huren zijn niet te hoog, maar de studiebeurzen zijn te laag. Men kent de problematiek van met name de één- en tweepersoonshuishoudens. Veel plannen zijn te duur, en bovendien zijn er te weinig. Als dit de oplossing was, dan waren wij vandaag snel uitgesproken.

Ik vrees echter dat dit niet de oplossing is. Bij de indiening van de nota-Van Dam, toen er toch nog steeds woningnood was, bleek steeds meer dat er problemen waren voor de één- en tweepersoonshuishoudens. De achtergrond was dat niet meer alleen voor gezinnen moest worden gebouwd. Alleenstaanden en tweepersoonshuishoudens hadden vanaf 18 jaar ook recht op zelfstandige huisvesting.

1 januari 1976 ging die regeling, met speciale subsidievoorwaarden, in.

Het is begrijpelijk dat de zaak niet zo snel van de grond kwam. Er stonden weliswaar enorme aantallen in het programma, maar ook in de volkshuisvesting kan men niet van de ene op de andere dag een beleid wijzigen; nieuw beleid heeft tijd nodig. De ene oorzaak dat de zaak wat traag op gang kwam, was dus gelegen in het nieuwe ervan.

De andere oorzaak is in en buiten deze Kamer zowel door de heer Van Dam als door Staatssecretaris Brox regelmatig naar voren gebracht. Het gaat daarbij om het feit dat de corporaties en de gemeentebesturen de indruk wekten, niet zo graag te willen.

Wij hebben hiervoor een aantal cijfers verzameld. Wij kijken daarvoor naar de programma's en naar hetgeen daarvan gerealiseerd is. Bij de nieuwbouw zijn in 1977 net aan 2000 eenheden gerealiseerd. Bij de verbouwingen – een belangrijk onderdeel van de nota – ging het om 500 eenheden. In 1978 ging het in de nieuwbouw om 2432 eenheden en bij de verbouwingen net aan om 700 eenheden. De Kamer zal begrijpen dat iedereen er alles aan probeerde te doen om wat meer succesvol bezig te zijn. Omdat overleg niet bleek te lukken, hebben wij enkele keren – te beginnen bij de behandeling van de begroting voor 1978 – aan Staatssecretaris Brox om maatregelen gevraagd. Wij vroegen hem in te grijpen en wat meer voor te schrijven.

Wetboek van Koophandel c.a.
Kinderbijslag verzekering
Buitenlandse Zaken
Naturalisaties
Volkshuisvesting

Mevrouw Müller-van Ast (PvdA) interpelleert Staatssecretaris Brokx over de problematiek van de huisvesting van een- en twee-persoonshuishoudens

Hij moest het niet alleen bij bestuurlijk en vriendelijk overleg houden, want blijkbaar – de cijfers wezen en wijzen het uit – hielp dat niet. De Staatssecretaris bleef echter geloven in goed overleg. Hij nam niet zo erg veel maatregelen. Het enige wat hij deed was het volgende. Tijdens de openbare commissievergadering van 13 juni 1979 stelde hij een extra subsidie beschikbaar van f 49 miljoen. Wij weten niet waar het bedrag vandaan kwam, maar het werd ter beschikking gesteld voor 19 gemeentes. Wij weten evenwel ook niet op grond van welke criteria die gemeentes werden uitgekozen. Wij hebben echter niet verder gevraagd, want wij waren al blij dat er f 49 miljoen extra beschikbaar kwam voor uiterst dure verbouwingsplannen. Wij zijn erg benieuwd wat hiervan terechtgekomen is.

Wij weten dat in de afgelopen jaren het programma voor de verbouw en de nieuwbouw naar beneden moest worden bijgesteld, want de plannen waren er niet. Wij beleven nu eigenlijk een historisch moment, want sinds het uitbrengen van de nota-Van Dam – waarbij tot nu toe de programma's veruitgingen boven de ingediende plannen – hebben wij nu een moment bereikt waarop er meer plannen zijn dan het programma aangeeft. Dat blijkt uit de berichten van de LOBH en van gemeenten en corporaties. Blijkbaar heeft iedereen inmiddels ingezien dat

het nodig was' plannen klaar te maken. Het zou dan ook ongelooflijk jammer zijn, wanneer wij moeten doorgaan met het naar beneden bijstellen van het programma. Wij vragen dan ook om maatregelen in de nieuwbouw om plannen de kans te geven en de zaak niet bij voorbaat te laten lijden onder financiële problemen. De verdraging is immers gelegen in de financiële sector. Wij vragen de Staatssecretaris, alles in het werk te stellen om de problemen op te lossen.

Wanneer ik zie wat de Staatssecretaris in het hoge noorden heeft verteld over de een- en tweepersoonshuishoudens, kan ik mij niet anders voorstellen dan dat de Staatssecretaris het met ons eens is.

Ook bij de begroting voor 1980 hebben wij over de verbouw en de nieuwbouw gesproken. Ik heb begrepen dat er onderzoek is ingesteld naar optredende stagnaties. De heer Kombrink heeft op dat punt suggesties gedaan. De Staatssecretaris zei dat hij die suggesties zou meenemen en dat hij het onderzoek zou bespoedigen. Wij hebben er echter nog niets van gehoord.

Er is ook het onderzoek naar de problemen en de analyses van de problemen op de kamermarkt. Ook daarvan hebben wij nog niets gehoord. Ten slotte kom ik tot het punt van de studenten. Ik neem aan dat de Staatssecretaris met mij weet dat de woningnood bij de laagstbetaalden het ergste

is. Dat betekent dat er bij de werkende jongeren ook een grote nood bestaat. In het hoge noorden praat de Staatssecretaris over studiebeurzen die groter moeten worden. Hoe denkt de Staatssecretaris over het splitsen van flats, zodat er heel lage huren uitkomen? Kan de Staatssecretaris daarvoor een oplossing aandragen?

□

Staatssecretaris **Brokx**: Mijnheer de Voorzitter! In antwoord op de eerste vraag van de geachte interpellante kan ik zeggen dat in de woningwetsfeer in de nieuwbouw beschikkingen zijn afgegeven voor 3266 eenheden en in de verbouw voor 1262 eenheden. Het gaat derhalve om een totaal van 4528 eenheden, waarmee het op de begroting voor 1979 beschikbare bedrag geheel was verplicht.

In de particuliere sector zijn de cijfers respectievelijk 787 en 72, in totaal 859 eenheden.

Hoe beoordeel ik de cijfers? Tijdens de openbare commissievergadering waarop de geachte afgevaardigde doelde heb ik de verwachting uitgesproken, dat het programma voor de nieuwbouw in belangrijke mate zal worden gehaald. Tegenover een nieuwbouwprogramma van 4650 eenheden in 1979 staat een uitgifte van in totaal 4553 beschikkingen. In de nieuwbouw-woningwetssector heeft de uitgifte het programma zelfs in belangrijke mate overschreden.

Mijnheer de Voorzitter! In antwoord op vraag 3a zou ik willen zeggen, dat uit de resultaten van de extra verruiming voor door aankoop en verbouwing tot stand te brengen woonruimte blijkt, dat vooral in het westen des lands enorme financiële en andere inspanningen nodig zijn om verbouwingen van bestaande panden te realiseren. Hierbij is het duidelijk gebleken, dat door verbouwing tot stand te brengen woonruimte in het algemeen duurder is dan nieuwbouw, afgezien van aankoopkosten en grondkosten.

Omdat per woning de aankoopkosten in geval van verbouwing in de regel hoger zijn dan de grondkosten in geval van nieuwbouw, zijn de stichtingskosten van door verbouwing tot stand te brengen woonruimte aanzienlijk hoger. In veel gevallen word ik bij de einafrekeningen van verbouwingsprojecten geconfronteerd met aanzienlijke kosten voor meerwerk, die voor rekening van het rijk en soms ook voor rekening van initiatiefnemers komen.

De resultaten overziende, ben ik van opvatting dat de verschillen in stich-

Staatssecretaris Brokk

tingskosten tussen nieuwbouw en verbouwingen van dien aard zijn geworden, dat extra subsidiëring van verbouwingen ten opzichte van nieuwbouw niet meer verantwoord is.

Mijnheer de Voorzitter! De tijd is voorbij dat ieder leegstaand gebouw in beginsel geschikt kon worden geacht voor de huisvesting van alleenstaanden en twee-persoonshuishoudens. In gevallen waarin gebouwen die op zich zelf voor huisvestingsdoel-einden geschikt zijn een belangrijke functie in een stadsbeeld vervullen, of waarin handhaving hiervan vereist is met het oog op stadsvernieuwing, ben ik bereid, met de andere betrokken overheidsorganen te bezien, in hoeverre ik eraan kan bijdragen, de huisvesting voor één- en twee-persoonshuishoudens mogelijk te maken of te blijven maken.

Mijnheer de Voorzitter! Hoeveel eenheden werden gerealiseerd? De plannen zijn grotendeels eerder eind 1979/begin 1980 dan in 1979 ingediend. Ik verwacht dat door de extra financiële steun ruim 2000 eenheden zullen worden gerealiseerd.

In vraag 3c wordt gevraagd of ik bereid ben, het niet bestede deel beschikbaar te stellen voor plannen, na 1 januari 1980 in te dienen. Tegen de achtergrond van het voorgaande zal het duidelijk zijn, dat deze ruimte op zich zelf niet meer aanwezig is.

Vervolgens wordt gevraagd, hoeveel van de plannen nog na 1 januari

zijn ingediend. Mij is niet anders bekend dan de – ook in de schriftelijke beantwoording genoemde – plannen in de gemeente Wageningen, noch een ander plan in de provincie Gelderland.

Mevrouw Müller-van Ast (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou in verband met de gerealiseerde 2000 eenheden naar het bedrag willen vragen. De Staatssecretaris had f 49 mln. beschikbaar gesteld.

Staatssecretaris Brokk: Het komt, heel grofweg, neer op tussen f 30 mln. en f 35 mln..

In antwoord op vraag 4a wijs ik erop dat per 1 april 1980 in behandeling zijn: nieuwbouw woningwetwoningen: 3 180; nieuwbouw particuliere woningen: 892; verbouw woningwetwoningen: 1508; verbouw particuliere woningen 612. Samen is dat 6 192. Het laat zich dus aanzien dat er voldoende plannen worden ontwikkeld om het voor 1980 beoogde programma te realiseren. Daarbij ga ik ervan uit dat de relatief dure woningwetplannen zullen kunnen worden gerealiseerd in de premie-corporatie-sector.

In antwoord op vraag 4 wijs ik erop dat voor de bouw of verbouw van woningweteenheden dit jaar voor 1566 eenheden leningen zijn afgegeven. Uit de vorige cijferreeks valt dat ook af te leiden. Zoals bekend is het programma voor 1980 7 000 eenheden in de woningwetsector, 3500 in de nieuwbouw

en 3500 in de verbouw. Het beschikbare begrotingsbedrag is dan ook niet uitgeput, zodat de beantwoording van het tweede gedeelte van die vraag achterwege kan blijven.

In antwoord op vraag 4c zeg ik dat ik niet bereid ben na 1980 verbouwingsplannen in een uitzonderingspositie te plaatsen ten opzichte van nieuwbouwplannen.

Mevrouw Müller-van Ast (PvdA): Na 1980?

Staatssecretaris Brokk: In 1980 lopen de ruim 2000 plannen die in 1979 in gang zijn gezet door.

Het gaat er mij vooral om woonruimte aan de voorraad toe te voegen, waarbij de vraag of daartoe nieuwbouw of verbouw de aangewezen weg is in beginsel op lokaal niveau dient te worden beantwoord. Het blijkt niet altijd mogelijk te zijn om gebouwen, die tegen verkeerswaarde moeten worden aangekocht, na verbouwing voor met nieuwbouw vergelijkbare stichtingskosten voor verhuur beschikbaar te krijgen. In vele gevallen zal dan ook voor nieuwbouw moeten worden gekozen.

Een positievere verwachting heb ik echter – mevrouw Müller repte daar ook over in haar toelichting – ten aanzien van het splitsen van de bij de toegelaten instellingen in exploitatie zijnde etagewoningen. Die zullen kwantitatief een steeds belangrijker bijdrage in de verbouwproductie kunnen leveren.

In antwoord op vraag 5 deel ik mede dat de ombuigingen nog onderwerp van discussie binnen het kabinet uitmaken, zoals de Kamer wellicht niet onbekend is. Mevrouw Müller spreekt echter in haar vraag over 'bezuinigen'. Bezuinigingen op het gebied van de woningvoorzieningen voor een- en tweepersoonshuishoudens liggen naar mijn smaak, tegen de achtergrond van wat ik ook al eerder heb gezegd en gedaan, niet als eerste voor de hand.

Vraag 6 wil ik als volgt beantwoorden. Duidelijkheid is voor een deel reeds gegeven in de meerjarenraming en de bouwprognoses 1979–1984. In de bouwprognoses wordt voor 1981 uitgegaan van 8 700 eenheden in de woningwetsfeer en 5 300 in de particuliere sector.

Voor 1982 tot en met 1984 zijn deze cijfers 9400 en 4600. Ik wijs er ook op dat in de cijfers, zoals door de Regering in eerdere meerjarenramingen en tot en met 1980 ook in de nota een- en twee-persoonshuishoudens genoemd, nimmer ombuigingen hebben plaatsgevonden.

De heer van Dam (PvdA) onderbreekt het betoog van Staatssecretaris Brokx

De heer **Van Dam** (PvdA): Dat is juist. Mag ik echter verwijzen naar discussies die hier hebben plaatsgevonden en waarin door de Kamer werd aangedrongen op verhoging van het programma? Het antwoord van de Regering is geweest, dat het volstrekt zinloos was en dat met moties geen aantallen konden worden gehaald. Het moest, zo werd gesteld, zeer twijfelachtig worden geacht, dat de aantallen die erin stonden, gehaald konden worden. Als – dat gaf de Regering toen toe – de stroom plannen op gang zou komen en die samen meer zouden bedragen dan de programma's, zou de Regering bereid zijn die aantallen te verhogen.

Staatssecretaris **Brokx**: Dat heeft de Regering ook gedaan, omdat de aantallen eenheden in 1980 hoger zijn dan in 1979, terwijl in 1979 de aantallen niet voor honderd procent zijn gerealiseerd.

De heer **Van Dam** (PvdA): De Staatssecretaris weet wel dat dit geen antwoord is, want die aantallen liepen in het programma op. Het ging erom dat als de aantallen van de plannen groter zouden worden dan de in het programma opgenomen aantallen, de Regering bereid zou zijn die aantallen te verhogen boven de verhoging die in het programma zat.

Staatssecretaris **Brokx**: Ik verwijs naar de begrotingen en de meerjarenramingen op dit stuk.

De heer **Van Dam** (PvdA): Ik verwijs ook naar de behandeling daarvan.

Staatssecretaris **Brokx**: In antwoord op vraag 7 verwijs ik naar de meerjarenramingen bij de begroting 1980 en uiteraard ook naar de begroting 1981 die de derde dinsdag de Kamer zal worden aangeboden.

Vervolgens werd in vraag 8 gevraagd, welk effect op de bouw van een- en tweepersoonseenheden in de premiehuursector ik verwacht van de stimuleringsmaatregelen voor de premiehuurbouw. De maatregelen zoals die in daar genoemd schrijven zijn aangekondigd, zijn gericht op de bouw van kwalitatief wat duurere huurwoningen, welke bestemd zijn voor ook wat hogere inkomensgroepen. De eenheden voor de een- en tweepersoonshuishoudens, bestemd voor de lagere inkomensgroepen worden uitsluitend door niet winst beogende instellingen gebouwd, derhalve door woningcorporaties, stichting werkende jongeren en stichting studentenhuisvesting. Ten behoeve van de bouw van deze eenheden bestaat reeds lang de verruimde tabel, waardoor lage huren tot stand kunnen komen. Bovendien heb ik in een rondschrijven van 29 december mij al bereid verklaard om wanneer deze eenheden worden gefinancierd via de kapitaalmarkt, de rente-écart bij de subsidiëring te betrekken, hetgeen betekent dat de huurniveaus door de financiering op de kapitaalmarkt niet worden verhoogd. De circulaire waarop de interpellante doelt heeft daarop geen effect, omdat daarin gedoeld wordt op initiatieven van winst beogende instellingen, zijnde de beleggers. Het tweede deel van vraag 8 heeft naar mijn smaak dan ook geen nadere beantwoording.

Naar aanleiding van de opmerkingen van de geachte afgevaardigde wil ik erop wijzen dat ik heb gedaan waarom de Kamer in grote eenstemmigheid bij de openbare commissievergadering heeft gevraagd, namelijk ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk productie in deze sector kan worden bereikt en er op deze post geen sprake is van onderuitputting.

Ik ben het eens met de geachte afgevaardigde, dat wij alles – binnen de gestelde mogelijkheden – moeten doen opdat een zo adequaat mogelijk antwoord kan worden gegeven wat de tekorten betreft. Mevrouw Müller wees op een activiteit mijnerzijds in Groningen; 177 wooneenheden voor huisvesting van studenten. Ik zou graag zien, dat de activiteiten van de Stichting Studentenhuisvesting in Groningen in andere plaatsen even actief ter hand werden genomen.

Wat de kamermarkt betreft, merk ik op dat de studiegroep kamerhuur een interimrapport heeft uitgebracht. Ik hoop binnen zeer afzienbare tijd de beschikkingen van het woningwaarderingstelsel voor kamers op basis van dat rapport aan te passen.

De beraadslaging wordt geopend.

□

Mevrouw **Müller-van Ast** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Blijkbaar ben ik niet duidelijk genoeg geweest. De Staatssecretaris heeft alle mogelijke cijferreeksen genoemd om na te kunnen gaan, of het voorgenomen programma is gehaald. De Kamer heeft, constaterende dat geen plannen voorradig waren, het programma naar beneden bijgesteld. Zodra er meer plannen zouden zijn, zou het programma worden bijgesteld. Voor de nieuwbouw liggen er 7300 aanvragen voor woningwetwoningen. Eind maart zou het maximum bereikt zijn. In juni heeft de Staatssecretaris in een OCV gezegd – wij spraken toen twijfel uit over het programma van 14 000 – dat het programma voor 100% zal worden gehaald. Wij wezen hem toen op het aantal aanvragen. Het antwoord van de Staatssecretaris was toen: Ja, maar dat was in maart/april, in het tweede deel van het jaar komt de grote stroom. Thans zegt de Staatssecretaris dat 1566 aanvragen in behandeling zijn. Dit moet dan niet met 4, maar minstens met 6 of 7 worden vermenigvuldigd. Dan komt men hoger uit dan het programma. Wil de Staatssecretaris, gelet op de gedane toezeggingen en de gewekte verwachtingen, het programma naar boven bijstellen? Er zijn nu plannen door welke oorzaak dan ook.

Müller-van Ast

Ik heb de argumentatie van de Staatssecretaris waarom hij het niet meer nodig vindt de extra subsidiepot voor verbouw verder op te maken, niet goed begrepen. Ik heb begrepen, dat f 30 à f 35 mln. van de f 49 mln. is opge maakt. Ik mag aannemen, dat de Staatssecretaris over gegevens beschikte, toen hij dat bedrag van f 49 mln. aan 19 gemeenten ter beschikking stelde. Heeft de Staatssecretaris met die gerealiseerde 2000 eenheden zijn eigen doelstelling – f 49 mln. aan 19 gemeenten – gehaald? Is de Staatssecretaris tegemoet kunnen komen aan alle ingediende plannen? Onze indruk is, dat er veel meer plannen liggen. Men kent het LOBH met contacten in het gehele land. Er is sprake van een toestroom van plannen. Men kan niet verder omdat de pot leeg zou zijn. Wij vinden, dat hieraan iets gedaan moet worden. Naar de mening van de Staatssecretaris is het na 1980 niet meer nodig. Datgene, wat hij in 1980 wil realiseren, heeft tot gevolg, dat in 1981 de stroom van plannen rücksichtslos moet worden afgebroken. Dat kan niet anders dan in tegenspraak zijn met wat de Staatssecretaris overall beweert en met wat ook de Kamer beweert.

Ik behoef niet alle verhalen over het kraken van te verbouwen panden op te lepelen, omdat iedereen weet dat Nederland heel veel gebouwen heeft die leeg staan en die heel goed zijn te verbouwen. Als de Staatssecretaris er iets aan gelegen is, de problemen ter zake op te lossen, dan zou hij de verbouwpremies en de verbouwsubsidie extra moeten opvoeren in plaats van af te remmen, wat hij nu doet.

Ik heb verwezen naar een onderzoek dat de Staatssecretaris zou bespoedigen en dat zou worden gedaan naar de stagnatie. Ik heb op een vraag ter zake geen antwoord gekregen, tenzij ik het heb gemist, doordat verscheidene collega's mij allerlei dingen in het oor fluisterden, omdat de beantwoording niet duidelijk was. Als dat onderzoek wordt verricht, kunnen wij te weten komen, waar bij verbouw en nieuwbouw de stagnatie zit en waar wij die zouden kunnen aanpakken.

Het gaat bij de woningen voor een- en twee-persoons huishoudens niet alleen om studenten, hoewel ik erg blij ben dat er voor de studentenhuishuizing zeer veel gebeurt. Ik vrees dat de grote groep zit bij jongeren, niet studenten, maar werkende jongeren en ook heel veel werklozen, die een dak boven hun hoofd willen hebben. Ik vind dat de Staatssecretaris een oplossing

moet aandragen, met name voor de flats, waarvan de Staatssecretaris heeft gezegd, dat het een groot gebied wordt. Ik heb begrepen dat de stagnatie zit in de te lage huren. Welke oplossing denkt hij te kunnen aandragen daar, waar wij flats zouden kunnen splitsen? Wij moeten doorgaan met de nieuwbouw en met de verruiming van de verbouw. Ik wil hierover graag een uitspraak van de Kamer en ik wil u dan ook, mijnheer de Voorzitter, twee moties overhandigen.

Moties

De **Voorzitter**: Door de leden Müller-van Ast en Nypels worden de volgende moties voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

overwegende, dat het aantal plannen voor de nieuwbouw ten behoeve van de huisvesting van 1- en 2-persoons huishoudens toeneemt;

overwegende, dat een grote behoefte bestaat aan huisvesting voor deze groepen;

verzoekt de Regering, alle in 1980 ingediende en in te dienen plannen die aan de geldende subsidievoorwaarden voldoen, te honoreren,

en gaat over tot de orde van dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 1 (16 157);

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

overwegende, dat de in 1979 beschikbaar gestelde extra subsidie ad f 49 miljoen niet voldoende is besteed wegens het niet tijdig of onvoldoende gereed zijn van plannen;

overwegende, dat een subsidie voor dure verbouwingen nog steeds dringend gewenst is, gezien de toename van de plannen;

overwegende, dat een terugval in de verbouw ongewenst is;

verzoekt de Regering, de in 1979 geldende verruiming van de verbouwsubsidieregeling in 1980 voort te zetten,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt ook deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 2 (16 157).

□

De heer **De Beer** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! De problemen bij de huisvesting van een- en twee-persoons huishoudens en de grote woningnood in die sector zijn ons bekend. Ik geloof dat wij het geen onderwerp van politieke spelletjes zouden moeten maken. Ik meen dat alle fracties, die thans in deze vergaderzaal aanwezig zijn, ervan overtuigd zijn dat op dit gebied nog veel moet gebeuren maar ook dat er op dit ogenblik van een verheugende ontwikkeling sprake is.

De belangrijkste mededeling van de Staatssecretaris in dit debat is geweest, dat op de post voor de een- en twee-persoons huishoudens geen onderuitputting plaatsvindt en dat hij er zich voor zal inzetten de aantallen, althans in totaliteit, zo veel mogelijk te halen. Omtrent de onderlinge verschuiving tussen de sectoren bestaat de nodige flexibiliteit.

Mevrouw **Müller-van Ast** (PvdA): Als 49 mln. beschikbaar is gesteld, waarvan 30 à 35 mln. wordt uitgegeven en de rest kwijt is, hoe wilt u dat dan benoemen? Dat is toch een van de mogelijkheden van onderuitputting?

De heer **De Beer** (VVD): Onderuitputting in de zin, waarin ik het heb gebruikt, is dat er een bewuste onderuitputting plaatsvindt en dat men de uitvoering van plannen vertraagt met de bedoeling om geld te houden.

Mevrouw **Müller-van Ast** (PvdA): Het gaat toch om het effect en niet om de redenering, die men wat dit betreft opzet? Er was f 49 miljoen voor 1979 en dat bedrag is niet uitgegeven.

De heer **De Beer** (VVD): Ja, omdat er niet voldoende plannen zijn ingediend.

De heer **Van Dam** (PvdA): Maar voor 1980 wèl!

De heer **De Beer** (VVD): Daarop slaat de opmerking van de Staatssecretaris dat het verstandig zou zijn om in de sectoren te gaan verschuiven. Wij komen daar straks op.

Mijnheer de Voorzitter! De Staatssecretaris heeft gesteld, zulks in verband met het niet-onderuitputten, dat de duurdere plannen, die zijn ingediend, niet in de woningwetsector maar in de premiecorporatiesector zullen kunnen worden uitgevoerd. Het renteverskil, dat tussen beide sectoren zit, zal hij overbruggen. Zal het nu voor de huurders van die woningen in feite niets uitmaken? Wordt de premie-sector zodanig gesubsidieerd dat het voor de huurders niets meer uitmaakt, of die woningen nu in de woningwet-

De Beer

sector dan wel in de premiesector worden gebouwd, afgezien van de mogelijkheid dat het ene plan wat betreft de opzet duurder kan zijn dan het andere? Als deze vraag bevestigend wordt beantwoord, kunnen wij het beleid van de Regering steunen.

Een belangrijke opmerking van de Staatssecretaris was, dat wat in de verbouw wordt gerealiseerd veel duurder is dan nieuwbouw. Ik verklaar hiermee zijn geringe bereidheid om extra subsidies voor de verbouw ook daarvoor te bestemmen. Blijkbaar meent hij dat die middelen veel meer rendabel kunnen worden benut in de sfeer van de nieuwbouw. Zou het nu niet aanbeveling verdienen om in de programma's voor de komende jaren in de verdeling over nieuwbouw en verbouw een verschuiving aan te brengen in het voordeel van de nieuwbouw? Iedereen, die zich met de huisvesting bezighoudt, zou daarvan op de hoogte moeten worden gebracht zodat men zich daarop kan instellen bij het maken van plannen. Dit lijkt mij een zinvol inspeken op de huidige situatie.

Mevrouw Müller-van Ast (PvdA): Wij hebben op 13 juni 1979 een motie ingediend, juist in verband met deze verschuiving. De heer De Beer was zo verstandig, die motie te steunen. Ook wij weten dat van plaats tot plaats de een méér kan verbouwen dan de ander. De Staatssecretaris heeft toegezegd, die motie te zullen uitvoeren.

Staatssecretaris Brokx: Dat heeft hij ook gedaan.

Mevrouw Müller-van Ast (PvdA): Dan begrijp ik de vraag van de heer De Beer niet.

De heer De Beer (VVD): Er is een verschil tussen wat men programmeert en wat men uitvoert. In de motie werd, los van de programmering, gevraagd om op een bepaalde manier te handelen. Ik vraag nú, gelet op de psychologische werking – al kan men eigenlijk in dit verband niet over 'psychologisch' spreken – op het ontwikkelen van plannen, ook formeel het programma aan te passen. Vooruitlopend op de praktijk dient men de lijn naar het beleid voor de komende jaren door te trekken wat betreft de officiële verdeling over nieuwbouw en verbouw. Dat is zinvol omdat dan gemeenten, corporaties enz. zich erop kunnen instellen, dat het accent meer op nieuwbouw dan op verbouw wordt gelegd. Dit is voor een goede gang van zaken van belang.

Mevrouw Müller-van Ast (PvdA): Mag ik vragen welk psychologisch effect u verwacht? Als de programma's worden gewijzigd, welk effect treedt er dan op als de plannen toch niet geheel worden uitgevoerd, afgezien van de vraag of het nu om nieuwbouw of verbouw gaat? Of men nu cijfers in reeksen in het programma verandert of niet, ik zie het psychologische effect niet zo zitten. Mijn doel is, te bereiken dat plannen, die worden ingediend – ze worden gelukkig steeds méér ingediend – ook te honoreren, hoe ze ook in het programma worden verwoord.

De heer De Beer (VVD): Wij verschillen niet zo erg van mening. Overigens heb ik gezegd, dat men in dit verband het woord 'psychologisch' juist niet moet gebruiken.

De praktijk van vandaag is dat er al een verschuiving plaatsvindt van de verbouw naar de nieuwbouw in deze sector. Het belangrijkste is dat de mensen aan onderdak komen; de praktijkomstandigheden bepalen op welke manier dat moet gebeuren. Welnu, als dat vandaag de dag al praktisch is, zou het dan niet ter wille van een goede gang van zaken in de toekomst verstandig zijn de programma's daarop aan te passen? Dan weten de corporaties en gemeenten beter waar ze aan toe zijn en wordt voor iedereen duidelijk dat die verschuiving inderdaad plaatsvindt. Dat is heilzaam voor de ontwikkeling van die sectoren, die vandaag de dag het beste lopen. Daar gaat het ons toch uiteindelijk om? Dat is een heel eenvoudige vraag en als mevrouw Müller-van Ast mij deze vraag aan de Staatssecretaris toestaat, zal ik straks wel zien wat hij hierop antwoordt.

Mijnheer de Voorzitter! Tot nu heb ik inhoudelijk over de zaak gesproken maar één politiek elementje mag niet ontbreken want ik wil graag de diepere bedoelingen van de oppositie doorgronden.

In de Nota een- en tweepersoonshuishoudens werden voor 1978 8000 eenheden gepland waarvan 5600 woningwet en 2400 premie. Is het waar dat in 1978 in de begroting – die nog onder het kabinet-Den Uyl tot stand gekomen is – het aantal van de woningweteenheden is teruggebracht tot 4200 en dat er dus meer premie-eenheden zijn gepland? Als dit waar is, betekent het dat reeds onder het kabinet-Den Uyl destijds een verschuiving heeft plaatsgevonden van woningwet-eenheden naar premie-eenheden voor de een- en twee-persoonshuishoudens.

Nogmaals, wij moeten telkens onze programma's aanpassen aan de bestaande situatie, maar gezien de kritische ondertoon, die uit de inbreng van de oppositie bleek, is het interessant te weten of, wat nu onderhands aan deze Regering wordt verweten – het totstandbrengen van de verdeling over woningwet- en premie-eenheden op een onjuiste wijze – destijds ook al door het kabinet-Den Uyl werd gedaan.

□

De heer Nypels (D'66): De slak, mijnheer de Voorzitter, is symbolisch! Gisteren heb ik het genoegen gehad in Deventer een tentoonstelling te openen van gerealiseerde projecten voor een- en tweepersoonshuishoudens. Ik was bijzonder verbaasd een uitnodiging te krijgen voor een dergelijke tentoonstelling, want het was mij eigenlijk niet opgevallen in de loop der jaren dat er nog gebouwd werd voor deze groep. Toen ik de uitnodiging kreeg met de mededeling dat het ging om echt gerealiseerde projecten, dacht ik: Dat mag ik niet missen. Die bijzonderheid moet ik meemaken!

Bij die opening werd door een aantal tentbewoners, afkomstig uit het legioen van een- en twee-persoonshuishoudens, na het geven van een noodsignaal met Bengaals vuur een symbool aangeboden met het verzoek of ik het mee wilde nemen naar de Kamer. Dat symbool – een slak – heb ik bij mij op de lessenaar staan. De slak werd uiteraard aangeboden om het ongenoegen tot uitdrukking te brengen over de trage gang van zaken bij de nieuwbouw en vernieuwbouw.

De heer De Beer (VVD): Oh, dus niet als symbool van de slak waar zout op wordt gelegd!

De heer Nypels (D'66): Er is altijd reden om er zout op te leggen, mijnheer De Beer.

Mevrouw Müller-van Ast (PvdA): Het is een mooi beest; kan het niet worden opgenomen in de Handelingen?

De heer Nypels (D'66): Misschien een foto ervan, maar ik zal de slak ook nog wel even laten zien in de vaste commissie. Ik heb ook nog een aantal krantjes meegenomen waarin de reden van een en ander staat.

Mijnheer de Voorzitter! De groep van de een- en tweepersoonshuishoudens behoort tot de allersterkst door de woningnood getroffen groepen, allereerst omdat jarenlang werd ontkend dat deze groep als zodanig in aanmerking kon komen voor woningen.

Nypels

Later is dit verzuim door het vorige kabinet goed gemaakt door een woonrecht in het leven te roepen voor mensen van 18 jaar en ouder. Het is echter een lange weg – een lijdensweg – van het geven van een papieren recht naar de verwerkelijking daarvan.

Bouwprogramma's werden opgesteld, oplopend van 4000 in 1976 tot oorspronkelijk 12.000 eenheden, wat de nieuwbouw betreft, in 1980. Samen 40.000 eenheden. In vergelijking met de nood was dat een druppel op een gloeiende plaat. Wat nog veel erger was: de plannen kwamen niet van de grond. Ondanks de slakkegang was er echter een verheugend verschijnsel: eind 1979/begin 1980 kwam een grote stroom van vertraagde plannen in een eindstadium terecht. Ze werden aangemeld met name voor het toekennen van subsidie, maar ook voor financiering. In zekere zin is vergelijking met de stadsvernieuwing mogelijk, die ook traag op gang kwam en die op dit moment grote hoogte 'dreigt' – dit in verband met de consequenties voor het rijksbudget – te bereiken. Omdat de gelden beperkt zijn, dreigt in beide sectoren een abrupt einde. Dat moet voorkomen worden.

Nu is de fractie van D'66 doordrongen van de moeilijke economische situatie. Dat hebben wij vele keren, overigens niet tot ons plezier, in deze Kamer laten blijken. Geldgebrek, ook op de rijksbegroting, is iets waarmee ook een ander kabinet zou moeten kampen. Dat neemt niet weg dat de bescheiden programma's in de afgelopen jaren vrijwel niet zijn gerealiseerd. Vandaar dat in deze sector op verkapte wijze natuurlijk toch al aanzienlijke besparingen op de begrotingen hebben plaatsgevonden. Nu weet ik ook wel, dat het niet mogelijk is, al die niet uitgegeven bedragen ineens op de begroting op te voeren. Die ruimte is inderdaad al op andere wijze verdeeld; dat realiseer ik me goed. Dat neemt niet weg dat wij alles op alles moeten zetten om ervoor te zorgen, dat er niet bezuinigd wordt. Ik hoor van de Staatssecretaris dat dit niet de eerst aangewezen projecten zijn waarop bezuinigd zal worden. Dat is op zich zelf verheugend, maar het geeft natuurlijk geen enkele garantie, dat er geen sprake zal zijn van bezuiniging.

Het is belangrijk, dat in 1980 de traag op gang gekomen stroom van plannen, die uiterst moeizaam zijn voorbereid door alle betrokkenen, tot uitvoering kan worden gebracht. Daarom moet de garantie worden gegeven, dat deze plannen, ook als ze uitgaan boven de oorspronkelijk geraamde, tot uitvoering kunnen worden gebracht.

Op die grond heb ik met volle overtuiging beide moties van mevrouw Müller-van Ast ondersteund.

De heer **Dijkman** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Bij de voorbereiding op deze interpellatie ben ik ervan uitgegaan, dat de initiatiefnemer tot deze interpellatie aanwijzingen of misschien zelfs de zekerheid had, dat er twee fundamentele dingen fout zijn op het gebied van de huisvesting van één- en tweepersoonshuishoudens: a. de Regering haalt het programma voor het jaar 1980 niet; zij is zo aan het snijden, zo aan het bezuinigen dat het programma, vastgesteld in de begroting, niet zal worden gehaald; b. de Regering laat reeds in haar beleid doorklinken, bij voorbeeld in de instructies aan de hoofdingenieur-directeuren voor de Volkshuisvesting in de verschillende provincies, dat er op deze sector bezuinigd zal worden. Verder had ik verwacht – dat bleek ook juist te zijn – dat de interpellante zich onder andere zou baseren op publikaties van de Landelijke organisatie voor de belangenbehartiging van de jongerenhuisvesting, de LOBH.

De Staatssecretaris heeft gezegd de stellige verwachting te hebben (hij spreekt hierin ook zijn vertrouwen uit) dat het programma, zoals het bij de begrotingsbehandeling is vastgesteld, namelijk 6000 eenheden in de nieuwbouw en 6000 eenheden in de verbouw, gehaald zal worden. Voorts spreekt hij reeds nu uit dat het niet in de bedoeling ligt in deze sector te bezuinigen.

Resteert mij slechts één vraag: wil de Staatssecretaris (hij heeft natuurlijk ook die blaadjes gelezen) nog eens onomwonden zeggen dat de suggesties, vervat in de publikaties van LOBH, juist dan wel onjuist zijn? Ik concludeer uit hetgeen hij thans naar voren heeft gebracht dat wat daarin is gepubliceerd, op onjuiste informatie moet berusten.

Mevrouw Müller-van Ast heeft gezegd.....

De heer **Van Dam** (PvdA): Mag ik de heer Dijkman iets vragen?

De heer **Dijkman** (CDA): U mag mij iets vragen, als ik mijn zin heb afgemaakt.

Mevrouw Müller-van Ast heeft gesproken over een historisch moment. Er komen namelijk op dit moment voor de huisvesting van een- en tweepersoonshuishoudens meer plannen naar voren dan er in feite gerealiseerd kunnen worden.

Mevrouw Müller-van Ast (PvdA): Dan er op het programma staan!

De heer **Dijkman** (CDA): Dat is wel iets geheel anders. Dat was nu precies het punt. Ik vraag mij namelijk af, of, wanneer er inderdaad sprake is van realistische, uitvoerbare plannen die uitgaan boven het programma (de Kamer heeft altijd gezegd: laten wij eerst maar eens proberen die programma's te halen, omdat wij er tot nu toe steeds onder bleven), dit misschien een indicatie ervoor is dat in het normale volkshuisvestingsgebeuren bij woningbouwcorporaties, gemeentelijke woninginstellingen, bij de particuliere initiatiefnemers eindelijk een grotere bereidheid doorbreekt om in de sector van de een- en tweepersoonshuishoudens meer woningen te bouwen. Klopt dat? Dat zou immers de meest gelukkige omstandigheid zijn die wij maar zouden kunnen vaststellen, namelijk dat de maatschappelijke bereidheid doorbreekt om voor deze groepen te gaan bouwen. Tot voor kort (mevrouw Müller heeft hierover zelfs moties ingediend) bestonden er psychologische barrières, waardoor deze wooneenheden juist niet konden worden gebouwd. Mevrouw Müller heeft inder tijd gevraagd of de Staatssecretaris zijn juridische mogelijkheden wil hanteren om aanwijzingen aan woningbouwcorporaties te geven, ten einde ze min of meer te dwingen kleinere eenheden te bouwen. Als zij spreekt over een historisch moment, zou zij wel eens impliciet kunnen zeggen, dat er langzamerhand een ontwikkeling in Nederland doorbreekt waardoor bij de grote initiatiefnemers voor de volkshuisvesting voor een- en tweepersoonshuishoudens meer woningen worden gepland. Nu, mijnheer de Voorzitter, dat is toch fantastisch!

Mevrouw **Müller-van Ast** (PvdA): Voorzitter.....

De heer **Dijkman** (CDA): Uit laten spreken, mevrouw Müller; dat doe ik bij u ook.

Wij hebben altijd gezegd, dat het bouwen van die eenheden een druppel op een gloeiende plaat betekent. Het is wel hoogst belangrijk. Onze fractie heeft ook altijd gepleit voor subsidie voor het LOBH, een soort aanjaagsubsidie om aandacht te geven aan deze bijzondere huisvesting. Het gaat er juist om dat de kleinere wooneenheden voor een- en tweepersoonshuishoudens worden geïntegreerd in het totale volkshuisvestingsgebeuren. Dáár komt het op aan.

Mevrouw **Müller-van Ast** (PvdA): Interrumpen behoeft toch niet te wachten tot de punt achter de speech is gezet? Of wel? Is er nu een punt, een punt-komma, een dubbele punt?

Dijkman

De heer **Dijkman** (CDA): De Voorzitter heeft de leiding hier.

De **Voorzitter**: Die indruk heb ik al langer! Mevrouw Müller.

Mevrouw **Müller-van Ast** (PvdA): Dank u wel, Voorzitter.

Ik moet constateren dat de heer Dijkman bijzonder slecht naar mij heeft geluisterd. Zijn hele schitterende verhaal over bereidheid en doorbrekende ontwikkelingen bevat precies de twee elementen die ik genoemd heb. Het ene element betrof de reden waarom de zaak in 1976 niet tot stand kwam, namelijk omdat het iets nieuws was. Het tweede element is dat eindelijk het besef is doorgebroken, niet in de Kamer maar juist in het land bij corporatie- en gemeentebesturen, dat het noodzakelijk is voor huisvesting voor een- en tweepersoonshuishoudens te zorgen.

Daarom werden die extra plannen gemaakt. Het is zonde van de tijd van de heer Dijkman. Hij herhaalt wat ik heb gezegd. Wij hebben gezegd dat, nu het blijkbaar zo is, het programma moet worden aangepast aan de extra plannen die zijn ingediend. De heer Dijkman is het daarmee blijkbaar eens.

De heer **Dijkman** (CDA): Mevrouw Müller leidt de bereidheid naar iemand te luisteren af uit de geneigdheid haar gelijk te geven. Dit laatste is niet het geval. Wij hebben als fractie steeds gezegd dat wij nu eindelijk eens, voor het eerst in de volkshuisvestingsgeschiedenis, moesten proberen het extra programma voor de één- en tweepersoonshuishoudens af te ronden. Laten wij ook de subsidies die daarvoor beschikbaar zijn optimaal benutten. Wij hebben toen gepleit voor het handhaven van subsidies voor bijzondere gebouwen. Wij hebben toen gepleit voor het verstrekken van subsidies aan gemeenten, om de kosten die samenhangen met het wijzigen van bestemmingsplannen voor subsidie in aanmerking te laten komen. Nu wij constateren dat dit allemaal helpt, zouden de plannen voor extra woningen die nu worden ingediend in de eerste plaats geïntegreerd moeten worden in het normale volkshuisvestingsprogramma, zoals het er nu ligt. Is de Staatssecretaris bereid in die richting extra maatregelen te nemen?

Staatssecretaris **Brokx**: Mijnheer de Voorzitter! Laat ik beginnen met nog meer duidelijkheid te geven dan er al is gegeven, over de 49 en de 33 miljoen. Hoe was de situatie in 1979?

Door een aantal leden, die tijdens de openbare commissievergadering in juni hebben gesproken, is erop aangedrongen geen onderuitputting op die post te laten ontstaan, om daarmee geen genoegen te nemen. Dat was in een tijd, de eerste maanden van 1979, dat nog steeds de indruk bestond dat de mate, waarin aan de in de begroting voorziene programma's gevolg zou worden gegeven, nog maar zeer beperkt was. Dan zouden weer situaties ontstaan, als ook in voorgaande jaren waren ontstaan. In het begin van het jaar liet het zich aanzien dat het aantal geplande eenheden, ook in de nieuw- en vernieuwbouw van de woningwetwoningen, misschien ook niet zouden worden gehaald. Ik meende toen een deel van het beschikbare budget, ook de financiering ervan, beschikbaar te moeten stellen voor financiering van extra dure plannen. Dat was geen wijziging van de begroting. Deze middelen moesten gevonden worden binnen het betreffende begrotingsartikel. Met andere woorden: ter voorkoming van onderuitputting heb ik extra bedragen in het vooruitzicht gesteld voor de plannen die in 1979 werden ontwikkeld, waarvan de stichtingskosten, aankoopkosten plus verbouwkosten, uitgingen boven de oorspronkelijk in de begroting voorziene stichtingskosten, dus ramingen.

Ik heb er reeds op gewezen dat aan de motie op dat punt, die door de Kamer is aanvaard, door mij ook uitvoering is gegeven. Er heeft namelijk in 1979 geen onderuitputting plaatsgevonden, langs twee sporen. De plannen in de tweede helft van het jaar zijn namelijk toch sneller gekomen dan in de eerste maanden van het jaar 1979 werd verwacht. Er kwam dus uiteindelijk een onderuitputting van minder dan 49 miljoen. Dat was ook toen een schatting.

De rest van dat bedrag – dus f 30 à f 35 miljoen – is gebruikt. Daarvoor zijn plannen in procedure waarvoor wij ons hebben gecommitted, zij het dat dit voor een deel doorloopt in 1980. Ik zou echter niet willen dat bepaalde toentertijd krachtig ondernomen initiatieven om die reden nu niet worden gehonoreerd. Het gaat daarbij dus om de ruim 2000 eenheden waarop ik in mijn antwoord doelde.

Hoewel ik nog over de motie kom te spreken, geef ik nu vast aan dat het doorgaan met dezelfde systematiek – uitgaande van de verwachting dat de plannen in 1980 zullen worden gerealiseerd – zonder additionele toevoeging aan het beschikbare budget, zou leiden tot kleinere aantallen. Zoals dat ook bij de normale bouwprogramma's

het geval is, is mijn prioriteit gericht op het zo veel mogelijk bereiken van de voorgenomen aantallen in de (ver) nieuwbouw, omdat het woningtekort op die manier het beste kan worden ingelopen.

Ik herhaal dat dit betekent dat er geen onderuitputting heeft plaatsgevonden. Ik heb ook de stellige verwachting dat zulks ook voor 1980 niet het geval zal zijn.

Ik ben blij dat de heer Nypels de tentoonstelling in Deventer heeft willen openen. Al ongeveer een jaar geleden zijn stedenbouwkundige en architectonische plannen voor een- en tweepersoonshuishoudens in de Jaarbeurs in Utrecht ten toon gesteld. Toen was de heer Nypels kennelijk niet in de gelegenheid, daarnaar te kijken. Ik begrijp dat overigens best, maar het is dan toch plezierig dat de voorzitter van de vaste commissie op deze manier naar buiten optreedt.

De heren Nypels en Dijkman hebben erop gewezen dat ik verleden jaar al veel meer zag in overleg met de initiatiefnemers – de woningbouwcorporaties en de gemeentebesturen – dan in een of ander wettelijk instrument waarvan de werking zeer kwestieus was. Het bewijs daarvoor is geleverd. Op de pertinente vraag van de heer Dijkman zeg ik dat de grote bereidheid van vooral de corporaties om in deze sector te bouwen tot uitdrukking komt in de stroom van in te dienen plannen en te ondernemen initiatieven.

De heer **Van Dam** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Dat is nu juist het enige wat politiek van betekenis is. De heer Dijkman kan wel een roerend verhaal houden dat het fantastisch is dat de maatschappelijke bereidheid er is om dit soort woningen te bouwen, maar het enige wat interessant is, is de vraag of de politieke bereidheid aanwezig is om die plannen te honoreren. Daar gaat deze interpellatie over en daar heb ik de heer Dijkman niet over gehoord.

Staatssecretaris **Brokx**: Ik begrijp dat deze interruptie niet aan mijn adres is gericht.

De heer **Van Dam** (PvdA): Dat geldt natuurlijk ook voor de Regering.

Staatssecretaris **Brokx**: Dan moet de heer Van Dam even wachten tot ik uitgesproken ben.

De heer **Van Dam** (PvdA): Reken er maar op dat ik daarop wacht!

Staatssecretaris **Brokx**: Het is mij altijd een genoegen, kennis te mogen nemen van de satisfactie van de heer Van Dam.

Brokx

De heer **Van Dam** (PvdA): Daartoe zal de Staatssecretaris nog vele malen de gelegenheid hebben.

Staatssecretaris **Brokx**: Ik ben blij dat de heer Van Dam de overtuiging heeft dat dit langdurig zal zijn!

De heer **Van Dam** (PvdA): 'Nog vele malen' is iets anders dan 'langdurig'!

Staatssecretaris **Brokx**: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal het ongeduld van de geachte afgevaardigde maar meteen belonen; ik kom tot de motie. Daarin wordt de Regering gevraagd, alle in 1980 ingediende en in te dienen plannen die aan de geldende subsidievoorwaarden voldoen, te honoreren.

Het antwoord is: ja en nee. Ja, als de plannen vallen binnen de grenzen die het budget aangeeft....

De heer **Van Dam** (PvdA): Dus de politieke bereidheid is er niet!

Staatssecretaris **Brokx**: ... waarbij – ik verwijs ook ten aanzien hiervan naar een opmerking die de heer De Beer heeft gemaakt, een opmerking die ik nu mede beantwoord – een strikte scheiding tussen nieuwbouw en vernieuwbouw (omdat het hierbij om hetzelfde begrotingsartikel valt en omdat vaak de kosten, zoals ook blijkt uit mijn antwoord met betrekking tot de f 49 mln., van verbouw zich op hetzelfde niveau bewegen als die van nieuwbouw) op dit punt niet hoeft te worden gehanteerd. Als er dus minder vernieuwbouwplannen zijn en meer nieuwbouwplannen – hetgeen in 1979 het geval is geweest; ik verwijs naar de realisering van het aantal woningweteenheden – dan zullen wij hiertoe overgaan.

De heer **Dijkman** (CDA): Mijnheer de Voorzitter?...

Staatssecretaris **Brokx**: Mijnheer de Voorzitter! Het lijkt mij goed, even dit gedeelte van mijn betoog af te maken.

De tweede opmerking die ik in dit verband wil maken is, dat de duurdere plannen die door woningcorporaties en door gemeenten worden ingediend, met financiering op de kapitaalmarkt – dus in de premiesfeer – kunnen worden gerealiseerd. Dit betekent niet, dat in dit geval de huren hoger zijn dan wanneer de woningen vallen onder het regime van de Woningwet. Ik heb erop gewezen, dat het rente-écart van deze financiering door ons in de subsidie wordt meegenomen. Ten aanzien van het huurniveau is er dus geen onderscheid.

De heer **Dijkman** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou de Staatssecretaris willen vragen of hij mijn mening deelt, dat de politieke bereidheid, de huisvesting van één en twee-persoons-eenheden het volle pond te geven juist blijkt uit het feit, dat thans voor het eerst de programma's worden gerealiseerd en alles erop is gezet om dit te bereiken.

Ik zou de Staatssecretaris dus willen vragen of hij mijn conclusie deelt, dat juist uit het feit, dat alles eraan wordt gedaan om het lopende programma te realiseren, blijkt dat bij de Regering de politieke bereidheid bestaat, de huisvesting van één- en twee-persoonshoudens het volle pond te geven, zoals voorzien in het programma. Zijn er plannen die hierboven uitgaan, kunnen zij dan worden gerealiseerd in de premie-corporatiesfeer of in de beleggingsfeer? Is de Regering vervolgens bereid, het rente-écart voor haar rekening te nemen?

Staatssecretaris **Brokx**: Mijnheer de Voorzitter! Ik was bezig, hetgeen de heer Dijkman hierover in eerste termijn heeft gezegd te bevestigen. Hetgeen de heer Nypels in dit verband heeft gezegd, vind ik van realiteitszin getuigen. Waarom? Omdat – het beleid van de Regering is hiervan een bewijs; ik houd dit overeind – met betrekking tot de post waarover wij spreken en met betrekking tot dit deel van het beleid, de huisvesting van één- en tweepersoonshuishoudens, maar ook normaal in de woningwetsfeer, met name in de sector van de kleinere woningen, aan de vraag wordt beantwoord. Dit mogen wij niet vergeten. Het is mij iets te simpel om te zeggen, dat er zoveel plannen binnenkomen en dat de Regering de budgettaire mogelijkheden hiervoor moet scheppen. Dit moet namelijk worden gezien tegen de achtergrond van de totaliteit van de problematiek van het budget. Met betrekking tot ombuigingen of bezuinigingen zou ik willen herhalen wat ik in eerste termijn hierover heb gezegd. Het betekent, dat ik aanneming van de motie op dit stuk – ik meen, stuk nr. 1 – moet ontraden.

De heer **Kombrink** (PvdA): De Staatssecretaris weet vaak niet wat hij ontraadt!

Staatssecretaris **Brokx**: Dat moet de heer Kombrink dan waarmaken.

Het gaat hier om de motie, die de Regering verzoekt alle in 1980 ingediende en in te dienen plannen, die aan de geldende subsidievoorwaarden voldoen, te honoreren.

De **Voorzitter**: Dat is de motie op stuk nr. 1.

Staatssecretaris **Brokx**: Zo'n motie heeft onherroepelijk budgettaire consequenties, terwijl de dekking niet wordt aangegeven.

De heer **Nypels** (D'66): Wat moet er dan met die plannen gebeuren? Moeten die de prullemand in, na zoveel jaren werken?

Staatssecretaris **Brokx**: Van de zijde van de oppositie werden in de tweede helft van het vorig jaar maatregelen voorgesteld. Zonder die maatregelen zou het, volgens hen, helemaal niet voor elkaar komen. Ik heb toen al gezegd dat ik veel meer geloofde in overleg en in een mentaliteitsbeïnvloeding. Het is misschien vervelend voor hen, maar ik heb gelijk gekregen. Er wordt nu dan ook gesproken over een stroom van plannen, zonder dat die maatregelen door mij zijn genomen.

Die plannen moeten vallen in de programma's die in het budget zijn voorzien. Dat betekent 6000 in de woningwetsfeer, verbouw en/of nieuwbouw en als het kan 6000 in de premiesfeer. Die woningen uit de woningwetsfeer, die wat duurder in stichtingskosten zijn, kunnen dan nog met kapitaalmarktmiddelen worden gefinancierd en in de premiesfeer opgenomen worden.

Gegeven de omstandigheden – die wil men gemakshalve weleens vergeten – en de budgettaire mogelijkheden lijkt mij dit een buitengewoon goed antwoord op de terechtte vraag.

De heer **De Beer** (VVD): Los van een verschuiving van premie naar woningwet of andersom en van verbouw naar nieuwbouw of andersom, denkt de Staatssecretaris de 12 000 die geprogrammeerd waren te halen?

Staatssecretaris **Brokx**: Ja. Wel is het cijfer voor de particuliere sector minder hard. Mutatis mutandis geldt dit ook voor de ontwikkeling van het normale woningbouwprogramma.

De heer **Kombrink** (PvdA): De Staatssecretaris verwees naar onze opstelling bij de laatste begrotingsbehandeling. Hij zei dat de huidige situatie de oppositie dan wel niet erg lekker zou zitten. Ik wil er geen doekjes om winden dat, nadat de Staatssecretaris de afgelopen zomer een brief aan de gemeenten had gestuurd, waarin hij repte van een aantal van 14 000 plannen...

De **Voorzitter**: Wil de heer Kombrink van een redevoering afzien?

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik mag toch wel proberen een opmerking van de Staatssecretaris te beantwoorden?

Brokx

De **Voorzitter**: Een interruptie is een interruptie. Ik geef gelegenheid tot het plegen van een interruptie, dat is dus een korte tussenwerping.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik geef toe dat u, misschien niet ten onrechte, kon vrezen dat het een lange zou worden.

Erkent de Staatssecretaris dat wij nu voor het eerst de situatie hebben dat het gepland aantal volloopt en zelfs hoger zou kunnen uitvallen als de reeel aanwezige plannen gehonoreerd zouden kunnen worden? Erkent hij dat de benadering van de kant van de Kamer, sinds het uitbreiden van de nota-Van Dam, steeds is geweest dat als er in de loop van de tijd meer plannen zouden worden ingediend, die ook gehonoreerd zouden moeten worden, ten einde een stuk van de achterstand die in de afgelopen jaren is ontstaan – de heer Dijkman heeft daar meerdere malen over gesproken – in te lopen? Ik begrijp nu dat hij niet met mij van mening is dat het hanteren, juist ten aanzien van dit onderdeel van het programma, van budgettaire grenzen schrielt en schraal afsteekt bij alle beleidsopties die tot nu toe in het geding waren.

Staatssecretaris **Brokx**: Ik ben het niet met de heer Kombrink eens. In de eerste plaats zijn vanaf 1976 de voorgenomen programma's niet gehaald. Wij kennen daar allen de redenen van. Ik bestrijd dat niet. In het verleden heeft geen reservering van de financiering daarvoor plaatsgevonden, maar dat behoef ik de heer Kombrink niet uit te leggen.

In de tweede plaats is de budgettaire situatie in 1980 een gans andere dan zij was in 1977. Het kan zijn dat de geachte afgevaardigde het binnen hetzelfde begrotingsartikel zou willen halen, maar dat zou betekenen dat deze programma's worden vergroot en dat aan de andere kant programma's voor woningwetwoningen enz. worden verkleind, want, het zij maar weer eens gezegd, ook de rijksoverheid kan een gulden maar één keer uitgeven. Tegen de achtergrond van de begrotingsbehandeling denk ik dat hij dat niet op het oog heeft. Ik meen dat de Regering tegen de achtergrond van de inspanningen om uitbreiding in de woningwet-sfeer tot 30.000 woningen waar te maken en niet om te buigen in deze sector tot nu toe, dus in feite ophoging van de programma's conform de nota's, een buitengewoon verantwoord en goed antwoord geeft om ook de nood in deze sector te helpen lenigen.

De **Voorzitter**: Ik sta nu geen interrupties meer toe.

Staatssecretaris **Brokx**: Het zal tegen de achtergrond van wat ik heb gezegd duidelijk zijn, dat ik aanvaarding van de motie op stuk nr. 2 ontraad.

Wat het onderzoek betreft – ik bied mijn verontschuldiging aan dat ik er in eerste termijn niet over heb gesproken – kan ik mededelen dat de resultaten nog niet geheel ter beschikking zijn. Zodra dat het geval is, zal ik ze uiteraard ter kennis van de Kamer brengen.

De heer **Kombrink** (PvdA): Het onderzoek van de heer **Brokx**: Ik weet dat niet. De schriftelijke vragen van de interpellatie hebben mij ook geen aanleiding gegeven dat punt paraat te hebben.

De heer **Kombrink** (PvdA): Het onderzoek zou met spoed worden uitgevoerd. Het loopt nu al een half jaar.

Staatssecretaris **Brokx**: Het kan best binnen de kwaliteit van het onderzoek buitengewoon spoedig gaan. Een en ander hangt samen met de manier waarop het is ingericht, wat moet worden onderzocht en welke resultaten men wil bereiken.

De heer **Kombrink** (PvdA): Het typeert uw interesse voor deze sector, dat u niet eens weet in welk stadium dit onderzoek, dat zo broodnodig is, ...

De **Voorzitter**: Ik heb gezegd, dat verder geen interrupties zijn toegestaan.

Staatssecretaris **Brokx**: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben toe aan beantwoording van vragen van de heer De Beer, die over verschuivingen in de aantallen en de differentiaties van die aantallen voor het begrotingsjaar 1978 een vraag heeft gesteld. Op basis van de nota 1- en 2-persoonshuishoudens was voor 1978 voorzien de bouw en verbouw van 8000 eenheden, verdeeld in 70% woningwet en 30% premiesector. Dat betekent dat in de begroting 1978 5600 woningwetwoningen zouden moeten zijn voorzien en 2400 in de premiesector. Het feitelijke budget gaf niet 5600 maar 4200 woningwetwoningen aan.

De heer **De Beer** (VVD): Het kabinet-DenUyl!

Staatssecretaris **Brokx**: Tegen de achtergrond van wat ik al heb gezegd zal het duidelijk zijn dat ik de conclusies die uit de publicaties van het LOBH zouden kunnen worden getrokken, niet deel.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **Voorzitter**: Namens de Kamer dank ik de Regering voor de verstrekte inlichtingen.

Ik stel voor, over de moties te stemmen aan het eind van de vergadering.

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt van 13.10 uur tot 14.00 uur geschorst.

De **Voorzitter**: Het Presidium heeft met eenparigheid van stemmen besloten, te stellen in handen van de vaste Commissie voor Economische Zaken het wetsontwerp Wijziging van de Handelsregisterwet (Stb. 1976, 398) (16 143).

Ik deel mee dat ik tot plaatsvervangend lid van de Bijzondere Commissie 13 713 (Grondpolitiek) heb benoemd de leden Buikema (in plaats van het lid Scholten) en Faber (in de bestaande vacature) als plaatsvervaarders van de leden G. C. van Dam respectievelijk Dijkman.

Regeling van werkzaamheden

De **Voorzitter**: Ik stel voor, aan de orde te stellen in de vergaderingen van 6, 7 en 8 mei a.s. na de reeds geagendeerde stemmingen:

de stemmingen over het wetsontwerp Goedkeuring van het op 28 mei 1979 te Athene tot stand gekomen Verdrag betreffende de toetreding van het Helleense Republiek tot de Europese Economische Gemeenschap en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie, met Toetredingsakte, Bijlagen en Protocolen (Trb. 1979, 67) (16 090).

De heer **Van der Spek** (PSP): Ik neem aan, dat op dat moment iets meer kan worden gedaan dan alleen maar stemmen.

De **Voorzitter**: Er kan altijd opening van de beraadslaging worden gevraagd.

Verder stel ik voor, alsdan ook aan de orde te stellen de behandeling van:

- de notitie over de Europese Raad;
Ik stel voor de spreektijden hierbij vast te stellen als volgt:
voor de fracties van PvdA, CDA en VVD elk op 15 minuten;
voor de fractie van D'66 10 minuten;
voor de overige fracties elk op 5 minuten.
- de brief van de Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk over Immateriële hulpverlening aan oorlogsgetroffenen (16 005);
Ik stel voor de spreektijden hierbij vast te stellen als volgt:
voor de fracties van PvdA, CDA en VVD elk op 10 minuten;
voor de overige fracties elk op 5 minuten.

Voorzitter

– het wetsontwerp Aanpassing van de Advocatenwet en het Wetboek van Strafvordering aan de EEG-richtlijn betreffende het vrij verrichten van diensten door advocaten (15 438);
– een notitie over de woningbouw (niet vóór 8 mei).

Ik stel voor de spreektijden hierbij vast te stellen als volgt:
voor de fracties van PvdA, CDA en VVD elk op 15 minuten;
voor de fractie van D'66 10 minuten;
voor de overige fracties elk op 5 minuten.

De heer **Meijer** (PvdA): Voor behandeling van de brief van de Staatssecretaris van CRM over immateriële hulpverlening aan oorlogsgetroffenen hebt u spreektijden van 10 en 5 minuten voorgesteld. Gegeven de zeer gecompliceerde problematiek, die daarbij aan de orde is, pleit ik voor een iets ruimhartiger toewijzing van spreektijd.

Mevrouw **Kappayne van de Coppello** (VVD): Ik sluit mij daarbij aan.

De **Voorzitter**: Dan stel ik nader voor, de spreektijden te bepalen op respectievelijk 15, 10 en 5 minuten.

Overeenkomstig de voorstellen van de Voorzitter wordt besloten.

De **Voorzitter**: Verder stel ik voor, in de vergadering van 8 mei a.s. ná de voortzetting van de interpellatie-Waltmans over de mogelijke Nederlandse betrokkenheid bij de opbouw van een kernmacht in Zuid-Afrika te behandelen: het verslag van een mondeling overleg over de bouw van een haven in de westelijke Sahara (16 154) en de spreektijden hierbij vast te stellen op 5 minuten per fractie.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ook stel ik voor aan de orde te stellen in de vergaderingen van 13 en 14 mei a.s.:

de stemmingen over de tijdens de openbare commissievergadering over 'Een vernieuwd Stimuleringsbeleid' (15 908) ingediende moties;

de behandeling van het wetsontwerp Bepalingen in het belang van de veiligheid, de gezondheid en het welzijn in verband met de arbeid (Arbeidsomstandighedenwet) (14 497);

de gezamenlijke behandeling van de brieven van de Minister en de Staatssecretaris van Financiën over Fraude, fraudepreventie en reparatiewetgeving bij belastingen, heffingen etc. zowel in nationaal als communautair verband (15 139, nrs. 2 en 3) en het ver-

slag van schriftelijk en mondeling overleg over het Ontgaan en ontduiden van belasting (15 975).

Ik stel voor de spreektijden hierbij vast te stellen als volgt:

voor de fracties van PvdA en CDA elk op 20 minuten;

voor de fractie van de VVD 15 minuten;

voor de fractie van D'66 op 10 minuten;

voor de overige fracties elk op 5 minuten;

de gezamenlijke behandeling van de wetsontwerpen:

goedkeuring en uitvoering van het op 19 juli 1976 te Brussel tot stand gekomen Tweede Protocol tot wijziging van de Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden, het Koninkrijk België en het Groothertogdom Luxemburg tot unificatie van accijnzen (Trb. 1976, 137) (14 477) – de behandeling hiervan werd geschorst in de vergadering van 30 november 1977 – en:

Goedkeuring en uitvoering van het op 22 december 1978 te Brussel tot stand gekomen Derde Protocol tot wijziging van de Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden, het Koninkrijk België en het Groothertogdom Luxemburg tot unificatie van accijnzen (15 323);

en de behandeling van het wetsontwerp Goedkeuring van de op 28 februari 1979 te 's-Gravenhage tot stand gekomen Overeenkomst tussen de Regering van het Koninkrijk der Nederlanden en de Regering van de Republiek Korea inzake financieringsvoorwaarden voor de levering van goederen in het kader van investerings- en samenwerkingsprojecten (15 705);

[indien de voorbereiding zal zijn voltooid].

Overeenkomstig de voorstellen van de Voorzitter wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik merk op, dat de vaste Commissie voor Financiën op dinsdag 29 april zal vergaderen. Dit heeft zij besloten, nadat de voorzitter van deze commissie hedenochtend overleg heeft gevoerd met de pas benoemde Staatssecretaris. Ik heb begrepen dat het zeer wel mogelijk is, dat door de commissie nadere afwijkende voorstellen zullen worden gedaan voor de behandeling van financiële onderwerpen in de week van 13 en 14 mei. Als dat het geval zal blijken te zijn, zullen er andere financiële onderwerpen in de plaats komen van de nu geagendeerde. Ik zal de Kamer dan zo snel mogelijk schriftelijk informeren. Daarna kan de Kamer officieel op 6 mei afwijkende voorstellen agenderen.

De heer **Joekes** (VVD): Mijheer de Voorzitter! De Commissie is u zeer erkentelijk voor uw soepelheid. Eventuele afwijkende voorstellen kunnen ook betrekking hebben op latere weken vóór het reces, maar dat zien wij dan wel zo snel mogelijk in zo goed mogelijk overleg, als de vaste commissie tot voorstellen komt.

De **Voorzitter**: Zo is dat.

Ik geef het woord aan de heer Scholten, die het heeft gevraagd.

De heer **Scholten** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Op 31 januari 1980 hebben wij hier een debat gehad over de vraag, of wij moesten deelnemen aan de Olympische zomerspelen te Moskou. Inmiddels is er enige tijd verstreken en zijn er op dat gebied gebeurtenissen die de aandacht trekken. Ik vraag aan u, mijnheer de Voorzitter, en ook aan de Kamer, of hierover een hernieuwd debat kan worden gehouden en wel op een zodanig tijdstip, dat een eventuele kameruitspraak op tijd komt voor de beslissing die het Nederlands Olympisch Comité ter zake moet nemen en dat zal 19 mei aanstaande zijn.

Mijnheer de Voorzitter! Zou u de Regering willen vragen, of zij de Kamer wil informeren over de loop der gebeurtenissen rondom dit thema, internationaal en ook in ons eigen land? Wellicht kunnen wij dan qua tijd een zeer beperkte discussie aan de hand van een notitie houden, die u, naar ik hoop, aan de Regering zult willen vragen.

De heer **Van der Stoel** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof dat de heer Scholten terecht herinnert aan de afspraak, dat wij nog verder over dit onderwerp zouden discussiëren, maar in het debat in januari is wel naar voren gekomen, dat deze problematiek in het ruimere kader van de Oost-West-betrekkingen zou moeten worden bezien. Ik zou daarom willen voorstellen het debat te verruimen tot een geheel debat over de Oost-West-problematiek, waarbij uiteraard de kwestie van de Olympische Spelen een belangrijke rol kan spelen. Ik zou willen suggeren, dit debat in de tweede helft van mei te houden.

De heer **Bakker** (CPN): Mijnheer de Voorzitter! Uit de formulering van de heer Scholten blijkt dat hij een dergelijk kamerdebat wil hebben in het bijzonder om pressie uit te oefenen op de betrokken sportorganisaties en sportlieden. Ik heb al eerder gezegd, hoe ongewenst ik deze vorm van pressie, die bijna op chantage lijkt, vind. Daarom zult u, mijnheer de Voorzitter, een eventueel verzoek niet doen namens mij.

Voorzitter

De **Voorzitter**: Ook niet het verzoek om inlichtingen van de Regering?

De heer **Bakker** (CPN): Iedere inlichting, die hierover tot nog toe van de Regering is gekomen, heeft ons geen steek verder geholpen, zodat ik niet om inlichtingen zit te springen.

De heer **Bolkestein** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Het lijkt mij alleszins redelijk dat u een verzoek om nadere inlichtingen aan de Regering overbrengt, maar ik roep in herinnering dat u zojuist hebt voorgesteld een debat op dinsdag 6 mei te doen houden naar aanleiding van de conclusies van de Europese Raad, waarbij ook het een en ander zal worden besproken. Zou het niet verstandig zijn, na afloop van dat debat te bezien, of er nog behoefte is aan een nadere gedachtenwisseling en aan de informatie die daartoe moet strekken, meer dan aan de reeds voorhanden zijnde?

De heer **Scholten** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Het spreekt vanzelf dat ik de kwalificatie 'chantage' van de heer Bakker voor zijn rekening laat.

Tegen de suggestie van de heer Van der Stoel om het debat te verbreden lijkt mij geen enkel bezwaar te zijn, integendeel. Ik zou wel willen stipuleren dat wij de datum 19 mei in de gaten houden, omdat het mijn bedoeling is, vóór die datum te komen tot een hernieuwde standpuntbepaling met betrekking tot het al of niet deelnemen aan de Olympische Spelen te Moskou.

De heer Van der Stoel heeft op 31 januari zelf gezegd dat de nadere afweging in de fractie van de PvdA in april, dus nu, plaatsvindt.

De heer **Van der Stoel** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Voorzover mij bekend is, is 24 mei de definitieve datum waarop de inschrijving voor de Olympische Spelen kan plaatsvinden. Ik wil erop aandringen dat wij in het debat over de Europese Raad alleen de vergadering van de Europese Raad behandelen. Ik denk dan met name aan de noodzaak om aan de zaak-Iran passende aandacht te besteden. Wij kunnen deze onderwerpen niet mengen.

De **Voorzitter**: Zei de heer Van der Stoel dat de vergadering van het Olympisch Comité op 24 mei plaatsvindt?

De heer **Van der Stoel** (PvdA): De definitieve datum voor inschrijving is 24 mei.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, dat ik de Regering het stenogram van de laatste vijf minuten zonder enig commentaar

ter beschikking stel. Wij zien dan wel, of de Regering aanleiding ziet ons te informeren. De Kamer heeft op 6 mei de gelegenheid nadere beslissingen te nemen. Op deze manier gaat niet te veel tijd verloren.

De heer **Brinkhorst** (D'66): Mocht het zo zijn, dat de Regering hierover schriftelijke mededelingen doet en het debat een breder kader krijgt dan lijkt het mij toch nuttig dat op dit ogenblik wordt beslist dat het inderdaad een breder karakter zal dragen. De Regering is er dan tijd voor van op de hoogte bij de voorbereiding van de notitie.

De **Voorzitter**: Het bredere karakter is niet omschreven. Ik begrijp, dat in het debat op 6 mei uitvoerig kan worden omschreven waar een nader debat betrekking op zou kunnen hebben, tenzij iemand in staat is, op dit moment aan te geven wat de Regering gevraagd kan worden.

De heer **Van der Stoel** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Mag ik er nogmaals op aandringen dat de Kamer zich op 6 mei concentreert op de vergadering van de Europese Raad, die de zondag en maandag tevoren heeft plaatsgevonden? De conclusie van de regeringsleiders ten aanzien van de kwestie-Iran zal daarbij zeker ter sprake komen en het lijkt mij aan de behandeling van de zaak-Iran niet ten goede komen als anders dan procedureel over andere vraagstukken zou worden gesproken.

De **Voorzitter**: De heer Van der Stoel heeft gezegd dat een tweede debat in de tweede helft van mei een breder kader zou moeten krijgen. Het begrip 'een breder kader' is tot dusverre niet helder geformuleerd. Ik stel voor dat de Kamer zich daar in onderling overleg over buigt en dat op 6 mei daarover een beslissing wordt genomen. Ik word door dergelijke voorstellen wat overvallen.

De heer **Van der Stoel** (PvdA): Ik zal het begrip 'een breder kader' nader invullen....

De **Voorzitter**: Ik herhaal mijn voorstel dat het voorstel in de vergadering van 6 mei wordt geformuleerd. De Kamer neemt op die datum een beslissing. De Regering heeft dan nog op zijn minst één week de tijd om een en ander voor te bereiden.

Aldus wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik geeft het woord aan de heer Wöltgens, die het heeft gevraagd.

De heer **Wöltgens** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! U hebt zo juist een voorstel over de agenda gedaan. Dinsdag hebben wij bij de regeling van werkzaamheden gevraagd, het verslag van het mondelinge overleg over DSM te agenderen. Wij zouden het op prijs stellen indien dit verslag ook voor de komende weken op de agenda kan worden geplaatst.

De **Voorzitter**: Weet de heer Wöltgens wanneer het verslag verschijnt?

De heer **Wöltgens** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik neem aan, dat het zo spoedig mogelijk verschijnt. Ik heb het zelf niet in de hand.

De **Voorzitter**: Ik agendeer een verslag niet als ik het niet in handen heb, dan wel zeker weet wanneer het verschijnt.

De heer **Wöltgens** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Mag ik u dan vragen, erop aan te dringen dat het verslag zo spoedig mogelijk verschijnt?

De **Voorzitter**: Ik ben in verband met de komende 'lege' week graag bereid het verslag toe te voegen aan de agenda voor de week van 6 mei, wanneer mij in de loop van de komende dagen blijkt dat het verslag spoedig zal verschijnen. Ik zal de leden schriftelijk informeren over de spreektijdbepaling.

Aan de orde zijn de stemmingen over de tijdens de openbare vergadering van de vaste Commissie voor Economische Zaken over de Voortgangsnota Economisch Structuurbeleid (Sectornota) (15 818) voorgestelde moties, te weten:

de motie-Jansen c.s. over een analyse van zwakke en sterke punten van de structuur van het Nederlandse bedrijfsleven (15 818, nr. 6);

de motie-Jansen c.s. over de zeggenschapsrechten van werknemers bij intensieve sector-samenwerking (15 818, nr. 7);

de motie-Jansen c.s. over regionale ontwikkelingsmaatschappijen (15 818, nr. 8);

de motie-Jansen c.s. over een wettelijke regeling van de sectorale samenwerking (15 818, nr. 9);

de motie-Engwirde c.s. over een sectorstructuurbeleid, gebaseerd op de selectieve-groefilosofie (15 818, nr. 10);

de motie-Van Houwelingen c.s. over een wettelijke basis voor het sectorstructuurbeleid (15 818, nr. 11);

de motie-Van der Hek c.s. over het geoorloofd zijn en de totstandkoming van fusies (15 818, nr. 12);

Voorzitter

de motie-Van der Spek c.s. over onderzoek naar de steunverlening aan het bedrijfsleven (15 818, nr. 13);

de motie-Van der Hek c.s. over de rechten en plichten van de betrokken partijen bij een wettelijke regeling van het sectorbeleid (15 818, nr. 14);

de motie-Engwirda c.s. over het structuurverbeteringsinstituut (15 818, nr. 15);

de motie-Epema-Brugman c.s. over de invoering van de structuurverbeteringstoelag (15 818, nr. 16);

de motie-De Korte c.s. over het overlegkader voor het sectorbeleid (15 818, nr. 17);

de motie-De Korte c.s. over de algemeen verbindendverklaring van besluiten van sectororganen (15 818, nr. 18).

De Voorzitter: Mij is gebleken, dat deze moties voldoende worden ondersteund.

De motie-Jansen c.s. (15 818, nr. 6), wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PPR, de PvdA, D'66, de CPN, de PSP en DS'70 vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-Jansen c.s. (15 818, nr. 7) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de SGP, het GPV en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Jansen c.s. (15 818, nr. 8) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PPR, D'66 en de PSP vóór deze motie hebben gestemd.

De heer Van der Hek heeft mij gevraagd, nu eerst motie nr. 14 in stemming te brengen. Naar mij blijkt, bestaat daartegen geen bezwaar.

De motie-Van der Hek c.s. (15 818, nr. 14) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de PPR en de PSP vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-Jansen c.s. (15 818, nr. 9) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PPR, de PvdA, D'66, DS'70 en de PSP vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-Engwirda c.s. (15 818, nr. 10) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat deze motie is verworpen met dezelfde stemverhouding als de vorige.

De motie-Van Houwelingen c.s. (15 818, nr. 11) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de CPN en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Van der Hek c.s. (15 818, nr. 12) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de PPR, de CPN, de PSP, D'66 en DS'70 vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-Van der Spek c.s. (15 818, nr. 13) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PSP, D'66, de PPR en de CPN vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-Engwirda c.s. (15 818, nr. 15) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van D'66, de PvdA, de PPR, de PSP en DS'70 vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-Epema-Brugman c.s. (15 818, nr. 16) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de fractie van de BP tegen deze motie heeft gestemd.

De motie-De Korte c.s. (15 818, nr. 17) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de PPR, de CPN en de PSP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-De Korte c.s. (15 818, nr. 18) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de SGP, het GPV, de PPR, de CPN en de BP vóór deze motie hebben gestemd.

Ik stel voor, de Voortgangsnota Economisch Structuurbeleid (Sectornota) (15 818) voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

Sectornota

Steunverlening individuele bedrijven
Reglement van Orde

Aan de orde zijn de **stemmingen over de tijdens de behandeling van het verslag van overleg over steunverlening aan individuele bedrijven ingediende moties, (15 800-XIII, nr. 73)**, te weten:

de motie-Engwirda c.s. over het voorkomen van concurrentievervalsing door individuele steunverlening (15 800-XIII, nr. 79);

de motie-Van der Hek c.s. over de criteria voor steunverlening (15 800-XIII, nr. 80);

de motie-Van der Hek c.s. over de maximale steunbedragen per arbeidsplaats (15 800-XIII, nr. 81).

De motie-Engwirda c.s. (15 800-XIII, nr. 79) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden de fracties van D'66, DS'70, de PPR en het GPV vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-Van der Hek c.s. (15 800-XIII, nr. 80) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PSP, de PPR en de CPN vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-Van der Hek c.s. (15 800-XIII, nr. 81) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat deze motie is verworpen met dezelfde stemverhouding als de vorige.

Ik stel voor, het verslag van een schriftelijk en mondeling overleg over de steunverlening aan individuele bedrijven (15 800-XIII, nr. 73) voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt enige ogenblikken geschorst.

Voorzitter: Den Uyl

Aan de orde zijn de **stemmingen over de voorstellen tot wijziging van het Reglement van Orde (15 962)**

en over de motie-Eversdijk c.s. om na een jaar het effect van de wijzigingen te evalueren en intussen een terughoudend aanstellingsbeleid te voeren (15 962, nr. 21).

De Voorzitter: De heer Dolman heeft mij gevraagd om heropening van de beraadslaging.

Ik stel voor, aan dit verzoek te voldoen.

Daartoe wordt besloten.

De heer **Dolman**: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb heropening van de beraadslaging gevraagd naar aanleiding van een brief die, met goedvinden van het Presidium, aan alle leden is gestuurd namens de bijzondere commissie van overleg in personeelszaken.

Het Presidium heeft die brief ongezien doorgestuurd, omdat het iedere Nederlander vrij staat, zich tot de Staten-Generaal te wenden. Ik stel het nu echter wel op prijs, in overeenstemming met de voorstellen die wij hebben gedaan en die grotendeels gaan over openbaarheid van vergaderingen, in het openbaar op deze brief te reageren. Ik wil dat doen door eerst een zin uit die brief te citeren en vervolgens een kort citaat te geven uit hetgeen ik vorige week dinsdag in de Kamer heb gezegd.

De zin uit de brief luidt als volgt: 'De commissie wil uitdrukkelijk vaststellen dat de motie-Eversdijk haar verlangens met betrekking tot de consequenties van de voorstellen voor het personeelsbestand volstrekt negeert.'

Naar aanleiding van de motie-Eversdijk heb ik vorige week dinsdag ondermeer het volgende gezegd: Het nieuwe reglement moet in de praktijk groeien en wel in samenhang met praktische mogelijkheden. Het eerste jaar zal niet alles gereed zijn. Misschien zal er niet voldoende personeel of ruimte zijn. Persoonlijk ben ik niet zo pessimistisch. Anderen zijn dat wel. Welnu, wij zullen dat ervaren. Wij zullen niemand over de kop werken. Ik wil die verzekering ook uitdrukkelijk namens het Presidium geven. Wanneer er veel overgewerkt zou moeten worden – hetgeen ik niet verwacht – zouden wij daartoe geen opdracht geven, zonder daarover de bijzondere commissie van overleg voor het personeelsbeleid geraadpleegd te hebben. Wanneer dit tot onaangename consequenties zal leiden, zal het Presidium gebruik maken van het overgangsartikel.

Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken, dat deze gehele discussie aan de bijzondere commissie is ontgaan. Ik acht de brief van de commissie uiterst teleurstellend. Ik meen dat de zorgvuldige manier van optreden van het Presidium deze brief niet rechtvaardigt. Ik hoop dat de commissie voortaan wat zorgvuldiger zal optreden. Ik heb het op prijs gesteld deze openbare reactie – dus ook ten overstaan van het gehele personeel – te geven.

De heer **Eversdijk** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil mij namens de CDA-fractie van harte aansluiten bij de woorden van de heer Dolman.

De heer **Patijn** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben het op zichzelf wel eens met het betoog van de voorzitter van de Commissie voor de Werkwijze der Kamer als hij zegt dat het personeel zich niet ongerust behoeft te maken. Ik geloof echter niet dat het noodzakelijk was deze reprimande aan de Bijzondere Commissie van Overleg Staten-Generaal in deze openbare vergadering te geven, aangezien de commissie zich hier niet kan verweren.

Mevrouw **Wessel-Tuinstra** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Het verheugt mij dat de voorzitter van de Commissie voor de Werkwijze der Kamer deze brief nadrukkelijk onder de aandacht van de kamerleden heeft gebracht. U zult zich herinneren dat, toen de heer Eversdijk zijn motie inleverde en zij hier voorgelezen was, de reactie van de fractie van D'66 toch zeer kritisch is geweest. Wij hebben met name aan de heer Eversdijk gevraagd hoe hij zich dit nu voorstelde. In zoverre moet ik mijn mening herhalen dat het mij niet geheel duidelijk is geworden hoe deze motie met verve kan worden uitgevoerd, zonder dat een buitengewoon groot beroep wordt gedaan op degenen die hier allemaal bij zijn betrokken.

Mevrouw **Kappeyne van de Coppello** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! De brief van de Bijzondere Commissie van Overleg was mij niet ontgaan. Ik heb de motie van de heer Eversdijk mede ondertekend. De brief van de Bijzondere Commissie is geen aanleiding geweest mijn handtekening terug te nemen. De proef-sfeer die in de motie wordt aangeduid, houdt mijns inziens in, niet dat de openbaarheid in volle kracht onmiddellijk wordt ingevoerd en dat het personeel niet zal worden versterkt; ik zie de prioriteit, eerlijk gezegd, andersom. Zolang het personeel in omvang hetzelfde blijft en een beperkt aanstellingsbeleid wordt gevoerd, zal navenant de openbaarheid ook in beperkte vorm plaats kunnen vinden.

Wat betreft de proef ten aanzien van het stemmen in UCV, blijf ik nog steeds de hoop koesteren dat dit niet zal doorgaan. Mocht dit onverhoopt wél geschieden na verwerping van het amendement van de heer Nijhoff op stuk nr. 24, dan lijkt het mij gewenst dat ook hierbij een zekere terughoudendheid zal worden betracht. Ik zal de motie dus blijven steunen, hetgeen voor mijn gehele fractie geldt.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het gewijzigde amendement-Eversdijk c.s. (stuk nr. 26, I) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN, de PSP en het GPV alsmede de leden De Beer en Jacobse tegen dit amendement hebben gestemd.

Ik neem aan, dat als gevolg van de aanvaarding van dit amendement het andere op stuk nr. 26 voorkomende amendement als aangenomen kan worden beschouwd.

Onderdeel I, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het gewijzigde amendement-Eversdijk c.s. (stuk nr. 26, I) wordt zonder stemming aangenomen.

Onderdeel IA wordt zonder stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik geeft het woord aan de heer Van Rossum, die het heeft gevraagd.

De heer **Van Rossum** (SGP): Mijnheer de Voorzitter! Wat het amendement op nr. 11 betreft, tot het invoegen van een nieuw onderdeel IB, heeft de voorzitter van de commissie voor de werkwijze bij de beraadslaging duidelijk gemaakt, dat de termijn van 14 dagen waarbinnen de commissie, volgens het Reglement van Orde, bijeen moet komen voor een procedurevergadering, nadat het wetsontwerp is toegepast, uiterst soepel zal worden gehanteerd. Die termijn zou er alleen zijn om, als een commissie onwillig is, deze tot de orde te roepen. Gezien de soepele hantering en de kromme redactie van het amendement, ben ik graag bereid met deze soepelheid genoegen te nemen en het amendement in te trekken.

De **Voorzitter**: Aangezien het amendement-Van Rossum c.s. tot invoeging van een nieuw onderdeel IB (stuk nr. 11) is ingetrokken, maakt het geen onderwerp van behandeling meer uit.

Het gewijzigde amendement-Van Rossum c.s. (stuk nr. 27) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP, het GPV en de BP vóór dit amendement hebben gestemd.

Het amendement-Patijn c.s. (stuk nr. 14) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van

Voorzitter

de PvdA, met uitzondering van het lid Dolman, D'66, de PSP en het GPV vóór dit amendement hebben gestemd.

Onderdeel II, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het gewijzigde amendement-Eversdijk c.s. (stuk nr. 26, II), wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de leden Weijers en Scholten tegen dit onderdeel hebben gestemd.

Onderdeel III wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Kappeyne van de Copello c.s. (stuk nr. 20) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de SGP, de BP en de PPR vóór dit amendement hebben gestemd.

Het amendement-Eversdijk c.s. (stuk nr. 17) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de PSP, de CPN en DS'70 tegen dit amendement hebben gestemd.

Het amendement-Patijn c.s. (stuk nr. 15) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, met uitzondering van het lid Dolman, D'66 en de PSP vóór dit amendement hebben gestemd.

Onderdeel IV, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Eversdijk c.s. (stuk nr. 17), wordt zonder stemming aangenomen.

De onderdelen V tot en met X, XI, zoals het is gewijzigd door de overneming van het amendement-Van Rossum c.s. (stuk nr. 12, I), XII, zoals het is gewijzigd door de overneming van het amendement-Van Rossum c.s. (stuk nr. 12, II) en XIII worden zonder stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik verzoek de leden, die vóór het gewijzigde amendement-Nijhof c.s. (stuk nr. 24, I) zijn, op te staan.

Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD,

De heer **Van der Spek** (PSP): Mijnheer de Voorzitter! Ik vraag om hoofdelijke stemming.

De **Voorzitter**: Het is een goede gewoonte in deze Kamer dat ofwel vooraf om hoofdelijke stemming wordt gevraagd ofwel achteraf, wanneer er on-

duidelijkheid is over de uitslag. Het lijkt mij toe, dat de heer Van der Spek van tevoren om hoofdelijke stemming had moeten vragen.

Omdat er onzekerheid over is wat het Reglement van Orde in dit geval voorschrijft, stel ik voor, alsnog aan het verzoek van de heer Van der Spek te voldoen en over te gaan tot hoofdelijke stemming.

Daartoe wordt besloten.

Het gewijzigde amendement-Nijhof c.s. (stuk nr. 24, I) wordt met 86 tegen 47 stemmen verworpen.

Tegen hebben gestemd de leden: Spieker, Stemerding, Van der Stoel, Stoffelen, Van Thijn, Toussaint, Veerman, Veldhoen, Voortman, B. de Vries, K. G. de Vries, Weijers, Wisselink, Wöltgens, Wuthrich-van der Vlist, Van Zeil, Zijlstra, Aarts, Van den Anker, Van Baars, Ter Beek, Van den Bergh, J. J. P. de Boer, De Boois, Bremen, Van den Broek, Buikema, Van der Burg, Buurmeijer, P. A. M. Cornelissen, Couprie, G. C. van Dam, M. P. A. van Dam, Dankert, Deetman, Van Dijk, Dijkman, Van der Doef, Dolman, Duinker, Epema-Brugman, Eversdijk, Gerritse, De Graaf, Gualthérie van Weezel, Haas-Berger, De Hamer, Hartmeijer, Van Heel-Kasteel, Van der Hek, Hennekam, Hermsen, Van Houwelingen, Van Iersel, Jabaaij, Van Kemenade, Keuning, Knol, Kolthoff, Konings, Korte-van Hemel, Kosto, De Kwaadsteniet, Lansink, Van Leijenhorst, Van der Linden, Lubbers, Mateman, Meijer, Mommersteeg, Moor, Van Muiden, Müller-van Ast, Van Ooijen, Patijn, Poppe, Pronk, Rienks, Roels, Van Rooijen, Salomons, Van der Sanden, Schaapman, Schakel, Scholten en de Voorzitter.

Vóór hebben gestemd de leden: Van der Spek, Terlouw, Tripels, Verbrugh, Verkerk-Terpstra, De Voogd, Waalkens, Waltmans, Wessel-Tuinstra, Abma, M. Bakker, Beckers-de Bruijn, De Beer, Bischoff van Heemskerck, Blaauw, Bolkestein, Braams, Brinkhorst, Castricum, Dees, Van Dis, Engwirda, Van Erp, Evenhuis, Geurtsen, Ginjaar-Maas, Jacobse, Jansen, Joeke, Kappeyne van de Coppello, Keja, Koekoek, Kombrink, De Korte, Krijnen, Lambers-Hacquebard, Lauxtermann, Mertens, Nijhof, Nijpels, Nypels, Ploeg, Rempt-Halmmans de Jongh, Rietkerk, Roethof, Van Rossum en Scherpenhuizen.

De **Voorzitter**: Ik neem aan, dat als gevolg van de verwerping van dit amendement de overige op stuk nr. 24 voorkomende amendementen als verworpen kunnen worden beschouwd.

Het amendement-Wessel-Tuinstra c.s. (stuk nr. 8, I) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van D'66, de VVD, de SGP, het GPV, DS'70, de PPR, de PSP, de CPN en de BP vóór dit amendement hebben gestemd.

Ik neem aan dat als gevolg van de verwerping van dit amendement de andere op stuk nr. 8 voorkomende amendementen als verworpen kunnen worden beschouwd.

Het gewijzigde amendement-Patijn c.s. (stuk nr. 29, I) wordt bij zitten en opstaan met algemene stemmen aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik neem aan, dat als gevolg van de aanneming van dit amendement het andere op stuk nr. 29 voorkomende amendement als aangenomen kan worden beschouwd.

Ik geeft het woord aan de heer Verbrugh en mevrouw Kappeyne van de Coppello, die het hebben gevraagd, ten einde over het gewijzigde onderdeel XIV een stemverklaring af te leggen.

De heer **Verbrugh** (SGP): Mijnheer de Voorzitter! Nu het amendement van de heer Nijhof op stuk nr. 24 is verworpen, wil ik geacht worden tegen het gewijzigde onderdeel XIV en alle onderdelen die een stemming in een UCV introduceren te hebben gestemd. Ik wil deze tegenstem verklaren vanuit mijn overtuiging dat het gelijktijdig samenkomen van verschillende onvolledige vergaderingen van de Kamer die in allerlei gevallen beslissend kunnen stemmen, een ontarding van het begrip 'volksvertegenwoordig' is, die in wezen voortkomt uit het feit dat de Kamer te veel detailtaken op zich neemt die volgens dualistisch inzicht door de Regering moeten worden behandeld.

Mevrouw **Kappeyne van de Coppello** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ook de VVD-fractie wil geacht worden te hebben gestemd tegen alle met Romeinse cijfers aangeduide onderdelen die in het verworpen amendement van de heer Nijhof op stuk nr. 24 voorkomen, te beginnen bij onderdeel XIV.

Onderdeel XIV, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het gewijzigde amendement-Patijn c.s. (stuk nr. 29, I), wordt zonder stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: De aanwezige leden van de fracties van het GPV, de VVD, de PSP, de PPR, DS'70, D'66, de SGP en de CPN, alsmede de leden van de fractie van de PvdA die vóór het gewijzigde amendement-Nijhof c.s. op stuk

Voorzitter

nr. 24, I hebben gestemd, wordt aanteekening verleend dat zij geacht wensen te worden tegen het gewijzigde onderdeel XIV te hebben gestemd.

Ik geef het woord aan de heer Nijhof, die het heeft gevraagd.

De heer **Nijhof** (DS'70): Mijnheer de Voorzitter! Gehoord de beraadslaging over het Reglement van Orde en overwegende dat in het amendement op stuk nr. 23 een oneigenlijk element in het Reglement van Orde wordt gebracht, trek ik dit amendement in.

De **Voorzitter**: Aangezien het amendement-Nijhof c.s (stuk nr. 23) is ingetrokken, maakt het geen onderwerp van behandeling meer uit.

Onderdeel XV, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het gewijzigde amendement-Patijn c.s (stuk nr. 29, II) wordt zonder stemming aangenomen.

Onderdeel XVI wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Wessel-Tuinstra c.s. (stuk nr. 9) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van D'66, de PSP, de PPR, de CPN, DS'70 en het GPV vóór dit amendement hebben gestemd.

Het amendement-Patijn c.s. (stuk nr. 18) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van de CPN en het lid Dolman tegen dit amendement hebben gestemd.

Onderdeel XVII, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Patijn c.s. (stuk nr. 18), wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Wessel-Tuinstra c.s. (stuk nr. 10) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van D'66, de VVD, het GPV, de SGP, DS'70, de PSP, de PPR, de CPN en de BP vóór dit amendement hebben gestemd.

Het amendement-Van Rossum c.s. (stuk nr. 13) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP, het GPV en de BP vóór dit amendement hebben gestemd.

Onderdeel XVIII wordt zonder stemming aangenomen.

De onderdelen XIX tot en met XXII worden zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Kappeyne van de Coppello c.s. (stuk nr. 30) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA en de PSP tegen dit amendement hebben gestemd.

Onderdeel XXIII, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Kappeyne van de Coppello c.s. (stuk nr. 30), wordt zonder stemming aangenomen.

De onderdelen XXIV tot en met XXVIII, XXVIII en XXIX tot en met XXX worden zonder stemming aangenomen.

Onderdeel XXXI wordt zonder stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: De aanwezige leden van de fractie van de SGP wordt aanteekening verleend, dat zij geacht wensen te worden tegen dit onderdeel te hebben gestemd.

De onderdelen XXXII t/m XXXV worden zonder stemming aangenomen.

De **Voorstellen** tot wijziging van het Reglement van Orde in hun geheel worden zonder stemming aangenomen.

De motie-Eversdijk c.s. (15 962, nr. 21) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van D'66 tegen deze motie hebben gestemd.

De vergadering wordt enige ogenblikken geschorst.

Voorzitter: Dolman

Aan de orde zijn de **stemmingen over de tijdens het debat over de tariefmaatregelen openbaar vervoer (16 138) ingediende moties**,

te weten:

de motie-Castricum c.s. over een gratis openbaar-vervoerkaart (16 138, nr. 2);

de motie-Castricum c.s. over een overgangstijd bij de te nemen harmonisatiemaatregelen (16 138, nr. 3);

de motie-Castricum c.s. om de tarieven voor het openbaar vervoer per 1 oktober a.s. met gemiddeld 5,5 % te verhogen (16 138, nr. 5);

de motie-P. A. M. Cornelissen c.s. om de N.S.-reizigerstarieven per 1 oktober a.s. met maximaal 5,5 % te verhogen (16 138, nr. 6).

De motie-Castricum c.s. (16 138, nr. 2) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de CPN, de PPR, de PSP en DS'70 vóór deze motie hebben gestemd.

Ik constateer voorts, dat de fractie van de BP nu afwezig is.

De motie-Castricum c.s. (16 138, nr. 3) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie is verworpen met dezelfde stemverhouding als de vorige.

De motie-Castricum c.s. (16 138, nr. 5) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie is verworpen met dezelfde stemverhouding als de vorige.

De motie-P. A. M. Cornelissen c.s. (16 138, nr. 6) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD en de SGP tegen deze motie hebben gestemd.

Ik stel voor, de brieven over de Tariefmaatregelen Openbaar Vervoer 1980 (16 138, nrs. 1 en 4) voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde zijn de **stemmingen** over de ontwerpen van (rijks)wet:

Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet van de bepaling inzake de regeling van delen van het recht in algemene wetboeken en tot opnemng van een bepaling inzake algemene regels van bestuursrecht (15 046);

Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet van bepalingen inzake de buitenlandse betrekkingen (15 049, R 1100);

Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet, strekkende tot het doen vervallen van de artikelen 73 en 190-192 (15 468)

en over:

de motie-Korte-van Hemel c.s. over de wetgeving houdende algemene regels van bestuursrecht (15 046, nr. 11);

de motie-Brinkhorst c.s. over de verhouding van de Grondwet tot de Europese rechtsorde (15 049, R 1100, nr. 16);

Voorzitter

de motie-Brinkhorst c.s. over het ter goedkeuring aan de Staten-Generaal voorleggen van overeenkomsten tot plaatsing van kernwapens (15 049, R 1100, nr. 17).

In stemming komt het wetsontwerp nr. 15 046.

Artikel I wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Roethof c.s. (stuk nr. 10) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN, de PSP, DS'70 en het GPV vóór dit amendement hebben gestemd.

Artikel II wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel III en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

Het wetsontwerp wordt zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het ontwerp van rijkswet nr. 15 049 (R 1100).

Artikel I en de aanhef van artikel II worden zonder stemming aangenomen.

Het amendement-van den Broek c.s. (stuk nr. 15) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR en de CPN tegen dit amendement hebben gestemd.

Artikel 5.2.0. van artikel II, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-van den Broek c.s. (stuk nr. 15) wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Brinkhorst c.s. (stuk nr. 13) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van D'66, DS'70, de PPR, de CPN en de PSP vóór dit amendement hebben gestemd.

Artikel 5.2.1. wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 5.2.2. en 5.2.2.a worden zonder stemming aangenomen.

Het gewijzigde amendement-Brinkhorst c.s. (stuk nr. 18) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van D'66, DS'70 de PPR en de PSP vóór dit amendement hebben gestemd.

Artikel 5.2.2.b wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 5.2.2.c en 5.2.3 worden zonder stemming aangenomen.

Het gewijzigde artikel II wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen III en IV en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

Het ontwerp van rijkswet wordt zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het wetsontwerp nr. 15 468.

Het amendement-Wöltgens c.s. (stuk nr. 11, II) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van de VVD tegen dit amendement hebben gestemd.

Ik neem aan, dat als gevolg van de aanneming van dit amendement de overige op stuk nr. 11 voorkomende amendementen als aangenomen kunnen worden beschouwd.

Artikel I, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Wöltgens c.s. (stuk nr. 11, II) wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel II, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Wöltgens c.s. (stuk nr. 11, III) en de beweegreden, zoals deze is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Wöltgens c.s. (stuk nr. 11, I) worden zonder stemming aangenomen.

Het wetsontwerp wordt zonder stemming aangenomen.

De motie-Korte-van Hemel c.s. (15 406, nr. 11) wordt bij zitten en opstaan met algemene stemmen aangenomen.

De motie-Brinkhorst c.s. (15 049, R 1100, nr. 16) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP, het GPV, de PvdA, de CPN en de PSP tegen deze motie hebben gestemd.

Ik geeft het woord aan de heer Brinkhorst, die het heeft gevraagd.

□

De heer **Brinkhorst** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! De motie op stuk nr. 17 zou ik van de agenda willen afvoeren.

Bij de behandeling van de problematiek van de kernwapens in december heb ik gezegd, hierop te zullen terugkomen bij de behandeling van de grondwetswijzigingen. Ik kon toen niet vermoeden, dat de discussie rond de procedure, die de heer Stemerding

heeft aangespannen, thans aan de orde is. Ik wil de motie aanhouden tot het moment, waarop over die procedure in de Kamer wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, de motie-Brinkhorst c.s. (15 049, R 110, nr. 17) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de **stemming** over het voorstel van de leden Jansen en Van der Hek tot het **instellen van een parlementair onderzoek naar effecten van het gedrag van multinationale ondernemingen (14 451) en over het voorstel van de leden Van Dijk en Bolkestein ter zake (14 451, nr. 11).**

Het gewijzigde amendement-Nijhof (stuk nr. 17) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van DS'70, de PvdA, D'66, de PPR, de SGP en het GPV vóór dit amendement hebben gestemd.

Het derde gewijzigde voorstel Jansen/Van der Hek (stuk nr. 16) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PPR, de PvdA, D'66, de CPN, de PSP en DS'70 vóór dit voorstel hebben gestemd.

Het voorstel-Van Dijk/Bolkestein (stuk nr. 11) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN en de PSP tegen dit voorstel hebben gestemd.

De **Voorzitter**: Hij geeft gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen over de onderwerpen, waarover zojuist is gestemd.

□

De heer **De Beer** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben om twee redenen tegen de motie-P. A. M. Cornelissen c.s. (16 138, nr. 6) gestemd. De eerste reden is dat wij van mening zijn dat zelfs bij een tariefsverhoging van 7% toch nog een extra subsidie aan gebruikers van de NS zal worden gegeven. Wij vonden het niet nodig om daarenboven een extra subsidie van 12 mln. structureel te geven, mede

De Beer

overwegende dat van een vervoersafstotend effect in dit geval geen sprake zou zijn.

De tweede reden is de mededeling van de Minister, dat het structurele tekort van 12 mln. per jaar, dat bij de aanneming en de uitvoering van de motie van de heer Cornelissen zal ontstaan, afgewenteld zal worden ten koste van de investeringen in de spoorwagnieuwbouw. Dat vinden wij een zeer slecht gevolg van deze motie.

□

De heer **Cornelissen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Het NS-reizigersvervoer laat meevallers van per saldo 29 mln. in 1978 zien en een bedrag in de orde van grootte van 35 mln. in 1979. Mede gelet op de doorzettende gunstige ontwikkeling in het NS-reizigersvervoer in 1980, is er derhalve ruimte binnen de begroting om de stijging van de energiekosten bij de NS op te vangen door de meeropbrengsten van het toegenomen reizigersvervoer. Deze ruimte ontbreekt....

De **Voorzitter**: Het is niet de bedoeling om weer in discussie te komen, noch om een stemverklaring over een eigen motie af te leggen.

De heer **Cornelissen** (CDA): Daar ben ik ook niet mee bezig; luister maar.

Deze ruimte ontbreekt bij het stedelijk en streekvervoer, waar de relatief veel grotere stijging van de energiekosten helaas niet kan worden opgevangen door extra opbrengsten. Een geringere tariefsverhoging dan 7% bij het stedelijk en streekvervoer zal dan ook, anders dan bij de NS, leiden tot overschrijding van de op de begroting uitgetrokken bedragen voor de afdekking van de tekorten bij het stedelijk en streekvervoer. Om deze reden hebben wij onze stem niet gegeven aan de motie-Castricum c.s. (16 138, nr. 5).

Gelet op de aanzienlijke financiële consequenties vinden wij ook geen vrijheid om de motie-Castricum c.s., voorkomende op stuk nr. 2 te steunen.

Wat de motie-Castricum c.s. op stuk nr. 3 betreft: wij gaan ervan uit dat de Minister bereid is in overleg met betrokkenen mee te werken aan een binnen het systeem verantwoorde oplossing in die bijzondere situaties waarin sprake is van excessieve prijsstijgingen, die gelet op de ontwikkelingen in het verleden en de in het kader van de harmonisatie ook optredende tariefsverhogingen, niet gerechtvaardigd zijn. Om deze reden hadden wij geen behoefte aan deze motie.

□

De heer **Patijn** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik leg slechts een korte stemverklaring af met betrekking tot de motie-Brinkhorst c.s., voorkomende op stuk 15 049, nr. 16.

In de eerste plaats zijn wij van mening dat er verscheidene internationale organisaties zijn, waarvan het recht zou moeten doorwerken in de Nederlandse rechtsverhouding en dat de Europese integratie niet het enige proces is, dat in internationaal verband gaande is.

In de tweede plaats is de motie ons te onduidelijk ten aanzien van de bescherming van de rechten van de Staten-Generaal, die van de individuele burgers en de Nederlandse rechtsorde naast de Europese.

In de derde plaats geloven wij dat de Grondwet met zijn opdracht, dat besluiten van volkenrechtelijke organisaties rechtstreeks doorwerken in de Nederlandse samenleving, voldoende voorziet in hetgeen de motie-Brinkhorst c.s. vraagt.

De **Voorzitter**: Mij is gevraagd om heropening van de beraadslaging over de brieven over de uitvoering van de Wet arbeid buitenlandse werknemers (15 987, nrs. 11 en 12)

Ik stel voor, aan dit verzoek te voldoen.

Daartoe wordt besloten.

Mitsdien is aan de orde de voorzetting van de beraadslaging over de **brieven van de Ministers van Sociale Zaken en van Justitie en van de Staatssecretaris van Justitie over de uitvoering van de Wet arbeid buitenlandse werknemers (15 987, nrs. 11 en 12)**

en van de motie-Buurmeijer c.s. over de uitvoering van de door de Kamer aangenomen motie 15 987, nr. 9 (15 987, nr. 13).

□

De heer **Van Dam** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! In mijn fractie is gisteravond iets menselijks gebeurd. Ik heb gisteravond al gezegd, dat de kwestie van de illegalen een moeilijke zaak was. Wij hebben hierover tal van discussies gehad en wij hebben ten slotte afgesproken dat wij over de zaak zouden stemmen; het meerderheidsstandpunt zou vandaag vertolkt worden.

Wat is er gebeurd? Er is een vergissing gemaakt bij het tellen van de stemmen. Dat is het 'menselijke'. Ik sta hier dus met een andere boodschap dan gisteravond gold. Voor een mens

is dat wat moeilijker dan voor een fractie. Men zal dat begrijpen.

Niettemin breng ik deze boodschap over: mijn fractie wil insteken op de schets van een overgangsregeling, die de Minister van Justitie gisteravond heeft gegeven. Mijn fractie wil de uitwerking daarvan en de uitvoering van een regeling – wij verwachten dat die er spoedig komt – aan de Regering overlaten.

Op voorhand deel ik mee dat mijn fractie tegen de motie-Buurmeijer zal stemmen.

□

De heer **Nijpels** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb met rode oortjes kennis genomen van de zoveelste aflevering van het CDA-stripverhaal. Commentaar lijkt mij overbodig.

Wèl wil ik van deze termijn gebruik maken om mijn vraag te herhalen, die in de chaos van gisteravond onbeantwoord is gebleven. De vraag was, of uitvoering van de eerste motie-Buurmeijer niet in strijd zou zijn met artikel 7, lid 1 van de Wet arbeid buitenlandse werknemers, met andere woorden of artikel 7, lid 1 te zamen met artikel 4, lid 1 niet de juridische grenzen vormde waarbinnen de Regering zou moeten opereren.

Los van dit juridische argument wens ik nogmaals door de Regering bevestigd te zien dat men de motie-Buurmeijer, al zou zij worden aangenomen, onverkort blijft afwijzen.

Ik wil tot slot duidelijk met nadruk zeggen, dat de lijnen, zoals die in de openbare commissievergadering over het vreemdelingenbeleid zijn uitgezet, voor de fractie van de VVD – en naar ik aanneem ook voor de Regering – uitgangspunt blijven van het beleid. Ieder gat, dat op welke wijze dan ook in dat beleid wordt geschoten, leidt tot grotere rechtsongelijkheid en -onzekerheid en maakt uiteindelijk de buitenlandse werknemer tot slachtoffer.

□

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Het is niet niets wat er gebeurt in het debat over de Wet buitenlandse werknemers! Het CDA springt van het ene op het andere heen. Zoals gisteravond in onze reactie al is gebleken, zijn wij gelukkig met het nu ingenomen standpunt van het CDA. Alleen doet zich nu wel een probleem voor. Het CDA heeft verklaard te 'willen insteken' op de gedachtenbeplanning die de Regering gisteren ten toele heeft gebracht. Wij hebben gisteravond gezegd dat deze modaliteit naar onze opvatting past in de uitgangspunten van de reeds eerder aangenomen motie.

Buurmeijer

De Minister van Justitie heeft gisteravond gezegd: 'Als de Kamer duidelijk maakt dat zij wenst dat wordt gehandeld in de geest, die ik heb uiteengezet, zal dit van de kant van de Regering niet stuiten op: dit kan niet'. Ik begrijp daaruit dat de Regering wacht op een uitspraak van de Kamer, vandaar ook dat wij in eerste termijn een motie aan de Kamer hebben voorgelegd. Ik begrijp nu, dat het CDA wil aanhaken bij die gedachte en vervolgens zegt: Wij vinden eigenlijk dat de Kamer zich al heeft uitgesproken middels de op 27 maart aangenomen motie. In die motie is de opvatting van de Kamer neergelegd. Ik begrijp dat ook op die manier. De Regering is op de hoogte van die opvatting en komt nu met een dergelijke maatregel, zoals gisteren is toegelicht. Als dat inderdaad het geval is – ik wil hierover graag duidelijkheid – hebben wij geen behoefte meer aan een nadere uitspraak van de Kamer.

□

De heer **Nijhof** (DS'70): Mijnheer de Voorzitter! Het verloop van het debat overziende en met name gelet op het standpunt van de CDA-fractie wil ik het volgende opmerken. Van het standpunt van de CDA-fractie valt geen brood te bakken, maar het CDA leeft nu eenmaal niet bij brood alleen.

□

Minister **De Ruiter**: Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben kennis genomen van hetgeen de heer Van Dam namens de CDA-fractie heeft opgemerkt. Wij hebben daaruit afgeleid dat de CDA-fractie aan de Regering vraagt te handelen in de geest zoals ik die gisteren veronderstellenderwijze tot uiting bracht. De heer Van Dam wil de uitwerking en uitvoering aan de Regering overlaten. Ik neem hiervan kennis.

De heer **Nijpels** heeft gevraagd of uitvoering van de eerste motie van de heer **Buurmeijer**, die een tijdje geleden is aangenomen, niet in strijd is met artikel 7, lid 1, en artikel 4 van de wet, waarover wij op het ogenblik spreken. Deze vraag is in zoverre academisch, dat wij onverkort op het standpunt staan dat de aangenomen motie-Buurmeijer in ieder geval niet moet worden uitgevoerd. Of wij dat nu doen omdat wij uitvoering in allerlei opzichten ongewenst vinden of omdat het al of niet in strijd is met de wet, wordt dan van belang ontbloot. Ik benadruk, dat wij nog steeds achter de beide brieven van de Regering aan de Kamer staan.

De heer **Nijpels** zei tenslotte, dat er geen gaten mogen worden geschoten in het Nederlandse toelatingsbeleid.

Gezien de hele voorgeschiedenis, het debat van gisteren en van vandaag meen ik dat wij duidelijk hebben gemaakt dat dat nu juist de grootste zorg van de Regering is. Juist dat aspect willen wij bij onze activiteiten op dit terrein in de gaten houden. Ik heb er gisteren al aan herinnerd, dat in deze Kamer een brede steun bestaat voor een restrictief toelatingsbeleid, zoals de Regering dat voorstaat. Geen enkele mogelijkheid om in de overgangsfase iets te doen voor de illegale werknemers zal fundamenteel afbreuk aan dat uitgangspunt mogen doen.

De heer **Buurmeijer** heeft, aanhakend aan wat ik gisteren heb opgemerkt, gevraagd of er geen uitspraak nodig is. Hij bedoelt daarmee kennelijk een uitspraak in formele zin, in de vorm van een aangenomen motie of iets dergelijks. Welnu, wanneer de inhoud van het gesprek in deze Kamer blijft zoals de stand van zaken op dit moment is, dan weet de Regering voldoende over wat er in de Kamer leeft. De Regering heeft er dan niet bepaald behoefte aan, dit af te ronden in een formele uitspraak.

Op de opmerkingen van de heer **Nijhof**, die gericht waren tot het CDA, behoeft ik niet nader in te gaan.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou van de Minister nog graag willen weten of hij nu concreet – ik maak dat eruit op – toezegt, dat de modaliteit IIIb door de Regering nader ingevuld zal worden uitgevoerd.

Minister **De Ruiter**: De heer **Buurmeijer** stelt mij in de gelegenheid, nog even aan te vullen wat ik eigenlijk bedoelde te zeggen, maar wat ik inderdaad heb nagelaten. De variant – om dat woord nu inderdaad maar eens te gebruiken – zoals ik die gisteren heb gepoogd hier uit te zetten, is niet variant IIIb. Er zitten namelijk elementen in die daarin niet voorkomen. Hij moet dus op zijn eigen merites worden beoordeeld. Daarom heb ik ook gezegd dat de Regering nog steeds achter beide ingezonden brieven staat, ook de brief waarin variant IIIb is uiteengezet. Ik wil wel toezeggen dat wij – gehoord wat nu in de Kamer is gezegd – een tegemoetkoming in de richting van een uiteraard zeer beperkte categorie illegale werknemers zullen teweegbrengen, binnen de omligning zoals ik die gisteren heb uiteengezet.

De heer **Nijpels** (VVD): Ik begrijp dus dat de eventuele voorstellen van de Regering zullen passen binnen de lij-

nen die artikel 4, lid 1, respectievelijk artikel 7, lid 1, in de Wet arbeid buitenlandse werknemers trekken.

Minister **De Ruiter**: Ongetwijfeld, wij zullen niet alleen die artikelen, maar ook alle andere van de geldende wetgeving in acht nemen. Wij menen dat de wet in zijn algemeenheid daarvoor voldoende ruimte biedt.

□

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Wij weten dat in de opmerking van de kant van de Regering nog wel wat ruimte zit. Ik neem aan dat wij de mogelijkheid zullen krijgen om op andere wijze, bij voorbeeld in commissie-overleg, te horen hoe het nu allemaal zal gaan. Deze houding van de Regering betekent voor ons – ook gelet op de discussie van gisteravond over de invulling van de modaliteit – dat wij onze motie gaan intrekken.

De heer **Van Dam** (CDA): Om geen misverstand te laten ontstaan wil ik opmerken, dat van onze kant zowel de uitwerking als de uitvoering – die naar ik hoop spoedig zal plaatsvinden – aan de Regering is overgelaten.

De **Voorzitter**: Aangezien de motie-Buurmeijer c.s. (15 987, nr. 13) is ingetrokken, maakt zij geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, de brieven over de uitvoering van de Wet arbeid buitenlandse werknemers (15 987, nrs. 11 en 12) voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de behandeling van de **brieven inzake de grote scheeps-nieuwbouw en offshore van het RSV-concern (14 969, nrs. 47 en 49)**.

De **Voorzitter**: Aangezien we eerder met de behandeling van deze brieven kunnen beginnen dan ik verwachtte, stel ik nader voor, de spreektijden voor de grootste drie fracties te bepalen op 10 minuten per fractie.

Daartoe wordt besloten.

De beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! De nieuwe brief van de Minister van Economische Zaken geeft zeker weer alle aanleiding om vele vragen te stellen. In verband met de beschikbare tijd (de Voorzitter

De heer Van Houwelingen (CDA)

is wat barmhartig geweest door de spreektijd van 5 tot 10 minuten te verdubbelen) zal ik mij beperken tot de hoofdpunten. Vele zaken zijn in de afgelopen weken al aan de orde gesteld.

In de eerste plaats dient te worden vastgesteld, dat de Minister bereid is geweest met de commissarissen van de ROS-in-oprichting te gaan overleggen. Dit vroeg onze motie ook. Dat dit op zeer korte termijn moest, was duidelijk. Wij verkeerden niet in een situatie, waarin wij nog weken zouden kunnen overleggen. Wij waarden het dan ook dat de Minister bereid is geweest op basis van onze motie dit overleg te voeren.

Over de interpretatie van de in juni gemaakte afspraken blijven wij met de Minister van mening verschillen. Dit hebben wij al eerder uitvoerig uitgesproken. Wij blijven dan ook van mening dat het ging en gaat om 250 mln. ten behoeve van de grote scheepsbouw en offshore met als startdatum 1 juni 1979, niet meer maar ook niet minder. Dat is de betekenis van een politieke afspraak die gemaakt is in juni 1979.

Jammer is het dat bij de informatie over de beschikbare bedragen nog steeds is uitgegaan van geprognoteerde cijfers. Ik heb hierover in een eerder debat al opmerkingen gemaakt. Ook in de thans aan de orde zijnde brief volstaat de Minister met het noemen van deze cijfers. Na kennisneming van allerlei informatie, onder an-

dere informatie die wij hebben verkregen tijdens een hoorzitting van 23 april jl., is het voor ons nauwelijks aanneemelijk (ik zeg het dan heel voorzichtig) dat de gerealiseerde verliescijfers voor juli 1979 niet aanmerkelijk hoger zullen blijken te zijn. Wij kunnen hierover allerlei schattingen blijven maken, maar dit lijkt mij thans niet zo zinvol, omdat ook de Minister zelf al heeft aangekondigd, dat een accountantsonderzoek zal worden ingesteld en dat hierover zeker helderheid zal ontstaan. Wij gaan er trouwens van uit, dat dit op korte termijn mogelijk is.

Natuurlijk moet de vraag gesteld worden of er in deze situatie toch definitieve beslissingen kunnen worden genomen. Ik wil eraan herinneren dat het voor de CDA-fractie overigens niet alleen ging om de eventuele beschikbaarheid van financiële middelen op dit moment, maar ook om het perspectief voor bedoelde constructie, zoals de ROS was opgezet. Tegen deze achtergrond kunnen wij dan ook nu wel instemmen met de constatering dat de ROS in die voorgestelde constructie definitief niet zal worden opgericht. Dit wil overigens niet zeggen dat hiermee de voorgestelde afbouwprocedure ideaal is. Inmiddels hebben en de werknemersorganisaties en de commissarissen van de ROS-in-oprichting nieuwe voorstellen gedaan. Ook vandaag, zo heb ik begrepen, zouden er weer nieuwe alternatieven zijn ontwikkeld.

Naar onze overtuiging dienen deze voorstellen, uiteraard in overleg met alle betrokkenen, zorgvuldig te worden bestudeerd. Ik wil daarvoor de volgende argumenten geven.

Het is ook ons uitgangspunt dat het te betreuren zou zijn als de VDSM-werf definitief niet meer beschikbaar zou zijn voor met name grote offshore-projecten in de toekomst. Ik heb al eerder gewezen op het belang dat wij hechten aan het zoveel mogelijk behouden van bij voorbeeld de aanwezige know-how.

Een belangrijk bezwaar van onze kant met betrekking tot de ROS-in-oprichting was onder andere de scheiding tussen de reparatie en de nieuwbouw en de spreiding van de activiteiten over meer lokaties. Wij hebben daarover ook in juni gesproken. Het plan voor een meer geïntegreerde aanpak zal naar onze mening meer mogelijkheden kunnen bieden.

Is het niet juist dat de nog bestaande opdrachten hierdoor inderdaad efficiënter en met minder verlies zullen kunnen worden gerealiseerd en dat de mogelijkheden voor de reparatie-activiteiten, ook op langere termijn, positiever zullen zijn?

Het zal duidelijk zijn dat het onmogelijk is nu een definitief oordeel te geven over deze nieuwe voorstellen. Ik wil nu slechts enkele vragen stellen. Binnen welke termijn zou zo'n onderzoek kunnen worden afgerond? Wij gaan ervan uit dat het bij voorbeeld ook in het belang van RSV is, dat dit op korte termijn kan gebeuren. Welke organisatievorm zou dan moeten worden gekozen, welk management? Hoeveel werknemers zullen hierbij betrokken moeten blijven? Kortom, er zijn nog voldoende vragen te stellen.

Een belangrijke vraag blijft ook nu welke, in zo'n opzet, de financiële consequenties zijn. Het lijkt mij goed nog eens te herhalen dat ook voor ons uitgangspunt blijft het financiële kader van die 250 mln., zoals is afgesproken in juni en zoals door ons geïnterpreteerd.

Van belang is het verder nog om meer informatie te verkrijgen over een mogelijke order van Van der Giessen-de Noord voor vier product-tankers. Er zouden daarbij maximaal twee kunnen worden gebouwd door Van der Giessen-de Noord. Het lijkt ons dan ook zinvol nog eens na te gaan of er geen mogelijkheid zou zijn voor activiteiten op de VDSM-werf.

Het lijkt ons zinvol thans tot een echt open overleg te komen, met alle betrokkenen, waarbij ook de commissarissen van de ROS-in-oprichting als

Van Houwelingen

adviseurs zouden kunnen worden betrokken. Wij vragen de Minister in ieder geval hiertoe op korte termijn initiatieven te nemen.

□

De heer **Van der Hek** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank u dat u de Kamer heeft willen voorstellen de spreektijd in enige mate te verlengen. In deze gelukkige omstandigheden kan ik wellicht iets duidelijker zijn dan anders mogelijke ware geweest.

Ik kom in de eerste plaats op de brief van de Minister, ter uitvoering van de motie-Van Houwelingen. Ik stel vast dat die motie tegen de zin van de Minister in, door de Kamer is aanvaard en dat de Minister er toch wijs aan heeft gedaan die motie, althans in formele zin, uit te voeren. Naar mijn mening heeft hij daar goed aan gedaan. Ik zou hem natuurlijk kunnen vragen waarom hij die wijsheid pas later heeft opgebracht. Ik zal die vraag niet stellen. Ik constateer het feit.

Welke is nu de situatie waarin wij verkeren? Er zijn veel bedragen over tafel gegaan. Ik stel echter vast dat er een verschil zit tussen de opstelling van de raad van commissarissen van de ROS, zeker wat de liquiditeitsbehoefte op korte termijn betreft, en de voorstelling van zaken door het CDA dat er slechts een verschil in schuilt van 35 miljoen, of zoveel minder als de 45 miljoen meer zal blijken te zijn.

Er zijn mededelingen gedaan waaruit valt af te leiden dat die 45 miljoen inderdaad wel eens hoger kan zijn, met name de component van 30 miljoen verlies in het eerste half jaar. Ik zal daarover verder niet speculeren.

Het is naar mijn mening inderdaad verstandig, het objectieve onderzoek hierover af te wachten. Als het bedrag zullen worden van f 10 of f 20 miljoen, dan moeten wij gewoon vaststellen dat er tussen het standpunt van het CDA en het standpunt van de ROS-commissarissen niet zo veel geld zit en dat men heel dicht bij elkaar komt. Volgens de voorstelling van zaken die het CDA heeft gegeven, zal dan het voorstel van de ROS-commissarissen eigenlijk uitvoerbaar kunnen blijken te zijn.

Nu het CDA in het debat dat wij verleden week hadden, zelf heeft gesteld dat de ROS een faire kans zou moeten krijgen – uiteraard binnen het financiële kader dat het CDA ziet – en dat dit zelfs een morele verantwoordelijkheid is, vraag ik mij af wat het CDA belet, thans toch in principe in te stemmen met de conceptie die door de ROS-commissarissen is geboden.

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! De heer Van der Hek heeft kennelijk niet geluisterd. Het ging ons om twee elementen. Het eerste was het financiële kader. Daarbij hoorde echter ook de beoordeling van de vraag wat de beste oplossing is. Wij hebben niet alleen op dit mo-

ment nog eens onze bedenkingen geuit over de opzet van de ROS, want wij hebben daarover ook al in juni van het vorige jaar onze twijfels uitgesproken. Dat betekent dat het niet alleen gaat om het bedrag dat eventueel beschikbaar is.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Dat was verleden week minder duidelijk, zo niet geheel onduidelijk. Als dat echter een element is wat het CDA nu wil inbrengen, moet ik vaststellen dat het CDA zich committeert, de f 250 miljoen op tafel te leggen zoals zij dat ziet. Dat staat in ieder geval als een paal boven water. Het CDA committeert zich zelfs voor een betere oplossing dan de ROS zou behelzen. Die betere oplossing zou verleden jaar door het CDA zijn geïndiceerd. Welnu, het lijkt mij dat dan zaken kunnen worden gedaan. Ik herinner mij dat ook mijn fractie toen van mening was dat de ROS een minimale oplossing was en dat een andere oplossing dus beter kon zijn.

Dit alles gezegd hebbende, moet ik toch nog een paar vragen aan de Minister stellen. Het CDA vecht de f 45 miljoen aan die door de Minister zijn begroot. In de brief staat dat die f 45 miljoen ten laste moet gaan van nader aan te wijzen middelen, bedoeld voor de Nederlandse industrie. Daarbij rijst de volgende vraag. Was er al een voorziening getroffen op de begrotingen die thans voor ons liggen voor het bedrag van f 250 miljoen, of moesten er nog aanvullende begrotingen worden ingediend bij uitvoering van het plan van f 250 miljoen? Als het antwoord op deze vraag bevestigend luidt, vraag ik mij af of het zinvol is – als de CDA-interpretatie van de besluitvorming van het vorige jaar correct is – dat dit plan ook onderdeel uitmaakt van een dergelijk suppletoir in te dienen begroting.

Ten aanzien van de ROS-conceptie die voor ons lag, ben ik van mening dat voor het surplus dat de ROS-commissarissen vragen boven hetgeen het CDA beschikbaar wil stellen, middelen aanwezig kunnen zijn om dat te financieren. Sluiten is namelijk een heel kostbare oplossing. De Minister van Sociale Zaken zal dat graag bevestigen, want die moet dan f 30 à f 40 miljoen uittrekken – of f 20 à f 30 miljoen wanneer er nog een bedrag van f 10 miljoen in zit van de vorige gelegenheid – om de sluiting in de sociale sfeer te bekostigen. Als men dat vermijdt, is naar mijn oordeel dat bedrag in beginsel beter besteed aan het mogelijk maken van de ROS.

De heer Van der Hek (PvdA)

Van der Hek

Het niet tot stand brengen van de ROS, het sluiten van de VDSM en het concentreren bij de RDM van het werk dat nog in aanbouw moet worden genomen, doch reeds gecontracteerd is, leidt mij tot de vraag of dit – mede uit financieel opzicht – wel een wijze daad van de Regering is. De Regering stelde zelf reeds dat dit extra lasten zou veroorzaken voor een bedrag van f 30 miljoen, en wel te besteden aan de afbouw van het fameuze booreiland. Ook als het Dosbouwhufeiland bij de RDM moet worden afgebouwd, zal dat leiden tot extra kostenverzwaringen. Wij hebben zelfs begrepen dat dit zulke kostenverzwaringen met zich zal brengen dat het oorspronkelijk voorstel van de sluiting in het geheel niet realiseerbaar zal zijn wat de orde van grootte betreft van de financiële lasten die door de overheid moeten worden geaccepteerd. Als men dit op zich laat inwerken, is hierin een reden te meer te vinden om te zoeken naar een andere oplossing dan die, welke de Minister oorspronkelijk voorstelde.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou mijn betoog als volgt willen afsluiten:

Ik denk dat de ROS-conceptie, die oorspronkelijk ook de onze niet was, maar waarvan ook wij vinden 'Als het moet, dan moet het maar zo', realiseerbaar moet zijn – zeker gegeven de interpretatie die de fractie van het CDA aan de besluitvorming heeft gegeven – ook in financiële zin, zeker als men hierbij in ogenschouw neemt de extra kosten die zouden optreden bij een sluiting van de VDSM en bij een concentreren van de werkzaamheden op de RDM.

Uiteraard zal ik met belangstelling luisteren naar het antwoord van de Minister op de opmerkingen die door de heer Van Houwelingen zijn gemaakt en op de opmerkingen die stellig nog door sprekers na mij zullen worden gemaakt.

□

De heer **Van Dis** (SGP): Onze fractie heeft met belangstelling kennis genomen van de brief van de Minister van Economische Zaken van 18 april jl. Het na de vorige discussie gevoerde overleg met betrokkenen – dat overleg was een verstandige zaak – heeft slechts bevestigd dat een belangrijk grotere bijdrage, te weten f 100 miljoen of zelfs beduidend meer, nodig zal zijn om een ROS-in-oprichting een redelijke start te kunnen geven. Reeds bij de discussie van het vorige jaar heb ik vraagtekens geplaatst bij de haalbaarheid van dit staatsbedrijf-in-oprichting, juist omdat

eigenlijk naar f 250 miljoen is toe gewerkt. Daardoor is de kiem van de mislukking min of meer gelegd.

Uit de brief is nog eens gebleken dat de lange duur voordat directie en commissarissen waren gevonden ook kostenverhogend heeft gewerkt. Dat is dan afgemaakt op f 15 miljoen. Moet ik dit zo zien, dat daarmee in feite het voorlopige management van de RSV inderdaad min of meer wordt afgekraakt? In een dergelijke situatie zou er wat voor te zeggen zijn, de extra kosten alsnog op de RSV te verhalen.

Mijn volgende opmerking betreft de vraag naar de splitsing van het geprognoseerde verlies van f 135 miljoen, waarvan volgens de brief van 18 april f 30 miljoen aan het eerste halfjaar moet worden toegerekend. Daarbij moet wel in aanmerking worden genomen dat de vertraging die verband houdt met het zoeken naar leiding juist geleid heeft tot extra demotivatie van het personeel, wat weer heeft geleid tot een grotere leegloop, of moet desondanks gesteld worden dat de leegloop niet zozeer bij de VDSM, maar meer nog bij de RDM moet worden gezocht? Gegevens van de werknemers zouden in deze richting wijzen, als hetgeen ik gisteren tijdens de hoorzitting bij de RDM optekende ten minste juist is. Ik vernam daar dat bij de RDM heel wat werk wordt uitbesteed met de opmerking: 'besteed het maar uit, want je hoeft toch niet op geld te letten'. De vraag rijst dan toch wel of dit, gezien de serieuze poging om grote scheepsbouw en offshore-industrie te behouden, wel juist is. Naar onze mening is dan eerder sprake van het ingooien van eigen glazen. Zo mag men niet met gemeenschapsgeld omgaan.

Tevens rijst dan de vraag naar de waarde van het gegeven dat bij afwikkeling van de VDSM het offshore-gedeelte zoveel mogelijk bij de RDM zal kunnen worden ondergebracht. Hoe ziet de Minister dit in het licht van de huidige bezetting bij de RDM?

Ik wees al op de benodigde miljoenen. Als wordt uitgegaan van 1 juli 1979, betekent het dat de kosten van de verslechterde produktiviteit en toenemende leegloop toch moeten drukken op de betrokken orders, of dienen zij als een afzonderlijke verliespost (onderbezettingsverlies) te worden opgevoerd? Hoe is in dat geval de samenstelling van de f 135 miljoen?

Wij zouden er nogmaals op willen aandringen dat de fysieke mogelijkheid tot het bouwen van grote schepen wordt open gehouden via conservering. Er moet dus geen sprake zijn

van algehele ontmanteling. Ook met betrekking tot de 'know-how' van de grote offshore-industrie moet alles worden gedaan om de verworven kennis, die vermoedelijk voor het grootste deel geconcentreerd is bij de toeleveringsbedrijven, te behouden. Met name gaat het om de inhoud van booreilanden – electronica en alles wat erbij komt – , niet het omhulsel. Die zaak gaat ons ter harte en daarvoor mogen ook financiële offers worden gebracht. Dreigt niet met de afbouw van de VDSM ook juist die toegevoegde kennis verloren te gaan? Hoe denkt het kabinet die kennis te behouden? Ik heb begrepen dat de heer Verbrugh straks ook hierover zal spreken en een uitspraak zal vragen.

Wij hebben voorts nog twee mogelijkheden die inmiddels zijn genoemd. Ik noem maar de verschillende pogingen die door de Partij van de Arbeid en de vakbeweging zijn gedaan. Wij zouden ter zake het oordeel van de Minister willen horen. Met name valt het op dat de mogelijkheid van het bouwen van twee tankers Van der Giessen/de Noord als het ware uit de lucht is komen vallen. De vorige week bleek daarvan nog niets. Is de ontvangen informatie wel volledig geweest of niet? Hoe moet over de waarde van de optie worden geoordeeld?

Er wordt wat het voorstel van de Partij van de Arbeid betreft verlies teruggeschoven naar de RSV. Hoe ligt de situatie voor de rijksfinanciën in haar totaliteit bezien?

Immers, als het Rijk ook moet opdraaien voor het extra verlies van de RSV als gevolg van de schuifoperatie, dan hebben wij eigenlijk de lood-omoud-ijzer-gedachte. Het betekent alsdan dat het extra offer voor de Staat bij 80 of 100 miljoen altijd ook op dezelfde bedragen moet worden gesteld in zijn totaliteit. Dat betekent dus geen beperking van de extra steun en is de voorstelling van zaken slechts de helft van het plaatje. Wij hebben dan dezelfde onzekerheid, want een redelijke zekerheid dat de nieuwe poging zal slagen is er niet. Mogen wij dat de betrokken werknemers aandoen?

Bovendien blijft de vraag over waar het geld vandaan moet komen. In ieder geval is het duidelijk dat met dat bedrag een veelheid van bedrijven kan worden geholpen die een overbruggingssteuntje nodig hebben, doch die bij de aanwending van de 100 miljoen – dat bedrag is nergens aangevochten als noodzakelijk – in de ROS in oprichting achter het net zullen moeten vissen. Is die keuze verantwoord?

De heer **Engwirda** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Nadat de vorige week de motie-Van der Hek werd verworpen en de motie-Van Houwelingen door het kabinet als onuitvoerbaar terzijde is geschoven, is rondom de toekomst van de grote scheepsnieuwbouw en de offshore een wat mistige situatie ontstaan. De Minister probeert daarin duidelijkheid te scheppen via het kabinetsbesluit om maar een einde te maken aan de grote nieuwbouw en de offshore in ons land. Hij ruimt daarmee eigenlijk het puin op dat naar zijn mening sinds zijn eigen beslissing van juni vorig jaar is ontstaan, puin in de vorm van een verlies over 1979 dat 60 miljoen hoger uitviel dan het voorspelde verlies van 75 miljoen in de grote scheepsnieuwbouw.

Hoezeer ik ook een voorstander ben van duidelijkheid, gaat die conclusie mij toch duidelijk te ver. Het trekken van zogenaamd duidelijke conclusies in een situatie die verre van duidelijk is en waarin een aantal essentiële vragen onvoldoende zijn beantwoord, is naar mijn mening een zeer riskante zaak. Het grote gevaar dreigt dan, dat geen duidelijkheid, maar schijn duidelijkheid ontstaat. Schijn duidelijkheid, die leidt tot onverantwoorde besluitvorming, waarover wij over een paar jaar misschien grote spijt zullen hebben.

Wat zijn dan de essentiële vragen waarover de duidelijkheid tot nu toe ontbreekt? Ik noem er drie:

1. De vraag of het door RSV geclaimde verlies van 135 miljoen op de grote scheepsnieuwbouw over 1979 wel juist is. De enige informatiebron, waarop wij in dit verband kunnen afgaan, zijn de boeken van RSV, zoals gecontroleerd door RSV-accountants. Zonder te willen suggereren, dat in die boeken verschrijvingen hebben plaatsgevonden, is er toch wel alle reden om deze cijfers door onafhankelijke buitenstaanders op hun juistheid te laten toetsen. Dit ligt toch voor de hand in de situatie, dat de verliezen op de grote nieuwbouw sinds 1 januari 1979 voor rekening en risico van de Staat kwamen. In hoeverre zijn wellicht verliezen over 1978 aan het jaar 1979 toegeschreven? Welke criteria zijn gebruikt om onderbezettingsverliezen in 1979 toe te schrijven aan de nieuwbouw, die voor rekening van de Staat komt, dan wel aan de reparatie, die voor rekening van RSV komt? Belangrijke vragen, die beantwoord moeten worden om de juistheid van het verlies te kunnen toetsen. Een voorlopig en globaal onderzoek door de ROS-ac-

De heer Engwirda (D'66)

countants naar de juistheid van dit verlies lijkt mij toch wel het minste, dat zou moeten gebeuren, voordat definitieve besluiten over de grote nieuwbouw en offshore op verantwoorde wijze mogelijk zijn.

2. De vraag of de ROS in een andere, meer efficiënte opzet wellicht betere kansen heeft. Vorige week heb ik er al op gewezen, dat het ROS-plan misschien al van het begin af aan onhaalbaar was. In zijn brief van 18 april zegt de Minister dat hij geen andere opzet en organisatie in heroverweging wil nemen, mede gezien de organisatorische, personele en financiële consequenties voor de rest van het RSV-concern. Kan de Minister deze wat mistige passage nader toelichten? Waarom verzet hij zich tegen de mogelijkheid van een globaal en verkennend onderzoek, door de Raad van Commissarissen en de directeur van de ROS in oprichting, naar de mogelijkheid van een ROS in een beperktere en meer efficiënte opzet, waarbij de grote nieuwbouw en de offshore op de VDSM-werf zouden worden geconcentreerd? In welk opzicht zou zo'n nieuwe opzet schadelijk zijn voor de rest van het RSV-concern?

3. De vraag in hoeverre de kentering van de scheepsbouwmarkt, die de laatste weken steeds duidelijker zichtbaar wordt, niet op de besluitvorming van invloed moet zijn. Door de Raad van Commissarissen en de directeur van de ROS in oprichting is ons giste-

ren nog verteld, dat de markt voor bij voorbeeld gespecialiseerde tankers dermate aan het verbeteren is, dat veel lagere verliesparticipaties, namelijk 25 à 30 gulden per uur, mogelijk lijken dan waarvan tot voor kort nog werd uitgegaan. Bovendien is ons van de kant van de vakbeweging een staatje overgelegd met verliescijfers over 1979, waaruit blijkt, dat de grote verliezen niet bij de VDSM, maar bij de RDM zijn geleden, dit ondanks alle verhalen van de Minister over de zeer lage arbeidsproductiviteit bij de VDSM.

Ik vraag de Minister daarom zeer dringend de definitieve besluitvorming nog twee weken uit te stellen, om in die periode de antwoorden op de door mij gestelde essentiële vragen te kunnen krijgen. Ik overweeg daarover in tweede termijn een uitspraak van de Kamer te vragen.

De heer **Bakker** (CPN): Mijnheer de Voorzitter! Het kabinet wenst blijkens de brief van 18 april (stuk nr. 49) vast te houden aan de bijna tragisch te noemen afbraak van de grote scheepsbouw en offshore. Noch de inzichten in een eventuele wijziging van de marktsituatie, noch de aandring van uit de Kamer om alsnog een uitweg te zoeken, hebben het kabinet vooralsnog tot een ander besluit gebracht.

Er is veel rekenarij geweest. Het is buitengewoon moeilijk voor ons die

Bakker

cijfers precies te taxeren. Wel is het zeker dat er nog grote verschillen van mening bestaan over hoe groot het verlies vóór juli 1979 was en over de vraag in hoeverre het trage optreden van de Regering bij de vorming van de ROS verantwoordelijk is voor het snel oplopen van de verliezen daarna. Duidelijk is dat de gehele discussie uiteindelijk gaat om een overzienbaar en beheersbaar bedrag, wat nodig zal zijn om een serieuze poging te wagen om althans een romp van de grote scheepsbouw over te houden en aldus de opening over te houden om terug te kunnen keren tot de volledige bouw.

De Regering heeft er niet aan gewild. Ook het feit dat de door haarzelf uitgezochte commissarissen die mogelijkheid zeer duidelijk zien – ik krijg niet de indruk dat wij hier met een aantal wereldvreemde idealisten te maken hebben – heeft zij ten slotte genegeerd.

Het is natuurlijk allemaal puur toeval, maar het valt wel heel wonderlijk samen met het bezoek van de Minister-President aan Japan. Het krijgt daardoor een symbolische waarde. Japan is nu eenmaal het grootste scheepsbouwland van de wereld en de grootste concurrent van Nederland. Als je onnozelen genoeg bent, dan vraag je je af of, nu Nederland in zo belangrijke mate vanuit deze vreemde wordt bestuurd, naast een oproep uit Djakarta tot vermindering van een filmvertoning en naast een oproep uit Tokio aan Amsterdam om de opera neer te zetten bij een Japans hotel en naast een claim op het premierschap om dit allemaal ook na 1981 politiek te kunnen verwerklijken, er wellicht ook nog een boodschap over de scheepsbouw is geweest ter wille van de Japanse gastheren. Het zal wel niet.

Minister Van Aardenne: Die heeft mij althans niet bereikt.

De heer Bakker (CPN): Het had zo kunnen zijn.

Het gaat over niet precies vast te pinnen maar beperkte bedragen en een beperkte tijd. Wat ermee is gemoeid is niet het behoud van een of andere cultuur- of historisch monument of een uitgave voor een eenmalig feestelijk gebeuren, wat ook in de papieren kan lopen, maar een essentieel stuk industriepolitiek en een essentieel stuk werkgelegenheid. Het besluit is door de Regering genomen nadat door haar schuld verleden jaar de mogelijkheden die bestonden niet zijn verwerklijkt. Daarom is dat besluit zo onverantwoordelijk. Iedere poging om

de zaak alsnog min of meer recht te breien willen wij, als die vanuit de Kamer wordt gedaan, ondersteunen.

In dat verband moet ik zeggen, dat het mij niet helemaal duidelijk is wat de strekking is geweest van het betoog van de heer Van Houwelingen. Hij heeft terwijl de Regering in de brief zegt, dat de afbouw nu gaat beginnen, niet over afbouw maar over besprekingen gehad. Dat is iets totaal anders. In welke richting hij die ziet is niet duidelijk. Hij ziet in de ROS niet veel meer. Hij had natuurlijk ook maar vijf minuten. Bovendien kan gebarentaal in dit parlement, zeker tussen een regeringsfractie en de Regering, ook van betekenis zijn. Ik heb het niet helemaal gevat, wat hij bedoelde. Als er in zijn betoog iets zit van voortzetting van het standpunt dat zijn fractie de vorige keer heeft ingenomen, dan lijkt het mij dat dat althans een mogelijkheid moet bieden om hier iets overeind te houden.

De heer Van Houwelingen (CDA): Als ik de Minister een verzoek doe om te gaan praten over die open voorstellen, zoals ze ons zijn gepresenteerd door de werknemers maar ook in een aanduiding door de commissarissen van de ROS over een geïntegreerde aanpak op de Rozenburg-waer, is dat een voldoende duidelijke indicatie van de richting waarin zo'n gesprek zou moeten gaan.

De heer Bakker (CPN): De rest van het debat zal het uitwijzen.

□

De heer Jacobse (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Tussen het debat van vorige week over de grote scheepsbouw en offshore en de discussie nu over hetzelfde thema ligt een brief van de Minister van Economische Zaken met bijgevoegde gespreksnotitie, een verzoek van collega Van der Hek om dit debat te houden en gesprekken met vakbeweging en raad van commissarissen en directeur van de ROS met de vaste Commissie voor Economische Zaken. De vraag is of dat alles veel nieuws heeft opgeleverd. Ik betwijfel het sterk. Al die activiteiten waren overigens het gevolg van het aannemen door de Kamer van een motie van collega Van Houwelingen, door NRC/Handelsblad op voor de hand liggende gronden aangeduid als goochelwerk.

Wat is eigenlijk de kern van de kameruitspraak geweest? De Regering zegde in juni verleden jaar met instemming van een kamermeerderheid een bedrag van f 250 mln. toe voor de oprichting van een ROS ter voortzetting van

de activiteiten van de RSV op het gebied van de grote scheepsbouw en grote offshore. De kern is, dat het volgens collega Van Houwelingen onredelijk is, dat de verliezen van het eerste halfjaar van 1979 daarop in mindering zouden moeten worden gebracht. Die opvatting deelt de fractie van de VVD beslist niet. Dat een dergelijke afspraak zou zijn gemaakt, valt ergens terug te vinden. Ik wil dan ook met nadruk mij distantiëren van suggesties, in deze Kamer en daarbuiten gedaan, dat de fractie van de VVD niet bereid zou zijn zich aan de afspraken van juni 1979 te houden.

De heer Van Houwelingen (CDA): Ik betreur het, dat de heer Jacobse mijn stellingname, dat ik na een jaar wil vasthouden aan een politiek commitment voor een bepaald bedrag voor een bepaald doel, rangschikt onder goochelwerk.

De heer Jacobse (VVD): Ik wil wel nader ingaan op dat bedrag. In de motie Van Houwelingen wordt gesuggereerd, dat een extra bedrag van f 45 mln. beschikbaar zou kunnen komen. Dat bedrag is op een wat eigenaardige wijze tot stand gekomen. Het is gebaseerd op suggesties van de kant van de Minister, die heeft gezegd: Verlies eerste halfjaar 1979 f 30 mln. Dit impliceert, dat het verlies in het tweede halfjaar boven de f 100 mln. ligt. Van enkele kanten zijn vraagtekens gezet bij dat bedrag van f 30 mln. Daaraan is nog een bedrag van f 15 mln. toegevoegd op basis van de uitspraak van de Minister, dat die f 15 mln. extra is verloren door vertraging in de oprichting van de ROS. Kan de Minister hierop nader ingaan? Ik vind het een wat wonderlijke besomming. In de afgelopen weken is dat bedrag van f 45 mln. min of meer een eigen leven gaan leiden. Ter zake van tal van besommingen vinden wij dat terug.

In het debat van verleden week stond centraal de vraag: Is de Regering bereid en in staat om een bedrag van f 45 mln. extra te besteden aan dit doel? De brief van de Minister van 18 april schijnt daarop een antwoord te geven. Er wordt gesuggereerd – anders dan hetgeen verleden week in dit debat centraal stond – dat er wel wat te vinden zou zijn. Ik denk aan de industriepot. Maar dit zou op verschuivingen duiden. Ter wille van de duidelijkheid is het gewenst, dat de aard van die verschuivingen naar voren wordt gebracht.

Heeft de ROS, als dat bedrag van f 45 mln. wordt uitgegeven, inderdaad een realistische toekomstmogelijk-

heid? Alle becijferingen hebben duidelijk gemaakt, dat ook een dergelijk extra bedrag ontoereikend is.

Bij alle becijferingen inzake benodigde bedragen voor de ROS of voor voortzetting van bepaalde activiteiten, heb ik nergens rekening zien houden met de verliezen die zonder twijfel in 1980 zijn geleden. Als ik de lijn van 1979 ruw extrapoleer – eerste halfjaar f 30 mln. verlies en tweede halfjaar f 105 mln. – dan mag ik niet aannemen, dat die lijn plotseling is onderbroken. Dat zou betekenen dat in de eerste vier maanden van 1980 nog rekening moet worden gehouden met een groot extra bedrag. Kan de Minister hierover duidelijkheid geven?

De heer **Bakker** (CPN): Dat kan betekenen dat de vertraging van de oprichting van de ROS en het zelfstandig maken van dit bedrijf, bewust gepleegd van de kant van de Regering, geld heeft gekost, wat gaat ten koste van de mogelijkheid om de grote scheepsbouw in stand te houden.

De heer **Jacobse** (VVD): Het zou niet ondenkbaar zijn dat er extra verliezen zijn en worden geleden door het feit, dat de ROS in de tussentijd niet op gang is gekomen. Dat is echter een speculatie, wat de heer Bakker ook weet. Ik heb er wel begrip voor dat men een bedrijf, als de ROS niet gemakkelijk uit een hoed kan toveren. Het is geen sinecure om een management met capaciteiten en nieuwe commissarissen te vinden. Ik heb er begrip voor dat enige vertraging is opgetreden, hoewel ook ik die vertraging betreurt. Als ik de heer Van Houwelingen vandaag goed heb begrepen, dan zou ik mij ditmaal wel uitstekend kunnen vinden in zijn uitspraak, waarin hij de Minister aanbeveelt in de komende periode in nauw samenspel en aanspraak met alle betrokkenen tot zo zorgvuldig mogelijke oplossingen te geraken, zij het dat daardoor niet noodloos hoop wordt gewekt waar die ijdel is.

De heer **Van der Hek** (PvdA): De heer Jacobse sluit zich bij de heer Van Houwelingen aan, waarvan akte. Het gaat echter om de precieze betekenis. Als ik de heer Van Houwelingen goed heb begrepen, heeft hij gezegd: Het besluit dat de Minister nu voornemens is uit te voeren, moet wederom ter discussie worden gesteld.

De heer **Jacobse** (VVD): Wij discussiëren daar thans over.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Ter discussie worden gesteld met betrokke-

nen, niet de Kamer, ten einde te bekijken of de VDSM-werf, de know-how en alles wat er verder bij komt kijken kunnen worden behouden, hetgeen iets anders is dan dat wat de Minister voornemens is uit te voeren. Sluit de heer Jacobse zich daar ook bij aan?

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Het open overleg dat ik bepleit, is uitdrukkelijk een gevolg van een beslissing, die de Regering eerder heeft genomen, om de ROS in oprichting, zoals was voorgesteld, inderdaad niet te laten doorgaan. Daarna is er een nieuwe situatie ontstaan en zijn er nieuwe plannen gekomen. Het lijkt mij dat het overleg daarover zou moeten gaan.

De heer **Jacobse** (VVD): De heer Van Houwelingen geeft mede namens mij een helder antwoord.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Ik wil dan nog een vraag stellen aan de heer Jacobse, omdat het onmogelijk is haar rechtstreeks aan de heer Van Houwelingen te richten, zelfs niet indirect. Als de lettercombinatie ROS met alles wat daarover inmiddels is gezegd op zich zelf niet wordt uitgevoerd en het overleg wordt geschapen, moet dan naar de mening van de heer Jacobse opnieuw worden onderzocht of de mogelijkheid van de VDSM-werf met alles wat erop en eraan zit te handhaven wederom een onderwerp van bespreking kan zijn?

De heer **Jacobse** (VVD): Ik denk dat de betrokken werf op dit ogenblik in bedrijf is – ik kan niet zeggen: in vol bedrijf – en nog zeer geruime tijd in bedrijf zal blijven. Over de wijze van afbouw kunnen in nauw overleg gepaste oplossingen worden gevonden.

De heer **Van der Hek** (PvdA): De heer Jacobse spreekt toch over 'afbouw'. Ik meen nu te kunnen constateren dat er een verschil van mening bestaat tussen hem en de heer Van Houwelingen.

De heer **Jacobse** (VVD): Ik heb dat zelf niet geconstateerd, maar misschien blijkt dat in tweede instantie.

□

De heer **Verbrugh** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! De Kamer moet vermijden een soort van kritiekloze spreekbuis van actiegroepen en maatschappelijke organisaties te worden. Anders maakt de Kamer zich tot tolk van hen die verlangens koesteren die niet kunnen worden gehonoreerd. Er worden moties ingediend die niet kunnen worden uitgevoerd en bij de aftocht die moet worden gedekt, krijgt het kabinet de zwarte piet toegespeeld. Bij ieder

nieuw debat dat daarop dan volgt, wordt valse hoop gewekt bij de betrokkenen.

Wat de inhoudelijke kant van de zaak betreft, heb ik weinig toe te voegen aan hetgeen ik vorige week heb gezegd ten aanzien van de grote scheepsnieuwbouw. Het is bekend dat de inkrimping van de scheepsnieuwbouw met 35% nog onvoldoende werd geacht.

Elke keer blijkt deze voorspelling uit te komen: grote, eenvoudige scheepsnieuwbouw is een bodemloze put, waar geen enkel miljoen meer moet worden ingestopt.

De Kamer is het erover eens dat de offshore een veelbelovende speerpuntindustrie kan zijn, waarop wij ons zouden moeten concentreren. Daarom vind ik het jammer dat de Minister zo gematigd heeft gereageerd op het voorstel de offshore-activiteiten van de ROS met IHC, RDM, Groot Int. Hollandia, Gusto Engineering en Marcon in een nieuwe combinatie onder te brengen. De vorige Minister van Economische Zaken heeft een McKinsey-onderzoek gevraagd. In juni 1977 is in een rapport een scenario uitgewerkt. In een eerste fase zou een projectgerichte samenwerking moeten komen voor het gezamenlijk aanpakken van orders; in een volgende fase zouden er verdergaande afspraken voor samenwerking moeten komen, een gezamenlijke marketing en het afzien van concurrentie; ten slotte zou men moeten overgaan tot het oprichten van een gezamenlijke onderneming die bij voorbeeld de naam 'Offshore Nederland' zou kunnen krijgen. Het bedrijf zou dan niet alleen de kleine, drijvende offshore-technieken beheersen, maar ook de grote vaste platforms.

Acht de Minister dit geen plan waar muziek in zit en waarmee een nieuw elan kan worden gewekt, zowel bij werknemers als bij opdrachtgevers? Uiteraard zullen de ondernemers dan hun zelfgerichte markt-denken moeten uitsluiten, opdat zij denken in termen van de combinatie en meer zullen coöpereren in plaats van tegenwerkend concurreren.

Zo'n nationale aanpak zal nodig zijn, wil men dit belangrijke terrein niet óók kwijtraken. Deze manier van aanpak is al beproefd. In Japan kon men met een dergelijke methode een groot deel van de scheepsbouwindustrie redden. Dit is overigens uiteraard niet door de Minister-President vanuit Tokio per radiogram aan de fractie van het GPV doorgeseind. Alle grote werven in Japan vormen samen een groot 'anti-recessiekartel', vergelijkbaar met de tweede fase uit het McKinseyrapport.

Verbrugh

De Minister moet dan echter niet alleen maar zeggen dat zoïets zou kunnen, maar ook verklaren dat hij het streven naar zo'n combinatie van offshore en aanverwante activiteiten die geen scheepsnieuwbouw zijn, wil bevorderen volgens het schema van Mckinsey. Hij zal dan moeten beginnen met subsidie te geven voor het binnenhalen van enkele, thans verkrijgbare, offshore-orders. In verband hiermee wil ik een algemene uitspraak voorstellen.

Motie

De Voorzitter: Door de leden Verbrugh en Van Dis wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

overwegende, dat de offshore-technieken van groot blijvend belang kunnen zijn voor de Nederlandse industrie;

nodigt de Minister uit, het offshore-gedeelte van de ROS in oprichting uit te sluiten van de voorgenomen ontmanteling van de ROS en stappen te nemen die leiden tot opnemning van dit gedeelte in een concentratie van alle grote offshore-activiteiten in Nederland,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 50 (14 969).

De heer **Verbrugh** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil als tweede vragen of de Minister sterk erop wil aandringen dat de personeelsoverdrachten die in de toekomst noodzakelijk zullen worden, plaatsvinden onder de controle van de Beleidscommissie Scheepsbouw. Biedt dit niet de meeste garanties voor een zorgvuldige afhandeling en voor maximale mogelijkheden voor de herplaatsing in dezelfde sector?

□

Minister **Van Aardenne**: Mijnheer de Voorzitter! De heer Van Houwelingen is begonnen met de besluitvorming van het vorige jaar in herinnering te roepen. Ik wil dat ook doen, omdat het meteen te maken heeft met de budgettaire problematiek, die door de heer Van der Hek is aangehaald.

Het vorige jaar is een brief uitgegaan naar de Kamer waarin duidelijk is beschreven dat, gezien de problemen bij het RSV-concern en gezien ook de noodzaak op te houden met bijzondere steunoperaties voor dit concern dat uit

verschillende bedrijven bestaat waarbij ongewenste effecten terecht kunnen komen, de grote scheepsnieuwbouw moet worden afgesplitst.

Die zou dan voorshands worden voortgezet voor rekening en risico van de staat met ingang van 1 januari 1979. Het gaat om de brief van 1 juni 1979 aan de Voorzitter van de Tweede Kamer. Een en ander zou gebeuren zonder vooruit te lopen op de nog te kiezen juridische vormgeving en zonder vooruit te lopen op een definitieve beslissing voor de VDSM. Het jaar daarvoor — in maart 1978 — was heel uitdrukkelijk bij de steunoperatie grote metaalindustrie gesteld dat wat betreft de investeringssteun aan de grote scheepsnieuwbouw nader moest worden afgewacht of dat wel gerechtvaardigd is in het licht van het gebruik van gemeenschapsgelden.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Wil de Minister aangeven waar het bedrag, dat toen geclausuleerd ter beschikking werd gesteld aan de grote scheepsnieuwbouw, uiteindelijk naar toe is gegaan?

Minister **Van Aardenne**: Dat kunt u terugvinden in de brieven van vorig jaar. Het is duidelijk dat dit bedrag vorig jaar gebruikt is voor de slot-steunoperatie van RSV. Dat is bewust gebeurd. Daarover is toen gedebatteerd en dat is verwerkt. Wat betreft de vraag of doorgaan moest worden in de grote scheepsnieuwbouw, moet gesteld worden dat de prognoses uiterst somber waren, tenzij men op het standpunt staat dat tegen welke kosten dan ook een dergelijke activiteit in stand moet worden gehouden. Het geld moet natuurlijk dan wel door de gemeenschap worden opgebracht. Met andere woorden: het voorbehoud van 1978 is vorig jaar ingevuld. In de brief van 1 juni is gezegd: we lopen er niet op vooruit; we splitsen het wel af met ingang van 1 januari 1979 en wij komen erop terug. Op 14 juni hebben wij een debat gehad.

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Er is sprake van twee brieven. In de eerste brief gaat de Minister een vrij open commitment aan met RSV om alle verliezen vanaf 1 januari 1979 voor rekening van de staat te nemen. Op die formule hebben wij nogal wat kritiek gehad. Later is over de VDSM-problematiek een andere brief gekomen en het op grond daarvan gevoerde debat ging over de constructie van de ROS en de beschikbaarheid van 250 mln. gulden. Ik denk, dat wij hier eindeloos over door kunnen praten. Minister kent mijn interpretatie. Ook na het le-

zen van de brief van de Minister zijn wij niet tot een andere overtuiging gekomen. Nergens is nadrukkelijk gezegd of geschreven dat ook voor de ROS rekening zou moeten worden gehouden met een startdatum van 1 januari 1979.

Minister **Van Aardenne**: Ik was juist bezig om dat nog eens uit te leggen; ik was nog niet aan de tweede brief toe. Ik zei al, dat op 14 juni in deze Kamer een debat is gevoerd. Dat debat ging uit van de sluitingskosten voor de VDSM ad f 180 mln. à f 200 mln. De Kamer heeft toen gesteld, dat in ieder geval dit bedrag plus een substantieel bedrag ter beschikking moest worden gesteld. Aanvankelijk was er sprake van een assemblagevariant maar later is dat iets van karakter veranderd tijdens het debat. Men ging dus uit van '200 mln. plus'.

Die assemblagevariant, alle berekeningen die toen ook overlegd zijn en waarover ook in de commissie geregeld gesproken is, gingen allemaal uit van een cesuur per 1 januari 1979. In die sluitingsposten van 200 mln. zat een niet al te groot verlies. Het verlies was op dat moment nog geen 20 mln. voor het eerste halfjaar. Bij de SALM was bovendien verlies vooruit genomen, dat zou nog later verwerkt worden en zo kwam het totaal op f 30 mln. Het verlies was niet zo groot, omdat terecht volgens goed koopmansgebruik per 1 januari alle bekende verliezen ten laste waren gebracht van het jaar 1978. Dat gebeurt dan natuurlijk in de maand februari, wanneer de jaarcijfers worden opgemaakt.

De heer Bakker heeft gevraagd of er dan geen verliezen van 1978 naar 1979 zijn doorgeschoven. Dat is niet gebeurd. Er zijn verliezen van 1979 op 1978 gezet. Nogmaals, dat is niet iets bijzonders, dat gebeurt altijd in de aanmerij en ook in de scheepsbouw. Wanneer men een verlies kent op het moment van opmaken van de jaarstukken, dan wordt dat verlies genomen in dat jaar, ook al is het nog niet verwerkt. Dat was dus ook op 1 januari gebeurd. Daarna zijn er nog andere verliezen, bezettingsverliezen en verdere tegenvallers, ontstaan. Die verliezen lagen in de orde van grootte van iets minder dan 20 mln. over het eerste halfjaar. Daar kwam nog eens bij het verlies dat bij inschrijving genomen werd op de SALM. Daar kun je een verliesparticipatie voor toekennen. Dat is echter niet gedaan, omdat de SALM volgens de eerste brief toch voor rijksrekening zou komen. Dat is ook bij de mondelinge vragen over de SALM door mij gesteld. Men kan hierover de Handelingen nalezen.

Van Aardenne

De heer **Engwirda** (D'66): Hoe weet de Minister zo zeker dat er geen verliezen van 1978 op 1979 zijn toegeschreven, voordat er een onafhankelijk accountantsonderzoek verricht is? Ik neem aan dat de Minister informatie geeft die hij verkregen heeft van de RSV, die in deze zaak bepaalde belangen heeft.

Minister Van Aardenne: Omdat de verliezen op die orders, waarvan in 1978 nog niet veel verwerkt was, ten laste van 1978 geboekt zijn voor 105 mln., terwijl er toen in het eerste halfjaar nog een kleine 20 mln. was bijgekomen. Op een gegeven ogenblik is het ook heel redelijk te veronderstellen dat er niet iets is teruggeschoven, want die 105 mln. waren voor een groot deel vertimmerd in 1979.

Daar heb je geen accountant voor nodig. Dat is een kwestie van even met het gezonde verstand naar die cijfers kijken. Die 105 mln. waren echt genomen in 1978 en die zijn terug te vinden. Men kan natuurlijk steeds een positie proberen op te bouwen, dat het allemaal niet zo erg is. Wij veranderen er echter niets aan. Nu vinden wij 135 mln. misschien een globaal cijfer. Natuurlijk moeten de accountants nog een onderzoek verrichten, want het gaat voor rekening en voor risico van het rijk. Het eindresultaat kan natuurlijk net zo goed zijn dat dat bedrag van 135 mln. 140 mln. of 130 mln. wordt. Misschien wordt het zelfs meer dan 140 mln. Dat kan allemaal. Je moet natuurlijk uitgaan van je beste kennis op een bepaald moment.

Ik kom nog even terug op de besluitvorming van het vorig jaar, want die is in dit geheel erg belangrijk. Na het debat van 14 juni, waarbij de Kamer heeft uitgesproken dat er een substantieel bedrag bij die sluitingskosten zou komen – die sluitingskosten werden altijd, zoals de Kamer ook bekend was, gerekend vanaf 1 januari 1979 – heeft het kabinet besloten dat niet de assemblagevariant maar de ROS-constructie zou worden gevolgd. Daar zat wel enig verschil tussen. Dit is op 28 juni aan de Kamer geschreven. Daarvoor werd een bedrag van 50 mln. toegerekend. Er was sprake van 180 mln. tot 200 mln. en dat werd dus 230 mln. tot 250 mln. In het spraakgebruik is dat al snel 250 mln. geworden. Daar is budgettair ook op gerekend.

Nu deed zich onmiddellijk de vraag voor – dat misverstand heerst nog altijd bij de CDA-fractie – bij de Beleidscommissie scheepsbouw en de werknemersvertegenwoordigers, wat er nu precies in zit. Zitten bij voorbeeld die

oude verliezen, die 105 mln. erin? Men wist natuurlijk dat die er waren. Toen is de bekende telex, die nu ook als bijlage uitgegaan is, verzonden aan de partners in het overleg, om daar volstrekte duidelijkheid over te krijgen.

Die telex is niet in afschrift naar de Kamer gegaan. Dit is jammer. Ik meen echter te hebben aangetoond dat de Regering geen verstopperij heeft gespeeld en nu ineens met een andere interpretatie komt. Dan immers zou die telex wel anders hebben geluid. Die telex ging uit van de rekening vanaf 1 januari 1979. Wij hadden die telex misschien óók in afschrift naar de Kamer moeten sturen, maar ik ging er, gezien de gedachte over de 200 mln. plus waarover wij op 14 juni spraken, van uit dat hiermee de zaak volstrekt duidelijk was. Het ging immers om 200 mln., inclusief nieuw opgelopen verliezen.

De heer **Van Houweligen** (CDA): Ik denk dat het weinig zin heeft hierop nog dieper in te gaan. Wat mij betreft, wil ik dit onderdeel afsluiten met nogmaals te zeggen dat de intentie van de motie-Van Zeil geen andere was dan uit te komen op dat bedrag voor de ROS. Wij vonden dit een minimale mogelijkheid. Juist echter, omdat het minimale mogelijkheid was, vinden wij het onjuist de mogelijkheden te bezien in het kader van een nog geringer bedrag aan financiële middelen dan wij toen als minimaal zagen. Welnu, de intentie van de motie-Van Zeil was de financiële ruimte te bieden waarover ik het voortdurend heb gehad.

Minister Van Aardenne: Ik heb voor mij het betoog van de heer Van Zeil (blz. 5406, Handelingen Tweede Kamer, 14 juni 1979). Hij zegt daarin:

'Een van de uitgangspunten die naar ons oordeel een rol zullen moeten spelen in het vinden van dit kader is, dat de kosten van de sluiting van de werf van VDSM en wat hiermee samenhang een bedrag vragen (als wij goed zijn ingelicht) van f 180 tot f 200 mln. Wij achten het niet reëel ervan uit te gaan dat, wanneer besloten wordt tot het scheppen van mogelijkheden om door te gaan, maximaal een zelfde bedrag ter beschikking wordt gesteld. Wij zijn van mening dat het om een ander bedrag zal moeten gaan, namelijk f 200 mln. plus. En f 200 mln. is in de sfeer van de discussies, die wij tot nog toe hebben gevoerd en die vooral over en binnen de VDSM worden gevoerd, wellicht een te klein bedrag, maar wij zullen ons gezamenlijk niet moeten vergissen in de omvang ervan.'

Het bedrag van 200 mln. heeft in de discussies van 1 januari af steeds een rol gespeeld. Er werd meer gevraagd. Het kabinet heeft toen ook meer ter beschikking gesteld en (hiermee kom ik op de essentie) budgettair is ook niet met een ander bedrag rekening gehouden. Toen is medegedeeld, dat het bedrag gesplitst zou worden. Een bedrag van 180 mln. voor de jaren 1979 en 1980 zou endoogen worden gecompenseerd binnen de begroting van Economische Zaken. Ik geef de heer Van der Hek toe, dat de slotregularisatie van 1979 nog moet plaatsvinden. Hoewel ik op dit moment Minister van Financiën ad interim ben, durf ik niet zover te gaan om te zeggen of het al in de februarinota en dergelijke is vervat; dit zou best kunnen. Daar gaat het ook niet om. Dat bedrag is in de begroting voor 1979 meegenomen. Voorts is een bedrag van 70 mln. in de meerjarenramingen, met name voor het sector- en scheepsbouwbeleid, voor de jaren 1981 en 1982 ingeboekt. Voor 1980 was er sprake van een overloop, omdat wij ervan uitgingen dat het bedrag van 180 mln. in één klap beschikbaar zou moeten komen. Men moest het dan in 1980 ook doen met dit in 1979 ter beschikking komende bedrag ineens. Zo is het budgettair geboekt.

Nu kan er wel een misverstand zijn; ik neem dit onmiddellijk aan, maar ik wijs dan weer op de telex, die de partners bekend was en die in de Beleidscommissie is ontvangen. Dit was geen geheim stuk. Ook wijs ik op het feit dat geen verdere budgettaire voorziening is getroffen. Als wij zouden terugkomen op ons besluit, zou dit gewoon betekenen dat wij 45 mln. moeten vinden. Die zijn er niet; anders zouden wij verleden jaar meteen méér beschikbaar hebben moeten stellen. Het zou dan overigens verleden jaar niet om 45 mln. maar om 30 mln. zijn gegaan; die 15 mln. is weer een ander geval. Verleden jaar hadden wij eigenlijk de 'plus' op 80 mln. moeten bepalen. Immers, de plus ging uit van de kosten die vanaf 1 januari voor rekening van de staat waren, inclusief sluiting en afbouw van de VDSM.

Die plus is toen bepaald op 50 miljoen. Dat kan men te weinig vinden, maar daarmee zijn die 30 miljoen nog niet aanwezig. Die zouden alsnog moeten worden gevonden. Hetzelfde geldt voor die 15 miljoen. Ik heb die becijferd als gevolg van de vertraging. Ik heb gezegd dat ik uiteraard de verantwoordelijkheid aanvaard voor het tempo, waarin het is gebeurd. Dat wil niet zeggen dat het sneller kon, maar de Regering is wel voor haar handelen

Van Aardenne

verantwoordelijk. Als het alleen om die 15 miljoen was gegaan, waren die misschien door vooruitschuiven of iets dergelijks te vinden zijn geweest. Daarom zijn zij erbij geteld. In wezen zijn die 30 en die 15 niet aanwezig. Als die nu zouden moeten worden opgebracht, met alles wat meer nodig is, dan is daarvoor alsnog een budgettaire voorziening nodig.

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Ik erken dat zo'n probleem zou kunnen ontstaan. Er wordt echter steeds met stelligheid gezegd dat het op basis van onze motie, die de vorige week in deze Kamer is aanvaard, zou gaan om 45 miljoen. Dat is echter niet de rekensom die wij hebben gemaakt. Die laat ik graag voor rekening van de Minister. Dat bedrag zal pas na het accountants-onderzoek definitief kunnen worden vastgesteld.

Minister **Van Aardenne**: Die 45 miljoen is ook geen bedrag dat tot op de cent nauwkeurig is uitgerekend. Dat is duidelijk. Die 15 miljoen blijft een inschatting. Het bedrag van 30 miljoen is wat nauwkeuriger. Ik heb in een eerder stadium ook wel over 30 of 35 gesproken. Men heeft mij later echter doen weten dat het veel dichterbij de 30 miljoen lag. De wisseling 78-79 is door onze, met een opdracht werkende accountants gecontroleerd. Naar aanleiding van de woorden van de heer Engwirda is al gebleken dat geen kosten van 1978 naar 1979 zijn geschoven. Ik zei dit juist vanuit mijn kennis van de gang van zaken daar. Het blijkt nu ook al te zijn gecontroleerd. Er is niet na '79 verschoven. De accountantscontrole over 1979, door onze accountants, is nog bezig.

Mijn laatste brief, geschreven na de definitieve besluitvorming in het kabinet, gaat uiteraard uit van de uiterste financiële minimumpositie, op basis van de gespreksnotitie van de commissarissen in spé. Daarin zijn alle positieve factoren ingecalculleerd en alle negatieve niet. Dan komt men op een bedrag van 80 miljoen. Als men vraagt wat waarschijnlijk is, dan is de waarschijnlijkheidsuitkomst geen 80 miljoen, maar zeker 125 miljoen, ook gezien hetgeen de Nationale Investeringsbank erover zegt. Daar zitten ten slotte ook geen kleine jongens. Aan de Kamer kan ik echter alleen de minimumpositie geven. Er staat echter duidelijk in hoe de garanties liggen, welke andere posten daarbij ook een rol spelen. Die staan er 'pro memorie', en meestal betekent 'pro memorie' iets.

In het licht van deze cijfers heeft het kabinet, zich nogmaals buigend over deze zaak, zijn besluitvorming van twee weken daarvoor bevestigd. Het heeft ook gesteld dat, waar de toezegging aan de Kamer was nagekomen dat de reële uitvoering niet zou plaatsvinden voordat een kamerdebat had plaatsgevonden, thans met die reële uitvoering kon worden begonnen. Dat betekent dat er nu geen sprake meer is van een ROS-in-oprichting. De ROS is niet meer, zelfs niet in oprichting. Er is dus ook geen positie meer van de raad van commissarissen van de ROS. Ik zal die echter uiteraard een bedankbrief schrijven voor het vele werk dat is gedaan. Voor de directeur van de ROS-in-oprichting zal er een afvloeiingsregeling moeten komen. Na de besluitvorming van het kabinet om tot afbouw over te gaan, is de situatie zodanig dat de ROS van de baan is. RSV heeft de uitvoeringsbrief van de afbouw gekregen en geaccepteerd. Dat is gewoon de juridische positie waarin wij nu verkeren.

Vervolgens doet zich de vraag voor hoe dat precies zal gaan en of bepaald werk niet beter op de VDSM-werf kan worden afgebouwd. Ik spreek mij daarover niet uit. Ik ben echter wel van mening dat men er rekening mee moet houden dat het laatste werk op een werf vaak tot heel grote kosten aanleiding geeft. Dat is volstrekt begrijpelijk en dat moet je dan ook in je berekening betrekken. Er is gezegd dat wij met de betrokkenen de beste oplossing moeten vinden. Dat is erg duidelijk. Ik heb verleden week in deze Kamer al gezegd dat RSV met inbegrip van het bedrag van f 250 miljoen – dat voor een groot deel al op is, maar ik reken het toch maar even mee – f 280 miljoen voor de afbouw ter beschikking krijgt. Overigens wordt vanaf 1 januari 1979 de brief van het voor rekening en risico nemen van het rijk als het ware teruggedraaid. RSV krijgt daarvoor in de plaats dus een bedrag van f 280 miljoen beschikbaar, met dien verstande dat wanneer de kosten minder bedragen, het resterende bedrag terugvloeit naar de staat. Dat spreekt vanzelf. De volgende f 50 miljoen die het eventueel kost – men ziet dat er met zeer grote bedragen wordt gerekend – is voor rekening van RSV. Het is voor RSV dus van het grootste belang, de afbouw op zo voordelig mogelijke wijze af te werken. Ik ben desgevraagd natuurlijk altijd bereid, met RSV en de werknemersvertegenwoordigers om de tafel te gaan zitten om te kijken hoe dit het beste in het vat kan worden gegoten. Het is immers in ieders belang. Het is het belang van

de overheid, het is het belang van RSV die verder moet kunnen en het is uiteraard ook het belang van de werknemers bij RSV die het meest gebaat zijn bij een gezond bedrijf.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Bij datgene wat de Minister nu allemaal zegt, is voor RSV het uitgangspunt de afbouw van de VDSM-nieuwbouw. Dat staat onomstotelijk vast in de conceptie van de Minister.

Minister **Van Aardenne**: Ja, het gaat om het stopzetten van de grote scheepsnieuwbouw in het Waterweggebied. Ik zeg evenals verleden week dat een werf of een helling pas weg is als er flats op gebouwd zijn. De heer Van Dis vroeg of de werf werd afgebroken. Ik kan daarop zeggen dat de werf voorshands niet wordt afgebroken, en zeker het eerste jaar niet. De werf wordt onderhouden en de reparatie blijft er ook zitten. De mogelijkheid om gebruik te maken van de outillage blijft natuurlijk aanwezig, net zo goed als het voorkomt dat bij voorbeeld een off shorebouwer ergens een terrein huurt om een bepaald werk uit te voeren. Hij pleegt daar dan tijdelijke investeringen om het werk te verrichten. Dergelijke zaken zijn gebruikelijk. Het gaat er echter om dat er geen eigen nieuwbouworganisatie op de VDSM-werf meer bestaat. Er is een off shore-nieuwbouworganisatie binnen RSV en dan is er natuurlijk de mogelijkheid, gebruik te maken van zo'n bouwplaats, net zo goed als die mogelijkheid er voor een ander is die er gebruik van wil maken. Ik heb daarover met niemand contact gehad, maar als bij voorbeeld IHC of Grootint zou zeggen dat zij de helling best wil gebruiken voor een periode van twee jaar, dan is dat een erg nuttig gebruik van die helling.

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Wanneer wij spreken over alternatieve plannen die zijn ingebracht door in het bijzonder de werknemersorganisaties, dan weet de Minister best dat dit geen plannen zijn voor de eeuwigheid en dat zij allereerst betrekking hebben op een relatief korte periode. Als het er echter om gaat, gebruik te maken van de bouwplaats van de VDSM – ook voor nieuwbouw en het uitvoeren van bestaande orders – dan kan niet gezegd worden dat de werf definitief wordt afgebouwd.

Minister **Van Aardenne**: Mijnheer de Voorzitter! De werf wordt niet afgebouwd in de zin van het afbreken. Het

Van Aardenne

houdt wel in dat de organisatie wordt afgebouwd. Dat is iets anders. Er is dus niet een eigen VDSM-nieuwbouworganisatie waar eigen orders worden aangenomen en waarvoor een beroep wordt gedaan op de staat om bij te dragen in financiële committeringen. Wat dat betreft moet ik enige zaken die hier naar voren werden gebracht, meteen rechtzetten.

Er is inderdaad sprake van een mogelijke order voor Van der Giessen-de Noord, welke men dan geheel kan uitvoeren. Waarschijnlijk is hierbij sprake van een verliesparticipatie in de orde van grootte van f 30 per uur. Als men dit geheel kan doen bij dit bedrijf, gaat het niet aan om voor f 50 koste wat het kost een deel door de VDSM te laten uitvoeren. Dit is ook nooit de bedoeling geweest. Het was de bedoeling, de VDSM te gebruiken voor zaken die specifiek alleen bij dit bedrijf konden worden gebouwd.

Wat de kwestie van het al dan niet aantrekken van de markt betreft merk ik op, dat op een gegeven moment hoop rijst. Ik meen dat het verleden week ook is gezegd: tegen de tijd dat een debat over de scheepsbouw wordt gehouden, trekt de markt ineens aan. Ik meen dat het de heer Jacobse was die dit zei. Het is niet waar dat er ineens zoveel gunstiger cijfers uitrollen. Ik denk dat wij er de grootste moeite mee zullen hebben, met de begrote generieke steun aan de scheepsbouw – in de orde van grootte van f 30 à f 35 per uur, voor de werven zoals Van der Giessen-de Noord, Merwede, Heusden, De Hoop-Lobith en andere; men kent de bedrijven wel – voldoende orders, voor deze prijs, te verwerven.

Ten slotte merk ik in dit verband op – dit is ook een mededeling van budgettair karakter – dat men wel kan zeggen, dat er een open eind in de begroting moet zitten en dat wij koste wat het kost werk kunnen aannemen, maar dat de financiële situatie van de schatkist dit niet meer toestaat. Voor de scheepsbouw is een budgettair bedrag uitgetrokken. Dit is gebaseerd op de uren die in de scheepsbouw kunnen worden verwerkt. Hierbij is sprake van een verliesparticipatie die redelijk concurrerend kan worden geacht ten opzichte van hetgeen in het buitenland gebeurt. Het gaat om f 30 à f 35 per uur, voor de genoemde categorie van werven. Hiermee kunnen wij vooruit. Het kost heel veel geld, maar dat is de scheepsbouw ons waard, want wij willen de scheepsbouw voor ons land behouden. Het gaat hierbij om een budgettaire voorziening die overzienbaar is en die is op-

genomen in de meerjarenramingen (overigens gingen zij nog altijd uit van een groei van het nationaal inkomen van 3%, zodat zij ook wel zullen moeten worden bijgesteld). Het gaat niet aan, hierin een open eind op te nemen en te zeggen, om welke reden dan ook, dat wij de mogelijkheid moeten openhouden dat de kosten f 100 mln. hoger zullen uitkomen. Dit heeft het kabinet vrijdag, in zijn definitieve besluitvorming, zeer nadrukkelijk uitgesloten.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou de Minister willen vragen hoe hij tot de pertinente uitspraak komt dat, als bij de VDSM een chemicaliën-tanker wordt gebouwd, sprake zou zijn van hetzelfde uurtarief als het geval is bij een ander object. Het is naar mijn mening zeer twijfelachtig. Het is heel wel mogelijk, dat het bedrag even laag is als het geval is bij Van der Giessen-de Noord, mits voor een goede organisatie wordt gezorgd.

Minister **Van Aardenne**: Dit was inderdaad de aanneming die wij verleden jaar hadden ten aanzien van de ROS. Deze aanneming is tot onze spijt niet uitgekomen. Men kan wel zeggen: Wij nemen dit opnieuw aan. Op een gegeven moment moet men echter van tegenvallers leren.

De heer **Engwirda** (D'66): *Mijnheer de Voorzitter!* De Minister zegt dat er geen sprake meer is van een raad van commissarissen en van een directeur van de ROS-in-oprichting omdat het kabinet het zo heeft besloten. Ik kan mij niet voorstellen – nadat verleden week een meerderheid van de Kamer een motie aannam waarin onder andere werd gevraagd, op basis van de gegevens het besluit opnieuw te bezien en over de verdere mogelijkheden opnieuw met betrokkenen overleg te voeren, terwijl verleden week ook in de Kamer is aangekondigd, dat wij deze week hierop zouden terugkomen – dat de Minister dit zo maar even in het kabinet kan bedisselen, zonder dat de Kamer er ook maar iets in te zeggen heeft. Het lijkt mij duidelijk dat het besluit dat vrijdag door het kabinet is genomen op dit moment hier ter discussie staat en dat nog wel degelijk sprake is – in dit debat – van een raad van commissarissen van de ROS-in-oprichting.

Minister **Van Aardenne**: Neen, mijnheer de Voorzitter. Het besluit dat het kabinet op 3 april jl. heeft genomen, stond verleden week in de Kamer ter discussie. Het heeft dat debat afgerond. Er zijn moties aangenomen, waaronder een motie waarvan ik heb ge-

zegd, dat men hiermee in wezen niet verder kwam, uitgaande van een beperkt bedrag, zodat sprake was van valse hoop. Daar blijf ik bij. Niettemin heb ik mij – op zeer korte termijn na het debat; dat leek mij gewenst ter onderbouwing van mijn eigen stelling, en met name ook ter onderbouwing van het verslag dat ik in het kabinet van het debat in de Kamer moest uitbrengen – vergewist van opvattingen van de commissarissen van de ROS-in-oprichting.

Ik ben toen geheel conform wat ik in de Kamer gezegd heb naar het kabinet gegaan, ik heb verslag uitgebracht van de debatten in de Kamer, van de aangenomen motie en van de opvattingen van de commissarissen van de ROS i.o. Toen heeft het kabinet, ook conform wat in de brief van 3 april geschreven was – de status quo handhaven tot het kamerdebat –, gezegd: Nu nemen wij het definitieve besluit. Nu begint de afbouw. Die is ook begonnen. De brief aan de RSV is verzonden en is door de RSV ook geaccepteerd. Met andere woorden: Daarmee zijn posities vastgelegd. De heer Engwirda kan dat betreuren. Je kan natuurlijk na dit debat ook weer zeggen: Wij komen er over twee weken op terug. Zo kan je elke week een debat houden, maar de toezegging van het kabinet was: Wij hebben een besluit genomen, maar wij zullen dat niet uitvoeren voordat wij met de Kamer van gedachten hebben gewisseld. Dat is de vorige week gebeurd. Dat is niet op een termijn blijven uitstaan. Dat debat is afgesloten met een motie. Het kabinet spreekt zich daarover uit en dan is er inderdaad geen ROS meer.

De heer **Engwirda** (D'66): Van tevoren was toch duidelijk aangekondigd dat deze week over de uitvoering van de motie zou worden gesproken? Het is toch een minachting van het parlement als de Minister zegt: Dat lap ik aan mijn laars. Wij heffen gewoon de ROS op.

Minister **Van Aardenne**: Er is niet gezegd dat over de uitvoering van de motie zou worden gesproken. Er zou op teruggekomen worden of de motie zou zijn uitgevoerd. Maar op een gegeven moment neemt een kabinet wel een besluit. Er kan nu wel weer een motie komen, waarover wij weer kunnen praten. Maar onderwijl – dat vind ik het meest betreurenswaardig – blijft de onzekerheid doorgaan en blijft men eigenlijk niet weten waar men aan toe is. Daar wordt niets mee gewonnen, ook niet in de scheepsbouw in zijn totaliteit. Voor dat element heb ik de vorige week al gewaarschuwd.

Van Aardenne

Als de Kamer zou zeggen – ik herhaal wat ik de vorige week ook heb gezegd –: Wij willen een budgettaire voorziening geven om de grote scheepsnieuwbouw te handhaven in ROS-vorm of in andere vorm – het zal in wezen in ROS-vorm moeten; dat wil de heer Engwirda ook, want hij zei: Als de ROS er nog wel zou zijn – dan had de Kamer de vorige week moeten uitspreken dat er ten minste honderd miljoen beschikbaar voor zou komen. Maar er is gezegd: Ga het nog eens na. Het kabinet heeft het nagegaan, het heeft daarover gedebatteerd, het heeft kennis genomen van de aangenomen motie en van de minimumschatting van commissarissen, maar uiteraard ook van de garanties die gevraagd worden. Toen heeft het kabinet vanuit zijn verantwoordelijkheid voor 's lands financiën, voor het feit dat tekorten gedekt moeten worden, gezegd dat dat niet mogelijk was.

Je kan natuurlijk zeggen: Dan had het kabinet moeten besluiten met de innovatiepolitiek te stoppen – de heer Engwirda zal het een groot plezier doen – en door te gaan met de ROS. Maar dat heeft het kabinet jammer genoeg voor de heer Engwirda niet gezegd.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Ik wil de Minister een vraag stellen die de heer Van Houwelingen misschien beter kan stellen. De Minister zegt nu wéér dat de motie valse hoop wekt. Dat is blijkbaar nog steeds zijn oordeel. Wat heeft de motie eigenlijk voor betekenis gehad voor zijn beleid?

Minister **Van Aardenne**: Ik dacht dat ik dat net uiteen had gezet.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Het is dan volstrekt duidelijk wat de betekenis ervan is geweest. Wij zullen straks in tweede termijn zien wat daaruit toch voor conclusies getrokken kunnen worden.

Minister **Van Aardenne**: De heer Van der Hek vroeg dus naar de bekende weg.

De heer Van Houwelingen heeft gezegd: Denk nu eens aan de toekomst voor de grote offshore-projecten. Dat hebben meer sprekers ook de vorige week gezegd en hebben toen een verschil gemaakt tussen scheepsbouw en offshore. Vandaag hoorde ik opeens weer over scheepsbouw praten. Mijns inziens biedt de oifshore meer mogelijkheden dan de scheepsbouw, maar je moet natuurlijk een verschil maken, zoals ik de vorige week ook al gezegd heb, tussen vaste offshore en bij voor-

beeld grote drijvende objecten, die ook elders, bij voorbeeld in Japan, kunnen worden vervaardigd.

Het is natuurlijk duidelijk dat de reparatie bij de VDSM blijft bestaan. Het is een goed bedrijf. Ik neem aan dat er ook wat mensen van de nieuwbouw wellicht zullen overgaan naar de reparatie.

Bij reparatie komt ook wel vernieuwbouw voor. Allerlei ontwikkelingen in de toekomst sluit ik niet uit. Wij moeten daar ook attent op blijven. Uiteraard ben ik in die zin tot continu overleg bereid.

Is er een mogelijkheid van nieuwe orders? Ik heb net uitgelegd welke verliesparticipaties mogelijk zijn op grond van een aantal uren. Alleen als de markt ineens wel geweldig zou aantrekken, zouden wij natuurlijk geld over houden en konden wij misschien weer wat meer gaan aantrekken. Men moet dat echter niet als een prognose zien, meer als een irrealis.

De heer Van der Hek heeft geconstateerd dat ik de motie formeel heb uitgevoerd. In tweede termijn komt hij daarop nog terug. Ik heb al geantwoord op zijn vraag over de 45 miljoen en op zijn budgettaire vraag. Hij meent dat die 45 miljoen ten koste van iets anders zouden moeten worden gevonden. Ik ben het, wat dat betreft, niet met de heer Jacobse eens dat ik in mijn brief een opening zou hebben gelaten. Ik heb duidelijk gezegd dat ik geen reden zag – die zie ik nog niet – dat geld te halen uit de rest van de scheepsbouwpot. Die is nodig om orders te verwerven voor die andere bedrijven, want die moeten door blijven draaien, omdat er tienduizenden mensen werken. Ik zie ook geen reden het te halen uit andere industriepolitieke potten. De grootste bedragen zitten in de pot voor de massiefkarton en die heeft het ook niet zo breed.

De individuele steun voor bedrijven is ook beperkt. De enige mogelijkheid zou nog zijn de pot voor de innovatiegelden, want die is nog wat ruimer gevuld. Ik heb echter al gezegd dat ik daar niet voor voel.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Heeft de Minister ook gedacht aan andere begrotingshoofdstukken, met name dat van zijn collega van Sociale Zaken?

Minister **Van Aardenne**: Ja, maar de collega van Sociale Zaken heeft een eigen taak. Het overhevelen van die begroting zou ten koste gaan van zijn beleid. Er zijn dan misschien nog wel meer mogelijkheden. De begroting van Onderwijs is een hele grote. Ik kan best zeggen dat ik daar wat van wil

hebben, maar daar is dan altijd nog een minister van Onderwijs bij betrokken. In dit geval is er dus ook een minister van Sociale Zaken bij betrokken.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Ik heb op dat punt een concrete suggestie gedaan. De brief is geschreven mede namens de Minister van Sociale Zaken. Ik neem dus aan dat de Minister ook mede namens hem op mijn concrete suggestie een antwoord kan geven.

Minister **Van Aardenne**: Dan kan ik wel zeggen dat de Minister van Sociale Zaken zich eens op het standpunt gesteld heeft – als de heer Van der Hek dat zo zegt, mag ik dat wel namens mijn collega zeggen – dat als hij nog honderd miljoen zou hebben, hetgeen niet het geval is, hij daar voor de werkgelegenheid een veel betere aanwending voor zou weten dan deze.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Ik heb heel concreet het voorstel gedaan om de dertig à veertig miljoen, die zijn uitgetrokken voor de sociale kosten bij sluiting over te hevelen naar Economische Zaken. Ik heb er nog tien miljoen van afgetrokken, omdat dat nog een overloop kan zijn uit het oorspronkelijke ROS-voorstel; het gaat dus om zo'n twintig à dertig miljoen. Als de ROS niet sluit hoeft de Minister van Sociale Zaken dat in ieder geval niet te fourneren. Dat kan hij dus eenmalig overboeken naar Economische Zaken voor het openhouden. In aanmerking nemend dat de Minister van Sociale Zaken steeds maar geen kans ziet zijn geld voor het aanvullend beleid op te maken, lijkt mij dat een hele gunstige besteding.

Minister **Van Aardenne**: Ja, behalve als daarna toch tot sluiting zou moeten worden besloten. Dan is geen afvloeiingsregeling meer mogelijk en dat lijkt mij sociaal niet verantwoord. Dat geld moet je altijd opzij houden. Het is trouwens altijd een van de voorwaarden van de raad van commissarissen van de ROS geweest dat, als het mis zou lopen, er een ordelijke afbouw mogelijk zou zijn. Dat is gewoon een fatsoensregel. Daar moet dan toch geld voor zijn en dat kun je dan toch niet opmaken aan iets anders?

De heer **Van der Hek** (PvdA): De Minister duidt nu op de begrotingspost die bedoeld is voor de financiering van transfersystemen. De Minister van Sociale Zaken heeft uit het aanvullend beleid de beschikking over de nodige middelen om arbeidsmarktmaatregelen en sociale maatregelen te financieren. Ik heb van mijn collega's in de Kamer die Sociale Zaken behandelen be-

Van Aardenne

grepen dat er steeds nieuwe voorstellen van de Minister komen die echter nimmer tot uitvoering leiden. Welnu, dan is een eenmalige overboeking zeer wel gerechtvaardigd, zeker als het komt uit geld dat beschikbaar is voor aanvullend beleid.

Minister Van Aardenne: Dat kan de mening van de heer Van der Hek zijn, maar het is niet die van de Minister van Sociale Zaken. Ik kan het ook niet helpen.

De Dosbouw zou extra kosten met zich meebrengen, zo zei de heer Van der Hek. Ik wil erop wijzen dat het overhevelen van de Dosbouw van Van Heusden, waar Rijkswaterstaat die had willen bouwen, naar de VDSM een dure bedoening was, waar Rijkswaterstaat heel weinig voor voelde. Uiteraard kwam het wel ten laste van de ROS, maar men vreesde voor organisatorische verwickelingen. Ik weet niet hoe het nu gaat. Het is een zaak van mijn collega van Verkeer en Waterstaat en van de directie van Rijkswaterstaat. Het is heel wel mogelijk dat het nu weer in Heusden wordt gebouwd.

De heer Van der Hek (PvdA): Kan de Minister mededelen wat thans de opvatting is van Dosbouw over de beste plaats om dit hefeiland tot stand te brengen en wat het meer kost als het daar niet gebeurt?

Minister Van Aardenne: Dat is niet mijn zaak. Ik weet wel dat het de grootst mogelijke moeite heeft gekost Rijkswaterstaat ertoe te bewegen de bouwplaats ROS te accepteren. Ik kan mij niet voorstellen, dat men van dat standpunt nu ineens af zou zijn.

De heer Van der Hek (PvdA): De Minister zegt dat hij er feitelijk niets mee te maken heeft. Ik mag erop wijzen dat in de sluitingskostenbegroting een bedrag voor meerkosten afbouw elders is opgenomen. Hij behoort het antwoord dus wel te weten.

Minister Van Aardenne: Die meerkosten voor afbouw elders zitten in hoofdzaak in de Brigantine.

De heer Van Dis vroeg of de f 125 miljoen aan orders nog in de onderbezetting zat. Het loopt natuurlijk door elkaar. Als het met een order erg moeilijk gaat, worden meer uren, hoewel misschien in die uren niet reëel wordt gewerkt, op die order geschreven, maar is het in wezen een vorm van onderbezetting. Toch is het onze mening niet dat het management dat in de tussentijd werd gevoerd volstrekt tekort zou zijn geschoten. Na het bekend maken van de afsplitsing is natuurlijk wel

een moeilijker situatie ontstaan. Dat heeft ons ertoe gebracht hard naar een nieuw management te zoeken en onderwijl te proberen orders te verwerken. Ik heb al gezegd dat op een gegeven ogenblik een order van Van der Laan niet is doorgegaan door de ontwikkelingen in het nabije oosten. Verder heb ik de Dosbouw en de Brigantine genoemd. Er zijn dus wel degelijk zaken geweest, waaraan het voorlopig management het zijne heeft gedaan.

Het is niet de bedoeling dat grote scheepsbouw en grote offshore-bouw na die Brigantine, die echt wel wat problemen zal geven, bij de RDM zullen plaatsvinden. In de RSV-sfeer kan het wel worden opgevangen. Er is ook nog altijd sprake van niet vervangen van natuurlijk verloop. Daar ontstaat enige vertraging in het niet vervangen van mensen.

Ik heb al gezegd dat het voorhands niet in de bedoeling ligt te komen tot algehele ontmanteling. We kunnen ten slotte nooit weten.

Wat de kennis betreft heb ik verleden week al gesteld, dat ik Gusto een zeer aparte plaats wil laten behouden. Ik heb toen, ook naar aanleiding van wat de heer Verbrugh heeft gezegd, aangegeven dat voor een gezamenlijke onderneming best eens belangstelling zou kunnen bestaan. Ik kan in dit stadium natuurlijk niet zeggen dat ik Gusto bij IHC door de keel ga wringen. Als men het niet wil, schieten we er niets mee op en maken we de positie van Gusto niet beter. Dergelijke zaken lenen zich er niet voor in het openbaar er zwaar over te filosoferen. Ik zeg ook niet dat altijd grote fusies de oplossing zijn. Daarvoor hebben we ook leergeld betaald. Het gaat er veeleer om de kennis in die organisatie van Gusto te behouden voor allen die zich in dit land met deze activiteiten bezighouden. Ik heb toegezegd, dat ik daaraan het nodige zal doen.

Voor een groot deel heb ik de heer Engwirda al beantwoord. Hij heeft nog een vraag gesteld over de zinsnede, dat het opzetten van VDSM wellicht een alternatief vormt. De RSV-reparatie is ook een eenheid. Men kan natuurlijk het belangrijkste en best geutilleerde stuk eruit halen, maar daarmee verzwakt men de positie van de rest van RSV, met hetzij het gevaar, dat het gehele concern weer in de problemen komt – met duizenden arbeidsplaatsen – hetzij de mogelijkheid, dat de regering moet bijpassen. Dat is geen goed beleid. Een van de redenen van afzondering van de nieuwbouw van RSV was, dat wij wilden voorkomen, dat via een nieuwbouw/reparatiecircuit onbewust

steungelden naar de reparatie zouden weg lekken. Dit zou de concurrentiepositie beïnvloeden. Bij een VDSM – al dan niet in het RSV-concern – is dit net zo goed het geval. Het zou dan een VDSM moeten zijn, die alleen maar de generieke scheepsbouwsteun zou krijgen. Wij weten, dat het dan ook niet lukt. Die oplossing is er niet. Het ROS-plaatje zou verbeteren, maar het RSV-plaatje zou verslechteren.

De heer Engwirda (D'66): De Minister begrijpt mij verkeerd. Ik heb uitsluitend het oog op nieuwbouw op de VDSM-werf, niet met de RDM-werf erbij, zoals in de ROS-gedachte.

Minister Van Aardenne: Het betekent een afscheiding van de oude VDSM van de heer Verolme van de rest van het concern; nieuwbouw en reparatie te zamen.

De heer Engwirda (D'66): Neen, ik doel alleen op de nieuwbouw.

Minister Van Aardenne: Die zal toch orders moeten hebben. Die orders zullen toch moeten worden ingekocht? Wij weten uit schattingen, hoe de stand van zaken is. Tot de heer Jacobse kan ik zeggen, dat ik de exacte verliescijfers over 1980 niet heb. Ik weet wel, dat extra nu al zo'n f 10 mln. verlies is geleden. De orders, zijn met grote uursubsidies – f 50 per uur – aangegenomen. Dat zal nu ook weer moeten gebeuren, en dan is de pot zo leeg. Dan moet er òf geld bij òf er is geen geld meer voor een ordelijke afbouw.

De heer Engwirda (D'66): Mijnheer de Voorzitter....

De Voorzitter: Zouden de Minister en de leden kunnen bevorderen, dat in dit debat iets meer spoed wordt betracht?

Minister Van Aardenne: Ik zal mijn best doen.

De heer Engwirda heeft verder gevraagd, waar de verliezen zijn geleden. De order is misschien boekingstechnisch bij RDM terecht gekomen, maar het is in elk geval verwerkt op de VDSM. Daar zijn de verliezen tot uitdrukking gekomen. Bij de SALM is dit niet het geval. Deze is nagenoeg niet bij de VDSM geweest. Wellicht staan er verschillende poten onder het ROS-verlies.

De heer Jacobse vroeg, of de Regering bereid is tot een extra bedrag. Ik heb daarover al gesproken. Er zijn natuurlijk altijd gesprekken mogelijk over de beste uitvoering van de Brigantine. Als er op die markt een wonder gebeurt kan best een andere situatie ontstaan.

Van Aardenne

Het uitgetrokken bedrag kan echter niet worden verhoogd zonder schade te doen aan verdere belangrijke doeleinden van het regeringsbeleid.

Ik heb reeds gesproken over de gedachte van de heer Verbrugh over de offshore-combinatie en uitgesproken dat op zich zelf het behoud van de kennis in GUSTO van groot belang is en dat ik weet dat daarover van alle kanten wordt gedacht. Ik ben best bereid dat nog nader te onderzoeken, eventueel met het initiatief van mijn kant. Een ROS-offshore aan sich lijkt mij voor die grote drijvende offshore geen goede zaak. Uiteraard heeft elk bedrijf zijn eigen verantwoordelijkheid, of het aan zo'n combinatie meedoet of niet.

De heer **Verbrugh** (GPV): De Minister heeft gezegd: Het is op het ogenblik al een voormalige ROS in oprichting. Daarom moet de tekst van de motie een beetje worden gewijzigd, omdat het over een algemene concentratie van de offshore gaat. De Minister zegt evenals in het vorige debat: Ik wil er wel wat aan doen. Dat maakt een zeer vrijblijvende indruk. Ik ben het natuurlijk met de Minister eens, dat men niet iets met geweld kan forceren. Daarom zijn er in het McKinsey-rapport ook allerlei fasen aangegeven. De reden, waarom wij een motie hebben ingediend is echter dat men de zaak dan een beetje kan concretiseren en aan de Minister kan vragen, wat er van terechtgekomen is. Ik zou toch wel graag het oordeel van de Minister over de motie willen horen, afgezien van de formulering 'voormalige ROS'.

Minister **Van Aardenne**: Het gaat dan over het grote offshore-deel van RSV, dat alleen op Rozenburg kan worden gebouwd. Ik wil best gaan praten over de mogelijkheden, maar als de Kamer een motie aanneemt, dan heb ik daarmee geen middelen om bij voorbeeld Grootint, een bedrijf dat geen steun geniet, te dwingen daarop in te gaan. Dat kan eenvoudig niet en dat is de belangrijkste offshorebouwer die wij in dit land kennen. Men kan natuurlijk zeggen: Wij gaan op de ROS kleine offshore bouwen om ze te gaan beconcurreren met staatsgeld. Dat zou misschien een indirecte mogelijkheid zijn, maar dat doe ik niet. Ik geloof dat de zaak daarmee is afgesloten.

Iets anders is dat men deze zaak eens met zijn allen gaat bespreken. De heer Verbrugh kan dan zeggen, dat dit wellicht te vrijblijvend is, maar als er ergens goede mogelijkheden zijn en bedrijven die zich op die markt bewe-

gen zien dat er kennis bij GUSTO is die men goed kan gebruiken, dan vindt men wel de wegen om aan gesprekken deel te nemen en om te kijken, of die kennis ook kan worden gebruikt. Soms is het wel eens beter om meer op het natuurlijk ondernemerschap en de natuurlijke mogelijkheden om in de markt wat te verdienen te vertrouwen dan constructies te bedenken, waarvan men zegt: Die geven een oplossing. Ik geloof dat dit een reactie op de motie moet zijn. De ROS-offshore is per definitie een grote offshore, want als men kleine gaat maken, dan kunnen zij óf de concurrentie niet aan, omdat zij daarvoor niet geoutilleerd zijn, óf zij moeten steun hebben, maar dan vervallen zij de zaak. Dat kan niet de bedoeling zijn. Het moet dus een grote offshore zijn en ik heb reeds gesteld dat ik dat niet zie. Ik wil erop wijzen dat wat dat betreft de capaciteit van alleen de VDSM-nieuwbouw – een gedachte van de heer Engwirda – gewoon te klein is om grote projecten aan te kunnen. Die heeft zo'n RDM er gewoon bij nodig. Die weg is dus al afgesloten.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, de spreek-tijden bij de replieken te bepalen op een derde van de spreek-tijden in eerste termijn.

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt van 17.23 uur tot 17.35 uur geschorst.

□

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ook na de zoveelste discussieronde is er aanleiding om een aantal zaken opnieuw aan de orde te stellen. Het is goed, zo langzamerhand de discussie die wij over het bedrag van f 250 mln. hebben gevoerd, te beëindigen, uiteraard met de constatering dat wij het op dat punt niet met elkaar eens zijn geworden.

Het is ook goed ten aanzien van mijn betoog in eerste termijn en vragen, o.a. van de heer Bakker, helder en duidelijk vast te stellen wat ons standpunt is na de meest recente brief van de Minister van Economische Zaken, zonder ons overigens vast te leggen op bedragen die daarin worden genoemd. Misschien kan de Minister verklaren of en zo ja, binnen welke termijn deze door een accountantsbureau worden nagegaan.

Minister **Van Aardenne**: Dat gebeurt. Ik heb dat de vorige week al gezegd.

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Het zal dan voldoende duidelijk worden.

In eerste termijn hebben wij gezegd dat wij niet alleen twijfels hebben over

de financiële mogelijkheden, maar óók over betrekking tot de voorgestelde constructie. Na alle gesprekken van de Kamercommissie moeten wij met de Regering concluderen dat de ROS-in-oprichting, zoals voorgesteld in juni van het vorige jaar, inderdaad definitief van de baan is.

Welnu, dat is een constatering van een feit. Vervolgens is de vraag, wat er daarna moet gebeuren wél van belang. In alle gesprekken zijn er steeds weer nieuwe ideeën op tafel gekomen. Niet uitsluitend en alleen om toch maar weer dezelfde weg op te gaan, maar vanuit een terecht gevoelde zorg hoe het nu verder moet en vanuit een terechte bezorgdheid voor de positie van RSV. Is het verantwoord de afbouw te realiseren onder de hoede van RSV? Wat zullen bij voorbeeld de mogelijkheden zijn voor reparatie-activiteiten bij de VDSM, zonder nieuwbouw? Zo zijn er nog een aantal argumenten op tafel gekomen.

Wij hebben als fractie in deze nieuwe situatie, gegeven het feit dat er ook nog orders zijn, de Regering gevraagd met alle betrokkenen te overleggen over de vraag hoe het nu verder moet met als uitgangspunt dat het op zichzelf van betekenis is, blijvend na te gaan wat er met de VDSM-werf zal moeten gebeuren, ook in deze nieuwe situatie. De Minister heeft gezegd dat er nu geen algemene ontmanteling komt, want 'men weet maar nooit'. Dit lijkt mij een juiste conclusie, maar omdat overleg voor ons wezenlijk is over de vraag welke stappen nu ondernomen moeten worden in deze nieuwe situatie, wil ik een motie aanbieden om daarvoor geen onduidelijkheid te laten bestaan.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden Van Houwelingen en Gerritse wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

overwegende, dat ook na de beslissing, de ROS definitief niet op te richten, alternatieve plannen zijn ontwikkeld voor een mogelijk behoud van een deel van de grote scheepsniewbouw en offshore en de daarvoor aanwezige kennis voor Nederland;

verzoekt de Regering, zo spoedig mogelijk een open overleg aan te gaan over de voorstellen betreffende de functie van de VDSM-werf als bouwplaats voor grote scheepsniewbouw en offshore,

Voorzitter

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mijn blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 51 (14 969).

De heer **Bakker** (CPN): Mijnheer de Voorzitter! Ik verzoek u, de vergadering een paar minuten te schorsen, zodat in ieder geval de eerste spreker na de heer Van Houwelingen kennis kan nemen van de inhoud van deze motie.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

□

De heer **Van der Hek** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! In de minuten die mij zijn toegemeten, kan ik uiteraard niet uitvoerig ingaan op alles, wat de Minister heeft gezegd. Dat lijkt mij ook niet nodig, want als ik het goed samenvat, zegt de Minister: Ik heb gesproken met de commissarissen van de voormalige ROS in oprichting. Dat heeft de Kamer gevraagd. Ik heb er geen reden voor gevonden, mijn standpunt te herzien. Geen geld, geen man. De brief naar RSV is weg en daarin staat: Wilt u afbouwen? Het antwoord van RSV is terug: Wij willen voor u wel afbouwen. Dat gaan wij nu ordelijk doen en uiteraard kan met alle betrokkenen over de afbouw worden gesproken. Aldus de Minister.

In dat licht zijn we vergeleken met verleden week natuurlijk geen stap verder gekomen. Als de Minister zegt, dat we niet eindeloos aan de praat moeten blijven, dan ben ik dat met hem eens, als er inderdaad niets te praten valt. Dan moet je inderdaad ophouden. De Minister wekt met die opmerking natuurlijk de indruk, dat er eigenlijk vrijwel niet meer te praten valt. Verder wordt ook wel gezegd: laten de mensen die daar werken, nu eens een keer weten, waar ze aan toe zijn. Ook daar ben ik altijd sterk vóór, maar ik wil er wel op wijzen, dat die mensen te recht talrijke vragen op ons afvuren; zij vragen, wat hier gebeurt. Is dat nu wel echt verantwoord? Weet men wel, wat men doet? Ook hun vertegenwoordigers in de ondernemingsraden en in de vakbeweging komen met hetzelfde verhaal op ons af. Hetzelfde geldt voor de commissarissen en de directeur van de voormalige ROS in oprichting. Daarom hebben wij dit debat nu aangevraagd, om te bekijken, of er een opening is om toch dat overleg tot stand te brengen, ten einde de ontwikkelde alternatieven te bezien. Het pertinente doel is natuurlijk tweeledig: de VDSM – offshore en nieuwbouw – op

enigerlei wijze te handhaven en – dat wist ik tot vandaag nog niet – de brief aan RSV toch even de brief laten. Liever nog intrekken, maar in ieder geval niet terstond overgaan tot de afbouw die daarin wordt verkondigd, want men kan natuurlijk moeilijk over alternatieven praten, als men al een brief heeft verstuurd waarin de afbouw is vermeld.

Ter afronding een paar pertinente vragen aan de vertegenwoordiger van het CDA, hoewel die niet meer kan antwoorden. De Minister zal ook een reactie op de motie van de heer Van Houwelingen willen geven, dus hem kan ik op dit moment zeker iets vragen. Wat ziet de Minister in de motie? Hoe moet ik de passage in het dictum 'betreffende de functie van de VDSM-werf als bouwplaats voor grote scheepsnieuwbouw en offshore' lezen? Betekent dit, dat beoogd wordt, de werf met zijn organisatie te handhaven, of moet ik iets anders – minder – lezen? De reactie van de Minister zal stellig duidelijk maken, wat hij erin ziet. Mij lijkt het in ieder geval nodig, dat wij precies weten, wat de indieners van deze motie er exact mee beogen.

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Ik kan er heel kort op antwoorden. Ik vind gewoon dat de Kamer vandaag niet precies moet vaststellen, wat er moet gebeuren. Er staat: voor een open overleg. Er staat trouwens ook iets over alternatieve voorstellen, waarvan de heer Van der Hek kennis heeft kunnen nemen. Het is niet aan ons, een en ander uit te maken. Het is een verzoek, te komen tot een open overleg over die voorstellen.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Alle voorstellen dus? De aanduiding die de heer Van Houwelingen gaf, is in zijn woorden gesteld, maar die dekt alle voorstellen?

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Ja.

□

De heer **Engwirda** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Zoals ik had verwacht, is de Minister er niet in geslaagd antwoord te geven op de essentiële vragen die ik in eerste termijn heb gesteld. Ik had al aangegeven dat hiervoor toch wat meer tijd nodig zou zijn. Ik wil nog even kort op de antwoorden ingaan.

Op de vraag naar de accountantscontrole heeft de Minister gezegd, dat het onderzoek over het jaar 1978 is afgerond en dat hij daaruit concludeert dat er geen overschrijving van verliezen van 1978 naar 1979 heeft plaatsgevonden. Ik denk dat men dit pas kan controleren als ook het onderzoek over

1979 is afgerond. Dan kan men misschien bezien of hierin zaken naar voren komen die eigenlijk op 1978 slaan.

Minister **Van Aardenne**: Dat kan natuurlijk nooit. Accountants die een jaarrekening controleren, kunnen vaststellen dat een aantal kosten is overgeschreven naar het vorige jaar. Zij kunnen ook zien dat kosten die werkelijk gemaakt zijn, doorgeschoven zijn, dus aan de debetzijde zijn geboekt. Nu, als dit niet is gebeurd, is het jaar 1978 'schoon'. Men kan er natuurlijk lang over twisten of er voldoende van 1979 naar 1978 is gehaald, maar dit is altijd een extra veiligheidsmaatregel.

De heer **Engwirda** (D'66): In elk geval blijft een tweede, belangrijke vraag die ik heb gesteld, onbeantwoord, namelijk hoe de onderbezettingsverliezen voor 1979 zijn verdeeld over de nieuwbouw en de reparatie. Ik denk dat het wat naïef is te veronderstellen dat de RSV-accountants, die natuurlijk toch afgaan op de cijfers van de RSV, dit kunnen doen zonder dat er een controle van buiten af plaatsvindt.

Minister **Van Aardenne**: Voor de goede orde: de RSV-accountants zijn natuurlijk wel registeraccountants en zijn als zodanig aan de Gedrags- en Beroepsregels van het NlvRA gebonden.

De heer **Van Dis** (SGP): Juist!

De heer **Engwirda** (D'66): Verder heb ik aan de orde gesteld dat de verliezen vooral op de RDM zijn geleden. De Minister zegt dat ze misschien op de RDM zijn geleden, maar dat ze zijn verwerkt op de VDSM. Cijfers die wij hebben gekregen, laten wat dit betreft aan duidelijkheid niets te wensen over.

Ten slotte zegt de Minister dat hij niet inziet dat de markt zal aantrekken en dat elk jaar rond een scheepsbouwdebat die berichten naar voren komen. Ik heb verleden week al gezegd, dat juist mijn fractie zich verleden jaar anders heeft opgesteld, omdat die berichten er toen niet waren en omdat ze er nu in alle duidelijkheid wél zijn.

Om die duidelijkheid welke wij nodig vinden om tot een verantwoorde besluitvorming te komen, op korte termijn te verkrijgen (ik ben het ermee eens dat er snel beslist moet worden) zou ik een motie willen indienen.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden Engwirda en Van der Hek wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,
gehoord de beraadslaging;

Voorzitter

overwegende, dat onvoldoende duidelijkheid bestaat omtrent de juistheid van de overschrijding van het voor de grote scheepsnieuwbouw van RSV voor 1979 geprognoseerde verlies van 75 miljoen gulden met 60 miljoen gulden, alsmede omtrent de oorzaken, die aan deze overschrijding ten grondslag liggen;

overwegende, dat recente ontwikkelingen wijzen in de richting van een kentering in gunstige zin van de markt voor grote scheepsnieuwbouw en offshore-installaties;

van mening, dat het feit, dat de offshore-sector destijds als één van de speerpunten van het Nederlandse industriebeleid is aangewezen met zich meebrengt, dat het afstoten van de mogelijkheid tot het bouwen van grote drijvende offshore-installaties pas na zorgvuldige besluitvorming plaats zou mogen vinden;

verzoekt de Regering te bevorderen, dat:

1. door de accountants van de ROS in oprichting in samenwerking met de RSV-accountants een voorlopig en globaal onderzoek wordt ingesteld naar de juistheid van het door RSV voor de grote scheepsnieuwbouw over 1979 geclaimde verlies;

2. door de commissarissen en de directeur van de ROS in oprichting aan de hand van de meest recente marktontwikkelingen de mogelijkheden worden nagegaan van de levensvatbaarheid en de financiële implicaties van het alsnog oprichten van de ROS op basis van een concentratie van grote scheepsnieuwbouw en offshore op de VDSM-werf;

3. de resultaten van beide eerdergenoemde onderzoeken over 14-dagen aan de Kamer worden overgelegd tezamen met een standpunt van de Regering over de toekomst van de grote scheepsnieuwbouw en offshore in ons land;

verzoekt de Regering tevens geen maatregelen te nemen, die op eventueel nader te nemen besluiten vooruitlopen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 52 (14 969).

□

De heer **Bakker** (CPN): Mijnheer de Voorzitter! De Minister van Economische Zaken heeft, namens het kabinet, een keihard standpunt ingenomen. Hij

heeft herhaald wat hij de vorige keer heeft gezegd, namelijk dat, hoe men de financiën ook schoof, de discussie over geld was afgelopen. Hij heeft nu een verdere stap genomen en ook de discussie over de organisatie afgesloten in de zin dat hij de ROS heeft ontbonden. De enige vraag die bij mij nog rest is in wiens dienst die directeur eigenlijk is. Het is zo'n boeiende vraag en ik kan er maar niet achter komen. Eerlijk gezegd is het wel de minst belangrijke van alle vragen die hier aan de orde zijn.

In de Kamer is het nu de vraag hoe daarop op dit ogenblik wordt gereageerd. De heer Jacobse heeft het standpunt van de VVD duidelijk gemaakt. Die is op dit punt eerder voortrekker dan de achteraloper. Van uitermate groot belang is echter – iedereen kijkt ook daarnaar – wat het CDA nu precies doet. Het CDA komt met een motie, waarover de heer Van der Hek al het één en ander heeft gezegd. Daarin wordt geaccepteerd dat de financiële discussie wordt afgesloten. Dat was die discussie over die 250 miljoen. Daarin wordt ook geaccepteerd dat de discussie over de organisatie wordt afgesloten. Op dat moment begint het CDA weer te spreken over een mogelijk behoud van een deel van de grote scheepsnieuwbouw. Hier gaat het om de enige tak van de grote scheepsnieuwbouw. Het begint ook weer te spreken over de functie van de VDSM-werf, hopelijk niet als bouwplaats, maar als bouwplaats.

De Minister heeft natuurlijk wel een verhaal verteld, een financieel verhaal. De Minister houdt daaraan vast. Om die motie van het CDA te kunnen beoordelen, zou ik graag weten hoe het CDA nu staat tegenover dit financiële verhaal van de Minister. De heer Van Houwelingen heeft gezegd dat wij die discussie over die 250 miljoen maar moesten afsluiten.

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Met behoud van eigen standpunt.

De heer **Bakker** (CPN): Ja, met behoud van eigen standpunt. Men kan natuurlijk die mensen wel bij elkaar roepen, want dat kost maar de prijs van een kop koffie. Hier gaat het er echter om waarover men nu eigenlijk spreekt, over welke mogelijkheden. Ik waarschuw ervoor dat deze motie geen doods-kist mag zijn. Dat gebeurt wel meer met CDA-moties. Onder andere omdat zij ieder jaar weer worden opgegraven, hebben zij vaak het karakter van een doods-kist. Ik proef hieruit dat men eigenlijk gegeneerd is over de gang van zaken, dat men zijn gezicht

zoveel mogelijk wil redden, maar dat men in werkelijkheid de kist timmert voor de scheepsnieuwbouw. Als dit anders is, dan horen wij dat graag.

□

De heer **Jacobse** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Minister voor zijn antwoorden op de gestelde vragen. Ik betreur het echter dat hij niet wat exacter kon antwoorden op de vraag hoe de verliespositie in 1980 inmiddels is opgebouwd. Het antwoord op die vraag is voor de toestand van de overheidsfinanciën bepaald niet onbelangrijk. Wij zullen er dit jaar bepaald nog nader mee worden geconfronteerd.

De Minister heeft in zijn antwoorden een voor mij interessant novum gebracht, namelijk de kwestie van de inmiddels gevoerde briefwisseling met de RSV. Ik heb begrepen dat het kabinet die brief heeft verzonden en de inhoud daarvan bevestigd en akkoord bevonden heeft gekregen. Graag vernem ik wat daarvan exact de consequenties zijn. Betekent dit bijvoorbeeld dat op het ogenblik van de 'terugontvangst' van de bevestiging van RSV de overheid niet langer aansprakelijk is voor verder te lijden verliezen?

In dat kader moet ik mijn standpunt voorbehouden ten aanzien van de motie die door de geachte afgevaardigde de heer Van Houwelingen is ingediend. Ik sluit mij aan bij vorige sprekers die hebben gezegd dat zij de inhoud niet helemaal kunnen overzien. Gezien de nieuwe situatie die is ontstaan, kan ik mij voorstellen dat RSV de eerst aangewezen is om het initiatief te nemen tot het voeren van verdere gesprekken. Hoe het ook zij, ik heb in eerste instantie al te kennen gegeven dat ik er een groot voorstander van ben dat er gesprekken worden gevoerd en dat de Minister daarbij initiatieven neemt. Ik weet echter niet precies wat een 'open' gesprek is. Is dat het soort gesprek waarbij je open staat voor de zaken die op tafel komen en waarbij je bereid bent om te luisteren? In dat geval vind ik het voortreffelijk. Als een 'open' gesprek betekent dat alle opties open worden gehouden en principieel open moeten worden gehouden aan de zijde van de overheid, dan ben ik van mening dat dit een weinig aantrekkelijk perspectief is. Zeker bij dit debat moet in de allereerste plaats volstrekte duidelijkheid worden gecreëerd.

□

De heer **Verbrugh** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Helaas kan ik de Minister van Sociale Zaken nu niet danken voor

Verbrugh

de vertrouwde aanblik die hij mij bezorgde door zo lang naast de Minister van Economische Zaken te zitten. Hij heeft echter mijn vraag over de personeelsoverdrachten niet meer kunnen beantwoorden.

Minister **Van Aardenne**: Ik zal direct een antwoord geven op die vraag.

De heer **Verbrugh** (GPV): Dan zal ik mij beperken tot de concentratie van de offshore-activiteiten. Om te beginnen zou ik graag een wijziging aanbrengen in mijn motie.

Motie

De **Voorzitter**: De heer Verbrugh heeft zijn motie in die zin gewijzigd, dat het dictum thans luidt:

'nodigt de Minister uit, stappen te nemen die kunnen leiden tot een concentratie van alle grote offshore-activiteiten in Nederland'.

Naar mij blijkt, wordt deze gewijzigde motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 53 (14969).

De heer **Verbrugh** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! De indieners van deze motie willen de Minister uiteraard niet vragen, met politieke macht fusies door te drijven. Ik noemde als voorbeeld het McKinsey-rapport dat tot samenwerking in verschillende fasen adviseert. De Minister zegt dat hij de ontwikkelingen ook wil overlaten aan het natuurlijk ondernemerschap. Het gaat de indieners er echter om, het tegenwerkende concurrentie-element uit te schakelen, want daaraan hebben wij juist in de scheepsbouw nogal wat onaangename herinneringen. Aan de andere kant zegt de Minister dat hij wel wat wil doen aan die samenwerking. In dit opzicht zal de door ons voorgestelde motie hem dus nog meer gezag geven dan hij al heeft, wanneer hij de ondernemingen uitnodigt om met elkaar te spreken. De Minister geeft de Kamer dan een handvat om in de toekomst gemakkelijker aan hem te vragen wat de resultaten zijn van zijn coördinatie-arbeid.

Minister **Van Aardenne**: Mijnheer de Voorzitter! Het is wellicht goed, even de positie te schetsen. De heer Van Houwelingen vroeg wat er na de ROS kwam en de heer Jacobse vroeg wat de briefwisseling met de RSV betekende.

Tot nu toe lag er een toezegging van het kabinet om vanaf 1 januari 1979 de lasten van de grote scheepsnieuw-

bouw voor zijn rekening en risico te nemen. RSV was daarvan uitgesloten. Men hoopte dat het resultaat van die lasten – en wellicht de lusten – de ROS zou zijn.

Welnu, dat is niet meer het geval. Na de besluitvorming is RSV bereid geweest terug te komen op de toezegging van de Regering, de lasten van de grote scheepsnieuwbouw sinds 1 januari 1979 voor haar rekening te nemen, tegen een afkoopsom – zo mag ik het wel uitdrukken – van f 280 miljoen. Op dit moment zijn alle in 1979 en 1980 geleden verliezen en de verliezen die in 1980 nog geleden zullen worden voor rekening van RSV, zij het dat de staat hiervoor f 280 miljoen betaalt. Zouden de verliezen onverhoopt groter worden dan f 330 miljoen, dan zou er opnieuw gepraat moeten worden. Dit is de positie waarvoor wij staan.

Het is ook duidelijk dat het in die positie van belang is, de kosten zoveel mogelijk te beperken en aan de andere kant de afbouw zo fatsoenlijk mogelijk te laten verlopen, niet alleen jegens alle werknemers, maar ook jegens de opdrachtgevers van de onder handen zijnde opdrachten. Zoals ik net al heb gezegd is er overleg nodig over de vraag, hoe dit het beste kan worden aangepakt. Ik zou niemand van dit overleg willen uitsluiten. Ik wil echter wel zeer nadrukkelijk zeggen, dat RSV nu de eerst-verantwoordelijke is, na de afkooptransactie die ik net heb vermeld.

Ik wijs er vervolgens op, dat de beleidscommissie hierbij een eigen functie heeft. Zij zou bij de bemiddeling ten aanzien van de mensen van de ROS – op drie verschillende bouwplaatsen verspreid; niet alleen bij de VDSM – naar de mening van mijn collega van Sociale Zaken, want hij had dit antwoord moeten geven, zeker moeten worden ingeschakeld. Eigenlijk is het zo, dat een sociale subcommissie van de beleidscommissie de laatste jaren al functioneert. Deze subcommissie zou hierbij worden ingeschakeld. Er is echter nog meer.

Mij heeft het bericht bereikt, dat een aantal scheepsbouwbedrijven – niet de minste in den lande – heeft gevraagd om een extra vergadering van de beleidscommissie om te bezien of het mogelijk is, met een aanvullend dienstverband alle werknemers – ook de indirecte – van hetgeen tot voor kort gedacht werd, ROS te zijn, over te nemen. In de beleidscommissie zal dit worden besproken, hetgeen uitermate belangrijk is. Wij hebben gezegd, dat het voor de directen wel zal meevallen, zij het, dat er uiteraard enige moeite zal

zijn, iets waarvoor wij ons willen inspannen. Met betrekking tot de indirecten zal het probleem veel groter zijn. Als een dergelijke kwestie bespreekbaar is, vind ik dat hierover zorgvuldig overleg moet plaatsvinden. Het zal duidelijk zijn, dat elk gedwongen ontslag dat kan worden voorkomen, moet worden voorkomen, en dat wij hieraan alles zouden moeten doen. Intussen is er natuurlijk nog werk te doen ook.

De vraag hoe een en ander kan worden ingepast en in hoeverre in het komende jaar zal moeten worden gezien, of de in dat jaar in ieder geval geconserveerd blijvende nieuwbouwhelling later nog eens zou kunnen worden benut, kan heel wel onderwerp van overleg zijn – moet dit ook zijn – en in deze zin kan ik de motie van de heer Van Houwelingen en de heer Gerritse lezen. Ik wil er wel duidelijk bij zeggen, dat door de afkoopsom het financiële kader is gegeven en dat – ik herhaal dit nog eens – de overheid nu f 280 mln. aan RSV beschikbaar heeft gesteld, waarmee tot een bedrag van f 330 mln. de verantwoordelijkheid bij RSV is komen te liggen.

Die heeft daar dus duidelijk een say in. Want alles wat het meer kost dan 280 miljoen, is voor rekening van de RSV. Alleen als het meer dan 330 miljoen gaat kosten, gaan wij weer praten. Zo is het overeengekomen. Wij moeten dan zorgen, dacht ik, dat het niet meer dan 330 miljoen gaat kosten.

De heer **Bakker** (CPN): Wat heeft het naar de taxering van de Minister voor waarde dit gebaar te maken tegenover de nieuwbouwhelling op het moment dat men de totale organisatie van al degenen die bij de nieuwbouw werkzaam zijn ontbindt en de mensen overal elders onderbrengt? Hoe taxeert de Minister nu zelf de waarde van het overblijven van de helling?

Minister **Van Aardenne**: Ik heb net ook al gezegd dat natuurlijk het beschikbaar zijn voor de scheepsbouw en offshore-bouw in dit land van een bepaalde bouwplaats voor het uitvoeren van bepaalde montagekarweien op zich natuurlijk helemaal niet zo'n gekke zaak zou zijn. Ik wil daar wel bij zeggen, dit nog eens in antwoord op hetgeen de heer Engwirda gesteld heeft, dat alleen een VDSM-nieuwbouw, een vaste organisatie van 800 man, niet levensvatbaar is. Die organisatie is weer te klein om grote eenheden aan te kunnen. De 1400 van het vorige jaar was echt het absolute minimum. Daarover hebben wij ook in de Kamer gesproken, waarbij is gezegd dat het niet kleiner kan. Als de organisatie kleiner

Van Aardenne

wordt, krijgt men de werken gewoon niet meer klaar. Als je er vijf jaar over doet misschien wel, maar daar neemt natuurlijk geen enkele opdrachtgever genoegen mee.

Op een gegeven ogenblik is er dus een minimumgrootte nodig voor grote scheepsbouw. Die minimumgrootte is het vorige jaar niet ten onrechte op ongeveer 1400 man bepaald. Die zaten wel op verschillende bouwplaatsen. Dat kwam ook omdat wij gebruik wilden maken van de outillage die er was en niet eerst grote investeringen wilden plegen. Theoretisch zou je natuurlijk kunnen zeggen: Wij brengen alles bij elkaar.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Ik weet niet of de Minister alle voorstellen, waarover de motie-Van Houwelingen spreekt, kent. Er zitten ongetwijfeld voorstellen bij die afwijken van zijn zienswijze. Is de Minister dan toch bereid deze voorstellen een serieuze kans in overleg te geven, ook als dat betekent dat zij iets anders inhouden dan de afbouw van de organisatie nieuwbouw VDSM?

De **Voorzitter**: Dit is de laatste interruptie geweest.

Minister **Van Aardenne**: Ik was toe aan de heer Van der Hek en hij kan meteen op deze interruptie ook antwoord krijgen. De heer Van der Hek heeft op een gegeven ogenblik gezegd dat het doel is geweest de VDSM te handhaven. Ik geloof dat ik daarover toch duidelijk ben geweest, maar ik wil het nog wel eens stellen. Op dit moment is er een verantwoordelijkheid van de RSV en ook een direct belang bij de RSV, want zoals bekend hebben wij begroot dat de afbouw 285 miljoen kost. Als het meevalt, is dat prettig voor de Staat. Men zit echter al over de streep, men krijgt immers 280 miljoen. Men werkt daarboven dus voor eigen geld. Het is een verantwoordelijkheid voor RSV om dat zo goed mogelijk te doen.

Binnen die grenzen pratende met RSV – de Regering wil natuurlijk best mee blijven doen in dat gesprek, maar eigenlijk is de beleidscommissie het meer aangewezen lichaam, waarin wij ten slotte zitting hebben – zijn natuurlijk alle mogelijke zaken bespreekbaar. Als aangetoond kan worden dat het op een bepaalde manier beter kan, dan is dat mogelijk. Als aangetoond kan worden dat binnen een jaar een dusdanige marktaantrekking plaatsvindt dat je opeens orders zonder verlies kunt aannemen, dan ontstaat ook een nieuwe

situatie, ook voor RSV. Ik meen de grenzen door de juridische positie waarin wij zitten heel duidelijk te hebben weergegeven.

De heer Engwirda is nog eens teruggekomen op de accountantscontrole. Ik heb daarover niet meer veel te zeggen. Als een order geboekt is op RDM als uitvoerder, maar het werk is gedaan door de VDSM – dat is bekend, want de uren staan natuurlijk nominatief ingeschreven op de VDSM – dan kan men er lang en breed over twisten, maar het is in elk geval een ROS-verlies geweest.

De heer Engwirda geeft toe dat zijn fractie zich het vorig jaar anders heeft opgesteld, maar, zo zegt hij, nu trekt de markt aan. Ik vraag mij in gemoede af of hij zich het vorig jaar dan niet lichtvaardig heeft opgesteld, of doet hij dat nu misschien? Er zijn inderdaad meer orders, maar de prijzen zijn nog slecht. Ik heb dat de vorige week uitvoerig geïllustreerd met cijfers. Als dit nu al tot een heel andere opstelling van de fractie van D'66 leidt, dan is die toch wel erg conjunctureel beïnvloedbaar.

Ik heb al gezegd dat de concentratie van de grote scheepsbouw op de VDSM niet mogelijk is. Die is te klein. Dat kan alleen als er grote investeringen worden gepleegd, dan kunnen daar meer mensen werken.

De heer Bakker heeft nog gevraagd in wiens dienst nu de directeur is. Bij mijn weten in niemands dienst; het is echter wel duidelijk dat er financiële verplichtingen zijn en die willen wij nakomen.

De heer **Bakker** (CPN): Wie is 'wij'?

Minister **Van Aardenne**: De Regering.

De heer Jacobse heeft nog gevraagd naar de verliespositie in 1980. Ik heb gezegd dat op dit moment, afgezien van het op orders geboekte verlies, al zo'n tien miljoen verlies zeker is. Ik moet erbij zeggen dat een meevaller niet in mijn prognose zit. Vandaar dat ik al zei dat die 135 van vorig jaar ook nog weleens groter zou kunnen worden. Over 1980 zal er in elk geval nog wel meer bijkomen dan die 10 miljoen. Dat is echter wel op basis van het huidige functioneren.

Ik heb de consequenties van de RSV-brief al besproken. Ik ben evenals de heer Jacobse een voorstander van gesprekken. Ook in de situatie die nu is ingetreden moet de implementatie daarvan natuurlijk gebeuren in overleg met de betrokkenen. Ik heb de grenzen daarvan al aangegeven.

De heer Verbrugh heeft zijn motie gewijzigd. Hij spreekt nu over 'stappen

ondernemen, die kunnen leiden'. Ik wil best een gesprek organiseren, maar ik kan geen verantwoordelijkheid aanvaarden voor de uitkomst, want ik kan het niemand door de strot dwingen. Ik laat het oordeel hierover graag aan de Kamer over, als de heer Verbrugh met deze uitleg tevreden is.

Het is ook duidelijk dat ik motie van de heren Engwirda en Van der Hek impliciet ten sterkste heb ontraden. Wat betreft de motie-Van Houwelingen sta ik op het standpunt dat er inderdaad zal worden overlegd binnen een bepaald kader. Daarbinnen kan over allerlei zaken worden gesproken. Het oordeel over de motie laat ik dan graag aan de Kamer over.

De beraadslaging wordt gesloten.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik vraag een moment beraad voor mijn fractie, over ons stemgedrag, maar misschien ook over een eventueel voorstel voor een extra termijn. Daarvoor heb ik overleg nodig.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Aan de orde zijn de **stemmingen** over de **bij de interpellatie-Müller-van Ast** voorgestelde moties, te weten:

de motie-Müller-van Ast c.s. over de plannen voor de nieuwbouw ten behoeve van de huisvesting van 1- en 2-persoonshuishoudens (16 157, nr. 1);

de motie-Müller-van Ast c.s. over de verbouw-subsidieregeling (16 157, nr. 2).

De motie-Müller-van Ast c.s. (16 157, nr. 1) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN, de PSP en DS'70 vóór deze motie hebben gestemd.

Ik constateer verder, dat de fractie van de BP afwezig is.

De motie-Müller-van Ast c.s. (16 157, nr. 2) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: ik constateer, dat deze motie is verworpen met dezelfde stemverhouding als de vorige.

Aan de orde zijn de **stemmingen** over de bij de behandeling van de **brieven inzake de grote scheepsnieuwbouw en offshore van het RSV-concern** ingediende moties, te weten:

de motie-Van Houwelingen c.s. over een open overleg over de functie van de VDSM-werf (14 969, nr. 51);

de motie-Engwirda c.s. over eventueel nader te nemen besluiten inzake de grote scheepsnieuwbouw en offshore in Nederland (14 969, nr. 52);

de gewijzigde motie-Verbrugh c.s. om het offshore-gedeelte van de ROS te handhaven (14 969, nr. 53).

De **Voorzitter**: De heer Van der Hek vraagt gelegenheid, vóór de stemmingen een stemverklaring af te leggen.

De heer **Van der Hek** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou u eens willen vragen, de motie van de heer Engwirda eerder in stemming te brengen dan de motie van de heer Van Houwelingen.

De **Voorzitter**: Naar mij blijkt, stemt de Kamer daarmee in.

□

De heer **Van der Hek** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil een stemverklaring geven over de motie-Van Houwelingen. Wij zijn teleurgesteld over deze motie. Wij hadden verwacht en gehoopt, dat in het dictum in ieder geval zou zijn opgenomen, handhaving van de VDSM-werf als bouwplaats, als wezenlijk onderdeel van voorstellen die ter tafel liggen. Dat staat er niet in. De kans is groot dat deze motie eigenlijk weinig betekenis zal hebben. De kans is ook groot dat wij voor de derde maal in de Kamer over deze problematiek een uitspraak doen, die wederom niet leidt tot een permanente situatie die voor iedereen helder is. Wij zullen vóór de motie stemmen, met deze interpretatie, dat bij de uitvoering ervan zowel de Regering als zeker het CDA zich er wel degelijk van bewust moeten zijn, dat wij erop zullen letten dat precies wordt gedaan wat het CDA herhaaldelijk heeft gezegd en dat wij het CDA precies zullen houden aan het gegeven woord. Dat is op dit moment meer dan het geschreven woord. Het geschreven woord is onduidelijk en dat is voor die kringen merkwaardig.

□

De heer **Jacobse** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! De stemverklaring van de heer Van der Hek geeft mij aanleiding het standpunt van mijn fractie nader te verklaren. Dat standpunt is dat klaarblijkelijk door de inhoud van deze mo-

tie opnieuw onduidelijkheid wordt geschapen. Het mag volstrekt duidelijk zijn, dat wij dat afwijzen. Wij zullen onze stem tegen de motie uitbrengen.

□

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Wij zullen onze stem niet kunnen geven aan de motie van de leden Engwirda en Van der Hek, niet omdat er geen elementen in staan die ook wij hebben betoogd. Het gaat erom dat als je zelf je standpunt nadrukkelijk hebt geformuleerd, inhoudend dat er nu sprake dient te zijn van een open overleg – ik kan mij herinneren dat ook anderen daarop hebben aangedrongen – het niet juist is daarover bepaalde standpunten in te nemen. Je moet dat open overleg dan ook alle kansen geven.

De motie-Engwirda c.s. (14 969, nr. 52) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van D'66, de PvdA, de PPR, de CPN, de PSP en DS'70 vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-Van Houwelingen c.s. (14 969, nr. 51) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD en de BP, alsmede de leden Hennekam, G.C. van Dam, Van Rooijen, Mateman en Van Dijk tegen deze motie hebben gestemd.

De gewijzigde motie-Verbrugh c.s. (14 969, nr. 53) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het GPV, de SGP, het CDA en DS'70 vóór deze motie hebben gestemd.

Ik stel voor, de brieven inzake de grote scheepsnieuwbouw en offshore van het RSV-concern (14 969, nrs. 47 en 49) voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, het verslag van de vorige vergadering goed te keuren.

Daartoe wordt besloten.

Sluiting 18.30 uur.

Lijst van ingekomen stukken met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen

1°. een Koninklijke boodschap, ten geleide van het naturalisatie-wetsontwerp 16 144.

Deze Koninklijke boodschap, met de erbij behorende stukken, is al gedrukt en rondgedeeld;

2°. elf brieven van de directeur van het Kabinet der Koningin, met de mededeling, dat Hare Majesteit de door de Staten-Generaal aangenomen voorstellen van (Rijks-)wet, gedrukt onder de nummers 14 006, 15 140, 15 800-I, -III, VII, 15 854, 15 915, R 1130, 15 916, R 1131, 15 930, 16 018, R 1136, 16 028, 16 047 t/m 16 056, 16 083 en 16 084, heeft goedgekeurd.

De Voorzitter stelt voor, deze brieven voor kennisgeving aan te nemen;

3°. de volgende brieven:

een, van de Minister van Binnenlandse Zaken, met een afschrift van zijn brief aan de heer H. Salassa te Zutphen, inzake een eenmalige uitkering;

een, van de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, ten geleide van het advies 'Minderhedenonderzoek en privacy' van de ACOM.

De Voorzitter stelt voor, deze brieven niet te doen drukken en ze voor kennisgeving aan te nemen; de bijgevoegde stukken liggen op de griffie ter inzage;

4°. een brief van de Minister van Economische Zaken, inzake aankoop van Nigeriaans aardgas door de Gasunie (15 800-XIII, nr. 82).

Deze brief is al gedrukt en rondgedeeld;

5°. een petitie, namens bestuursleden/vertegenwoordigers van Surinaamse belangenorganisaties in Nederland, over het optreden op Schiphol tegen Surinaamse bezoekers.

Deze petitie ligt op de griffie ter inzage;

6°. de volgende brieven e.a.:

een, van de Stichting Lallarookh, over het optreden op Schiphol tegen Surinaamse bezoekers;

een, namens de illegalen in Beverwijk, over de uitvoering van de Wet arbeid buitenlandse werknemers;

een, van A. de Vries, over de Huisvesting van de Kamer.

Deze brieven e.a. liggen op de griffie ter inzage; voor zoveel nodig is kopie gezonden aan de betrokken commissies.

Noot 1 (zie blz. 4477)

De vragen van het lid Waltmans luiden:

1
Is het waar, dat in Suriname een wetsontwerp is ingediend, regelende de overdracht van bevoegdheden van het parlement aan de regering van Suriname?

2
Is het de bedoeling van de regering bijzondere wetgevende bevoegdheden te verlenen in verband met de op 25 februari 1980 ingetreden uitzonderingstoestand?

3
Behoort tot de nieuwe bevoegdheden van de regering, dat zij, als zij dat nodig oordeelt, bestaande wetten tijdelijk geheel of gedeeltelijk buiten werking kan stellen, wijzigen of daarvan afwijken?

4
Is naar uw oordeel bij een zover gaande ontneming van bevoegdheden aan het parlement de Surinaamse republiek nog een parlementair-democratische staat te noemen?

5
Bent u bereid onder deze omstandigheden de ontwikkelingssamenwerking, defensiesamenwerking en andere relaties tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Suriname opnieuw te bezien?

Noot 2 (zie blz. 4479)

De vragen van het lid Jansen luiden:

1
Hebt u zich al op de hoogte gesteld van het ernstige ongeval, dat zich dinsdag 15 april 1980 in de opwerkfabriek van radioactief afval te Cap La Hague heeft voorgedaan?

2
Hebt u zich op de hoogte gesteld van de ernstige gevolgen, zoals het kritisch worden van radioactief materiaal en het gevaar van radioactieve besmetting over een zeer groot gebied, die dit ongeval kan hebben indien men de situatie niet onder controle krijgt?

3
Wilt u zich ten spoedigste door de Franse autoriteiten op de hoogte laten brengen over het ongeval zelf en de ontwikkeling van de situatie daarna?

4
Welke maatregelen neemt u zich voor, op zeer korte termijn te treffen indien men de situatie te Cap la Hague uws inziens onvoldoende onder controle heeft?

5
Bestaat er een waarschuwingssysteem waarbij nabije landen op de hoogte gesteld worden wanneer zich in de opwerkfabriek te Cap la Hague een ongeval met mogelijk ernstige gevolgen voordoet?

6
Bestaat er een stelsel van maatregelen die door u getroffen worden wanneer zich een situatie als bedoeld in vraag 5 voordoet en, zo ja, wat zijn de belangrijkste elementen daarvan?

Toelichting

Bij vraag 1. Op dinsdagmorgen 15 april is om 8.45 uur brand uitgebroken in de 90 MN transformator van de opwerkfabriek te Cap la Hague. Daardoor is de transformator uitgevallen. De noodstroom-voorziening heeft daarna gefaald en in allerijl zijn uit Cherbourg noodtransformatoren aangevoerd om althans de koeling van het concentraat van opgewerkt afval in stand te houden.

Als deze koeling uitvalt kookt het water in het bassin waarin het concentraat is opgeslagen binnen 4 uur en wordt na enkele dagen een temperatuur van 1450°C bereikt waarbij lekkage van de tank met concentraat optreedt, waarna wegens de vrijkomende straling de tank niet meer benaderd kan worden.

Voor het overige is de opwerkfabriek sterk geautomatiseerd. Wanneer bij het uitvallen van de stroom splitsstofstaven zich bij het overbrengen voor bewerking in ongekoelde toestand bevinden, lijkt warmteontwikkeling tot onaanvaardbare situaties te kunnen leiden (informatie 'Nieuwsblad van het Noorden'). Het aanwezige personeel (ca. 1000 man) is bij het ongeval van het terrein teruggetrokken.

Bij vraag 2: Het 'Nieuwsblad van het Noorden' van 15 april geeft op basis

van informatie uit 'Nucleonic Week' van 20 maart 1980 een beschrijving van de gevolgen van een ernstig ongeval in de opwerkfabriek van Cap la Hague.

In rapporten, in 1976 samengesteld in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken van de Bondsrepubliek Duitsland, worden de gevolgen van het grootst mogelijke ongeval met een opwerkfabriek beschreven. Zie ook Hand. '76/'77 Aanhangsel blz. 1401 en Hand. '77/'78 Aanhangsel blz. 363.

Noot 3 (zie blz. 4480)

De vragen van de leden Aarts en Scholten luiden:

1
Hebben de bewindslieden kennis genomen van de resultaten van de op 1 april jl. in Lusaka gehouden conferentie van de leiders van negen zwarte Zuidelijk-Afrikaanse staten?

2
Willen de bewindslieden bevoornden, dat de Kamer van deze resultaten in kennis wordt gesteld?

3
Is het waar, dat negen landen de oprichting van een Zuidelijk-Afrikaans ontwikkelingsfonds voorbereiden? Indien deze vraag bevestigend wordt beantwoord, zijn de bewindslieden dan bereid een bijdrage te verstrekken aan dit fonds?

Noot 4 (zie blz. 4481)

De vragen van de leden Pronk, Roethof en Bischoff van Heemskerck luiden:

1
Is het waar, dat de Surinaamse Minister-President onlangs de Nederlandse ambassadeur in Paramaribo tweemaal bij zich heeft ontboden om te spreken over de bejegening op Schiphol van Surinaamse inwoners, die Nederland bezoeken?

2
Zo ja, wat is door de Nederlandse Regering geantwoord?

3 Is het Nederlandse toelatingsbeleid inzake Surinamers dan wel de uitvoering van maatregelen inzake dat toelatingsbeleid gewijzigd?

4 Sedert wanneer is de maatregel van kracht, dat Surinamers, die Nederland willen bezoeken, dienen te beschikken over f 2800?

5 Geldt deze maatregel ook voor andere bezoekers uit het buitenland?

6 Hoeveel maal is die maatregel ten opzichte van Surinamers toegepast vóór, en hoeveel maal ná de recente staatsgreep in Suriname?

7 Zijn de bewindslieden bereid te bevorderen, dat iedere schijn van discriminatie van Surinamers bij hun bezoek aan Nederland wordt vermeden?

Noot 5 (zie blz. 4482)

De vragen van de leden Bischoff van Heemskerck, Pronk en Waltmans luiden:

1 Heeft de Nederlandse Regering na het beëindigen van het Surinaamse kabinet nog officiële contacten gehad met Surinaamse autoriteiten?

2 Zijn deze contacten van mondelinge of van schriftelijke aard geweest?

3 Zou de Regering uiteen kunnen zetten, in hoeverre in de mondelinge contacten uitvoering is gegeven aan de wens neergelegd in de motie-Bolkestein c.s. (Kamerstuk 16081, nr. 6), dat de Regering al het mogelijke doet om te bewerkstelligen dat de democratie in Suriname spoedig zal worden hersteld, dat de grondrechten worden geëerbiedigd en dat de verkiezingen zo spoedig mogelijk worden gehouden?

4 Zou de Regering de inhoud van een eventuele briefwisseling met de Surinaamse overheid aan de Kamer willen doen toekomen?

Deze vragen worden gesteld in aanvulling op de vragen van het lid Waltmans.

Noot 6 (zie blz. 4483)

De vragen van de leden Van Ooijen en Ginjaar-Maas luiden:

1 Hebt u kennis genomen van het besluit van de raad der gemeente Nijmegen d.d. 20 maart 1980, waarin het college van burgemeester en wethouders is opgedragen zijn aan u kenbaar gemaakte beslissing van 20 februari jl. om met ingang van het schooljaar 1980/1981, de dependance van de stedelijke scholengemeenschap in de nieuwbouwwijk 'De Aldenhof' geleidelijk te sluiten, in te trekken?

2 Onderkent u, dat de dependance in 'De Aldenhof' de enige mogelijkheid tot het volgen van openbaar voortgezet onderwijs vormt in het deel van de gemeente Nijmegen gelegen ten zuiden van het Maas-Waalkanaal, waar ruim een derde gedeelte van de Nijmeegse bevolking woonachtig is?

3 Is het waar, dat u – ondanks het verlangen van de raad de dependance te handhaven – voornemens bent haar te sluiten, zodat 356 leerlingen buiten de Nijmeegse wijken gelegen ten zuiden van het Maas-waalkanaal openbaar onderwijs zullen moeten gaan volgen, dan wel gebruik zullen moeten gaan maken van bijzonder onderwijs?

4 Is het waar, dat de nieuwbouw van de stedelijke scholengemeenschap slechts plaats biedt aan ongeveer 900 leerlingen, zodat van de thans de scholengemeenschap (inclusief de dependance in 'De Aldenhof') bezoekende 1027 leerlingen een deel bij opheffing van de dependance niet in staat zal zijn openbaar onderwijs te volgen?

5 Kunt u bevestigen, dat het besluit van het college van burgemeester en wethouders d.d. 20 februari jl. om de dependance op te heffen is genomen tegen het advies van de rijksinspecteur, van de rector, de conrectoren en de oudercommissie en zonder dat de leraren waren gehoord?

6 Heeft het college van burgemeester en wethouders u reeds op 12 februari (dus nog vóór een besluit over de dependance werd genomen) kenbaar gemaakt, dat de Stichting Montessori

Onderwijs Dukenburg en Omstreken met ingang van 1 augustus 1980 zou kunnen gaan beschikken over enige lokalen van de dependance van de stedelijke scholengemeenschap in 'De Aldenhof'?

7 Acht u, indien de dépendance van de stedelijke scholengemeenschap in 'De Aldenhof' zou worden opgeheven, in Nijmegen nog sprake is van een evenwichtige spreiding van openbaar onderwijs?

8 Bent u bereid, alsnog aan het verlangen van de raad van de gemeente Nijmegen tegemoet te komen door de dépendance van de stedelijke scholengemeenschap in 'De Aldenhof' te handhaven?

Toelichting

Zie de Gelderlander, laatste editie van 16 april.

Vervolg noot 6

De vragen van de leden Ginjaar-Maas en Van Ooijen luiden:

1 Beseft de Staatssecretaris, dat de stedelijke scholengemeenschap voor voortgezet onderwijs te Nijmegen de enige openbare scholengemeenschap is tussen Arnhem, Tiel en Venlo? Zo ja, trekt ook hij daaruit de consequentie dat een te gering aantal plaatsingsmogelijkheden voor leerlingen op deze school die leerlingen in moeilijkheden brengt omdat er op afzienbare afstand geen alternatief openbaar onderwijs is? Zo ja, is de Staatssecretaris bereid er aan mee te werken dat deze moeilijkheden voorkomen worden?

2 Realiseert de Staatssecretaris zich, dat de wijk Aldenhof (waar nu de dépendance van de Stedelijke SG vestigt) enerzijds door het Maas-Waalkanaal – een barrière voor voetgangers en fietsers – van de rest van de stad is afgesneden, terwijl anderzijds in deze wijk reeds nu een aanzienlijk deel van de Nijmeegse bevolking woont, welk deel in de toekomst nog zal oplopen tot circa de helft van de bevolking van de stad? Zo ja, is de Staatssecretaris bereid toe te zeggen dat hij er zijnerzijds alles aan zal doen dat in deze wijk, behalve bijzonder

voortgezet onderwijs, ook openbaar voortgezet onderwijs voorhanden zal zijn?

3 Realiseert de Staatssecretaris zich dat sinds 1971, toen door de raad van de gemeente Nijmegen uitgesproken werd dat de dépendance van de Stedelijke SG te Nijmegen zou worden opgeheven wanneer de nieuwbouw klaar zou zijn, de belangstelling voor het openbaar onderwijs in Nijmegen veel sterker gegroeid is dan was voorzien? Rechtvaardigt dit de conclusie, dat daarmee de basis is weggevallen van de voornemens uit 1971?

4 Wil de Staatssecretaris bevestigen dat, indien in het hoofdgebouw van de Stedelijke SG een viertal lokalen leeg zou blijven staan indien de dépendance gehandhaafd blijft, deze lokalen dan onmiddellijk benut zouden kunnen worden ten behoeve van het dagavond-onderwijs (moedermavo) in Nijmegen?

5 Wil de Staatssecretaris globaal mededelen hoeveel scholen voor voortgezet onderwijs in Nederland over een dépendance beschikken, verdeeld naar grondslag der school? Welk beleid denkt de bewindsman in het algemeen te voeren ten aanzien van deze dépendances?

6 Kan de Staatssecretaris uiteenzetten welk feitelijk verschil er is tussen een school met een dépendance en een school, die over een 'meervoudige vestiging' beschikt?

7 Welk beleid zal gevoerd gaan worden met betrekking tot de meervoudige vestiging?

8 Is de Staatssecretaris bereid om, in afwachting van het beleid met betrekking tot de meervoudige vestiging, geen beslissing te nemen over de eventuele sluiting of afbouw van de dépendance van de SG te Nijmegen?

Toelichting

Sinds de vragenstellers op 17 april vragen inzonden ter mondelinge beantwoording – wat op 22 dezer zal geschieden – bereikten hen nieuwe inlichtingen, die tot deze nadere vragen aanleiding geven.

Noot 7 (zie blz. 4486)

De vragen van het lid Kombrink luiden:

1 Is er, voordat u de benoeming tot Staatssecretaris aanvaardde, door u gesproken met het Kabinet over de aftrek van de hypotheekrente en hebt u als voorwaarde voor uw benoeming gesteld de uitvoering van de door u als lid van deze Kamer tijdens de algemene politieke en financiële beschouwingen van oktober jl. ingediende motie?

2 Zo neen, waarom hebt u dat nagelaten? Zo ja, met welke conclusie is het gevoerde beraad afgesloten?

3 Hebt u, vlak voor u officieel in functie trad, verklaard¹ dat u niet verwachtte dat u in staat zal zijn als Staatssecretaris de door u ingediende motie uit te voeren? Zo ja:

– waarop baseerde u die verwachting?

– had u daaromtrent geen zekerheid?

– is het waar, dat het Kabinet in zijn vergadering van vrijdag 18 april 1980 heeft 'herbevestigd', dat in de aftrekbaarheid van hypotheekrente op woningen, die tot hoofdverblijf dienen, geen wijziging dient te komen;

– gaat u nu de door uzelf ingediende motie bestrijden?

4 Hebt u, vlak voor u officieel in functie trad, verklaard¹ dat u de belastingregelingen voor de eigen woning aan een onderzoek wilde onderwerpen én dat in dit onderzoek de aftrekbaarheid van hypotheekrente, de onbelastbaarheid van vermogenswinsten en het huurwaarde-forfait betrokken dienen te zijn en hebt u tevens verklaard, dat de fiscale regeling voor de eigen woning op onderdelen onevenwichtig is? Zo ja, wilt u dan uiteenzetten of het voornemen tot dit onderzoek nog steeds overeind staat na de in vraag 3 bedoelde herbevestiging van het regeringsstandpunt?

5 Er was toch reeds een onderzoek gaande naar het huurwaarde-forfait en de aftrekbaarheid van onderhoudslasten? Wanneer kan de publikatie van de resultaten van dit onderzoek tegemoet worden gezien?

6 Betekent uw voornemen een onderzoek naar onder andere de vermogenswinsten in te stellen een wijziging in het regeringsstandpunt, dat geen vermogenswinstbelasting moet worden ingevoerd? Zo neen, wat betekent het dan wel?

7 Wanneer kan de beantwoording van de over de Hofstra-problematiek gestelde Kamervragen² tegemoet worden gezien?

8 Wanneer kan de indiening tegemoet worden gezien van het op 15 september jl. aangekondigde Wetsontwerp ter beperking van de aftrekbaarheid buiten de sfeer van de woning die tot hoofdverblijf dient, mede gezien de nu geruime tijd bestaande onzekerheid over de preciese inhoud van de voorgestelde regeling?

¹ Zie 'Trouw' van 15 april jl.

² Kamerstuk 14932, nr. 5.

Noot 8 (zie blz. 4488)

De vragen van het lid Müller-van Ast luiden:

1 Kan de Staatssecretaris mededelen in hoeverre het nieuw- en vernieuwingsprogramma van woningen voor een- en twee-persoonshuishoudens in 1979 is gerealiseerd?

2 Hoe beoordeelt de bewindsman deze cijfers in het licht van de verwachting die hij op de openbare commissievergadering van 24 juni 1979 heeft uitgesproken?

3 a. Hoe beoordeelt de bewindsman het resultaat van deze verruiming van de subsidie-regeling?

b. Hoeveel eenheden worden daarmee gerealiseerd?

c. Is de Staatssecretaris bereid, het niet bestede deel beschikbaar te stellen voor plannen die na 1 januari 1980 zijn ingediend?

d. Hoeveel verbouwplannen zijn te laat ingediend, waardoor ze niet onder de verruimde regeling zijn gevallen?

4

a. Voor hoeveel eenheden zijn plannen ingediend? Denkt de Staatssecretaris voor alle plannen, die in 1980 binnenkomen, beschikkingen uit te geven?

b. Zijn voor 1980 nog woningwetplannen beschikbaar? Zo nee, op welke wijze denkt de Staatssecretaris stagnatie van nieuwbouw te voorkomen?

c. Is de bewindsman bereid, voor 1980 en volgende jaren een blijvende verruiming van de verbouwsubsidie-regeling in te voeren?

5

In hoeverre wordt overwogen, de nieuw- en vernieuwbouw een aandeel te laten leveren aan verdere bezuinigingsmaatregelen?

6

Deelt de Staatssecretaris de mening, dat belangenorganisaties, stuurgroepen en gemeenten zo snel mogelijk moeten weten waar zij voor de periode na 1980 aan toe zijn?

7

Wanneer zal duidelijkheid worden verschaft over de omvang van het (ver-)bouwprogramma na 1980?

8

Welk effect op de bouw van Van Dam-eenheden in de premiehuursector verwacht de Staatssecretaris van de stimuleringsmaatregelen voor de premiehuurbouw zoals neergelegd in de circulaire van 16 april 1980 (MG 80-13)? Waarop is deze verwachting gebaseerd, mede in aanmerking nemend de problemen die de institutionele beleggers ten aanzien van aanvangshuren van kleine premiehuurwoningen naar voren hebben gebracht?